

DOC. TH. DR. FRANTIŠEK CINEK

PODSTATA
KNĚŽSKÉ
ORDINACE

VĚROUČNÁ MONOGRAFIE

V OLOMOUCI 1929

Spisy Cyrilometodějské bohosvědné fakulty v Olomouci

Číslo 2

SPISY CYRILOMETODĚJSKÉ BOHOVĚDNÉ FAKULTY
V OLOMOUCI. ČÍSLO 2.

DOC. TH. DR. FRANTIŠEK CINEK

PODSTATA
KNĚŽSKÉ ORDINACE

DOGMATICKÁ MONOGRAFIE

V OLOMOUCI 1929

PODSTATA KNĚŽSKÉ ORDINACE

K DNEŠNÍMU STAVU

PROSLULÉ STALETÉ KONTROVERSE

POKUS O ŘEŠENÍ POSLEDNÍCH OBTÍŽÍ

DOGMATICKÁ MONOGRAFIE

Napsal

TH. DR. FRANTIŠEK CINEK,

*soukromý docent speciální dogmatiky při C. M. bohovědné
fakultě a spirituál arcibiskupského kněžského
semináře v Olomouci*

V OLOMOUCI 1929

Nr. 4001.

IMPRIMATUR

Josephus Vyvlečka,

Praeses a. e. Consistorii.

Olomucii, die 19. martii 1929

Milovaným bohoslovcům
a nejmladší naší kněžské generaci,
již jsem v letech 1921—1928
duchovně vychovával
a připravoval
ad suscipiendum sacrosanctum
Sacramentum Ordinis
v lásce připisuji
in memoriam
společné práce, společných modliteb
a společných sv. nadějí...

Nesmělou rukou téměř začátečníka sahám k peru a vstupuji na kolbiště staleté slavné kontroverze theologické . . .

Neběži pouze o skromný příspěvek k rozptýlení posledních nejasností v zúžených mezích starého dogmatického sporu, nýbrž i o kus vroucí apologie přesvaté vznešené svátosti, jejíž nezměrné požehnání bylo u nás tolik zneváženo — v době hořce charakterisované útekem mládeže od kněžského povolání i kněžskými apostasiemi . . .

Snaha započítí práci na poli vlastní věroučné bohovědy svátosti svěcení, o níž v české theologické literatuře napsáno dosud tak málo, zrodila se ve mně bezděčně při výchově kněžského dorostu. Jedná se o svátost, již jsem se zabýval s rostoucím zanícením téměř 8 let, jejíž nadpřirozené hodnoty osvětloval jsem naši nejmladší generaci kněžské ve více než 30 ordináčnických exerciciích . . .

Třebas jest se mi v této studii zatím omeziti na úsekové hranice partikulární otázky, vede mne vroucí touha přispěti aspoň nepřímou k hlubšímu zdůvodnění toho, čím lehkovážně a svatokrádežně vikláno u nás v rodicích se schismatech a heresích . . .

V dobách, kdy pod klamnými hesly znevažovány nejvyšší a nejsvětější hodnoty v křesťanství, třeba hlubší porozumění budit pro to, co zvláště neblaze odhodnocováno.

A svátost svěcení, již naučil protestantismus i u nás pohrdat, je hlavním svorníkem, udržujícím v lidstvu všechny duchovní statky křesťanství.

Bez této svátosti nebude u nás nejsvětější oběti mše svaté, nebude jiných svátostí, nebude Krista v srdci našeho lidu, bez této svátosti zhyne národ náš pro čas i věčnost . . .

ÚVODEM

Mezi nejsvícenější otázky v oboru věroučném patří od staletí otázka látky a formy svátosti svěcení vůbec a kněžské ordinace zvlášť.

Houževnaté, víc než po půl tisíciletí znovu a znovu obnovované úsilí rozlišiti v ordinačním ritu podstatné od nepodstatného a bezpečně zjistiti svátostnou látku a formu především kněžské ordinace, vyvolalo tolik diskusí a rozdělilo bohovědné badatele v tolik různých táborů jako málokterá jiná sporná otázka theologická.

Obtíže, na něž se naráželo při hájení sporných názorů nejen na poli věroučném, nýbrž i liturgickém a právním, mimořádně zauzly tuto otázku, ale zároveň vypjaly snahu, vyřešit palčivou záhadu, k obrovitému úsilí, jež zůstane vždy chloubou theologické práce . . .

Veliké zásluhy o zredukování tříště názorů a odstranění domněle největších obtíží, jež natýčily se kolem sporné otázky, přísluší čilým a houževnatým theologům z éry prvního úporného náporu protestantského a hlavně vynikajícím dogmatikům z epochy novodobého mohutného rozmachu věroučného studia od druhé polovice 19. století. Studium starokřesťanských dokumentů tradičních, zvláště starobylých knih obřadních, jak západních, tak východních, k nimž v dobách převládající spekulace bylo méně přihlíženo, vneslo osvobozující světlo do spleti protichůdných názorů. Od doby, kdy bludy protestantské o existenci, povaze i počtu svátostí nutkaly katolické theology k zevrubnému studiu pramenů nejstarší tradice, vikláno nezadržitelně hlavními názory, které řešení naší otázky nejvíc ztěžovaly. S širším uplatněním metody pozitivní v oboru věroučného bádání pokračováno v odstraňování obtíže za obtíží.

Sporná otázka o podstatě ordinačního obřadu se krystalisovala, obzvláště když obrátila na sebe pozornost vynikajících dogmatiků moderních. Celý spor znova revidován, stará spleť argumentace bedlivě přezkoušena a vleklý palčivý problém značně zjednodušen.

Třebas nezavládla úplná jednota, přece došlo k velkému přesunu a přeskupení na sporných liniích. Jeden názor stále skvěleji zdůvodňovaný získal si převážnou většinu nynějších dogmatiků a lze doufat, že další badání rozptýlí i poslední rozpory a nejasnosti...

Při nejnovějších pokusech o odstranění hlavních překážek nesporně největší zásluhy dlužno s obdivem přiznati kard. *Van Rossu-movi* C. SS. R., který svou monografií „*De essentia sacramenti Ordinis*“¹ po stránce *historické* vykonal vskutku kus průkopnické práce.

Rovněž za nutné pokládám už v úvodě poukázati na neobyčejně hodnotnou, ač dosud málo povšimnutou a oceněnou studii učeného opata benediktinského v Maria-Laach, *Ildefonse Herwegena*, „*Germanische Rechtssymbolik in der römischen Liturgie*“.² Třebas se Herwegen nezabývá meritem naší otázky, ukázal nám při studiu právní symboliky germánské na novou, pozoruhodnou cestu, která v naší kontroverzi byla téměř dosud nepovšimnuta... Po stránce *liturgické* vykazuje jeho studie neobyčejně cenný, originelní přínos.

Se základny, zabezpečené dnes velmi úspěšně v ohledu *historicko-liturgickém*, lze se pokusiti o odstranění obtíží, jež překáží dosud úplnému souhlasu v názoru na podstatu kněžské ordinace.

1 Frigurgi Brisgoviae, 1914.

2 Deutschrechtliche Beiträge. Forschungen und Quellen zur Geschichte des Deutschen Rechtes. Herausgegeben von dr. K. Beyerle, Heidelberg 1913, VIII. B., Heft 4.

I. K DNEŠNÍMU STAVU STARÉ, PROSLULÉ KONTROVERSE

Spory o svátostnou látku a formu kněžské ordinace sahají svými kořeny do doby, kdy scholastičtí bohoslovci počali theologickou spekulací prohlubovati a teoreticky rozvinovati nauku o svátostech. Před XI. stoletím není pěstěna soustavná teoretická nauka o svátostech. Neexistoval ani přesný *spekulativní* výměr všech svátostí.¹ Církev používala svátostí jako praktických posvěcujících prostředků, ale teoreticky soustavně o nich nepojednáváno. Nebylo též polemických důvodů. Pozornost obrácena k jiným teoretickým pravdám víry, na něž útočili bludaři. Teprve rozvoj theologické spekulace ve středověku vedl k teoretickému prohlubování nauky o svátostech. Spekulativní analýs soustavně specifikována účinná znamení jednotlivých svátostí a objektivní působivost jejich teoreticky rozvínována a osvětlována. Poněvadž v té době staletým vlivem rozvíjející se liturgické symboliky opředen byl už v obřadních knihách svátostný akt ordinační bohatým a velebným ceremonielem a zvláště symbolicky vynikal obřad podávání bohoslužebného náčiní s výraznou imperativní formulí, mnozí theologové počali se různiti v mínění, co patří k podstatě svátostné látky a formy ordinační. Čím více vedeni byli pouhou spekulací bez zevrubného studia historických dokumentů staré církevní praxe východní i západní, tím více přikloňovali se k názoru, že podstata svátostného znamení kněžské ordinace spočívá v podávání liturgického náčiní a relativní formulí, úkon tento prová-

1 Sv. Augustin obíral se sice značně pojmem svátosti ve sporech s Donatisty a Pelagiány a vymezil jej dosti jasně. Názvu svátost užíval však jako ostatní Otcové i ve smyslu širším. Pojednával též výslovně jen o některých svátostech (hlavně o křtu, biřmování, eucharistii, stavu manželském a svěcení kněžstva). Svátost byla mu viditelným znamením neviditelné milosti. Milost je silou svátostí: Gratia, quae est sacramentorum virtus (Enarr. in Ps. 77, 2). Svátost obsahuje něco jiného, než co se nám jeví: Aliud videtur, aliud intelligitur. Quod videtur, speciem habet corporalem, quod intelligitur, fructum habet spiritualement (Ser. 272; Enchir. patr. 1524). Scholastikové rozvinuli a prohloubili učení Augustinovo.

zející. Tento názor jevil se jim oprávněný i v důsledku stanoviska, jež zaujali k svátostnému charakteru nižších svěcení. Přisoudivše všem 7 ordinacím (kromě episkopátu) ráz svátostný, marně hledali v rozvinutých už obřadech ordinačních u 7 svěcení nějakou společnou konstitutivní látkovou součást kromě podávání nějakých hmotných symbolů; při nižších svěceních totiž vzkládání rukou (jako až dodnes) nepoužíváno. Také pro příliš zdůrazňovaný vztah všech svěcení k nej-světější Svátosti zdálo se jim (hlavně při kněžské ordinaci) podávání obětního liturgického náčiní symbolem žádoucí výraznosti. Pozdější zastánci tohoto názoru opřeli se s velkou vehemencí o dekret Evžena IV., vydaný na sněmu florentském r. 1439 sjednoceným Armem.¹ V praktické instrukci, obsažené v tomto dekretu, označeno vskutku podání kalichu s vínem a pateny s hostií s relativní formulí za látku a formu kněžské ordinace.

Pozdější nová metoda pozitivní jakož i vůbec důkladnější studium dokumentů liturgické tradice po náporu protestantském byly by jistě záhy zlikvidovaly různost v názorech na svátostnou látku a formu ordinační, kdyby nebylo bývalo oné enunciacie v instrukci Evžena IV. Spory o podstatě svátostné ordinace nebyly by nikdy nabyly takových rozměrů a nebyly by se vlekly po staletí, kdyby nebylo bývalo tohoto pozoruhodného, závažného protidůvodu. Vždyť až dosud všechny argumenty proti názoru, k němuž se přiklání převážná většina dnešních dogmatiků, buď se o zmíněné místo v dekretu Evžena IV. opírají, nebo jen k vůli němu a pro ně byly zkonstruovány.

Roztřídit přesně tříšt nejrozumnějších mínění, jež se za staleté kontroverse v naší otázce projevily, není snadno. Obyčejně bývají sporné názory na podstatu kněžské ordinace² rozřazovány ve tři skupiny:

1. Podstatným svátostným aktem je pouze podání obětního liturgického náčiní s relativní formulí: „Accipe potestatem . . .“
 2. Svátostnou látkou a formou je pouze vzkládání rukou s modlitbami.
 3. Podstata svátostné ordinace tkví v obojím (sub 1. 2.)
- Toto stručné třídění, jak je podávají i moderní dogmatikové na př.

1 „Exultate Deo“, ze dne 22. listopadu 1439.

2 Přihlížím v této studii *jen* ke kněžské ordinaci; souběžná otázka látky a formy jáhenského a biskupského svěcení, menší aktuálnosti, tvoří kapitolu pro sebe.

Hurter,¹ Dalponte,² Scheeben,³ Pesch,⁴ Pohle,⁵ Einig⁶ a j. (u nás Špaček⁷) skoro zevšeobecnělo. Není však ani přesné ani správné. Není přesné, poněvadž vskutku protilehle různých mínění bylo mnohem víc. Není správné, poněvadž nepřihlíží k *trojímu* vzkládání rukou při kněžské ordinaci, jež bráno v úvahu a různě kvalifikováno v naší kontroverzi: 1. na počátku vlastního ordinačního obřadu, kdy biskup-světitel klade ruce (*corporali tactu*) na hlavu každého ordinanda, 2. jež je vlastně pokračováním prvního a přesně vzato pouhým vztažením ruky (*extensio manus*) nade všemi společně s velebnými, slavnostními modlitbami, a 3. po ordinačnímsi sv., kdy světitel vzkládá ruce na hlavu každého ordinovaného a pronáší slova „Accipe Spiritum sanctum . . .“

Druhé vzkládání (*extensio manus*) bývá ovšem obyčejně oprávněně spojováno s prvním, jehož je přímým pokračováním, takže theologové mluvící o prvním, spojují vlastně první a druhé; rozhodně však *vždycky* jest rozlišovati *třetí* (neboli poslední) od prvního. Rozdíl zde zásadní a v důsledcích dalekosáhlý.

Někteří theologové, řazení do třetí skupiny, nepovažovali za podstatnou součást svátostného znamení *první* vzkládání rukou (zpravidla ve spojení s druhým), nýbrž *třetí*, které zase jiní, počítaní do téže kategorie, vylučovali a dodnes vylučují, jako nepodstatnou ceremonii. Do třetí skupiny, která dle obvyklého třídění spojuje první a druhý názor, nepatří tedy ti, kdož první názor vylučují.

Jiní dogmatikové třídí sporná mínění zevrubněji. Tak Gutberlet,⁸ který rozlišuje 8 sporných názorů (aniž by je přesně vymezil), avšak rovněž nesprávně je redukuje na tři: 1. pouhé vzkládání rukou s modlitbami, 2. *traditio instrumentorum* se vzkládáním rukou, 3. pouhé *traditio instrumentorum*.

1 Medula Theologiae dogmaticae, Oeniponte, 1880, str. 679 a n.

2 Compendium Theologiae dogmaticae, Tridenti, 1899, vol. III., str. 342.

3 Handbuch der katholischen Dogmatik, Freiburg im Br., 1903, IV. B., str. 762 a n.

4 Praelectiones dogmaticae, Friburgi Brisg., 1909, Tom. VII. pars II. str. 309.

5 Lehrbuch der Dogmatik, Paderborn, 1918, II. B., str. 548 a n.

6 Institutiones Theologiae dogmaticae, Treveris, 1900, Tract. de sacr., str. 161.

7 Katolická věrouka, Praha, 1922, díl III., část 2., str. 442 a n.

8 Dogmatische Theologie (von Heinrich, fortgeführt durch Gutberlet), Münster, 1904, X. B., str. 285; též Der sakramentale Ritus der Priesterweihe, Zeitschrift für katholische Theologie, Innsbruck, 1901, XXV. Jahrg., str. 623.

Úplnější a přesnější roztřídění podávají kard. Van Rossum¹ (jehož dělení přejímá Bartmann²) a Diekamp.³

Analyse kard. Van Rossuma, opřená o velmi svědomité a zevrubné doklady, imponuje jasností, přesností a zdůvodněním. Rozlišuje 6 různých mínění:

1. Podstatným svátostným obřadem je pouze podávání obětního bohoslužebného náčiní s relativní formulí. *Látka svátostná*: podání pateny s hostií a kalicha s vínem; *forma*: slova „Accipe potestatem offerre sacrificium Deo, missasque celebrare tam pro vivis quam pro defunctis. In nomine Domini.“

2. Kněžská ordinace má 2 podstatné obřady. Jako kněžství přísluší dvojí odlišná posvátná moc, vztahující se na skutečné a mystické tělo Kristovo, tak dvojím podstatným obřadem tato dvojí moc se udílí: *první*, podáním liturgického náčiní s přiměřenou formulí, *druhá*, vzkládáním rukou (po ordinací koncelebraci) se slovy „Accipe Spiritum sanctum: quorum remiseris peccata . . .“

3. Podstatným obřadem je *první* vzkládání rukou s modlitbou (vzýváním Ducha sv.) *spolu* však též podání bohoslužebného náčiní s doprovázející formulí. *Traditio instrumentorum* je jakýmsi podstatným doplňkem, jakýmsi docelením, rozšířením, rozvinutím, čímśi, co vymezuje a vysvětluje účel vzkládání rukou. *Látka svátostná* skládá se ze dvou součástí: ze vzkládání rukou a podání liturgického náčiní; podobně *forma*: z vzývání Ducha sv. a formule „Accipe potestatem . . .“

4. Svátostné znamení ordinací tkví podstatně jak v prvním vzkládání rukou s modlitbou světelovou, tak v podání bohoslužebného náčiní s relativní formulí a *rovněž* v posledním vzkládání rukou se slovy *Accipe Spiritum Sanctum . . .* První vzkládání rukou s modlitbou a podání náčiní s přiměřenou formulí tvoří první částečnou látku a formu ordinací, kterou se udílí posvátná moc nad skutečným tělem Kristovým. Poslední vzkládání rukou je druhou podstatnou součástí, kterou se sděluje moc nad mystickým tělem Kristovým.

5. Podstata svátostného ritu spočívá *cele* jak v prvním vzkládání rukou a modlitbě, tak v podání bohoslužebného náčiní s relativní

1 Uved. De essentia sacramenti Ordinis, str. 10 a n.

2 Lehrbuch der Dogmatik, Freiburg im Br., 1918, III. Aufl., II. B., str. 453.

3 Katholische Dogmatik nach den Grundsätzen des heiligen Thomas, Münster i. W., 1922, III. B., str. 332.

formulí, takže *buď* prvním *nebo* druhým obřadem lze platně ordinovati.

6. Veškerá podstata svátostného znamení tkví *výlučně* v prvním vzkládání rukou a v modlitbě světitelově, k vzkládání rukou se vzta-
hující; ostatní jako podání náčiní a poslední vzkládání rukou, třeba-
jsou to velebné, vznešené a vši úcty hodné obřady, nepatří k podstatě.
Zvyšují jen slavnostní ráz ordinace a výrazněji vysvětlují posvátnou
moc, sdílenou vzkládáním rukou a modlitbou.

Diekamp roztrhává sporné názory stran *látky* (nikoli stran formy)
v 7 skupin. Podstatně však se neodchyluje od rozdělení kard. Van
Rossuma.¹ Pouze v jednom bodu rozčleňuje přesněji, uváděje ve
zvláštní skupinu ty, kdož hájili, že i pomazání rukou patří k podstatě
ordinačního obřadu. Kard. Van Rossum zmiňuje se o tomto mínění
jen letmo a řadí posledního novodobého zastánce tohoto názoru
Dieringera († 1876)² k 3. skupině.

Analysí kard. Van Rossuma dlužno přiznati zaslouženou přednost.
Umožňuje nejlépe objektivní vhléd do složité spleti názorů v sta-
letých sporech.

Přes to lze rozdělení jeho vzhledem k nynější situaci naší otázky
poněkud pozměnit a zredukovat.

Do třetí skupiny řadí na př. vynikajícího dnešního dogmatika, kardi-
nála L. Billota S. J.,³ jehož názor v dnešním stadiu naší kontroverse má
mimořádně veliký a akutní význam. Mám však za to, že nelze jej
přesně a oprávněně vřadit mezi zastánce třetí ideové skupiny, má-li
býti v dnešním stavu naší otázky úplně jasno. Kard. Billot klade sice
látku kněžské ordinace do prvního vzkládání rukou spolu s podáním
obětního náčiní. Inadekvátní součást svátostné látky (vzkládání ru-
kou) doplňuje se dle něho adekvátně stejně podstatným podáním
náčiní, ale *za svátostnou formu* prohlašuje *pouze* slova, provázející
podání bohoslužebného náčiní „Accipe potestatem . . .“, nikoli však

1 Die Materie sei: 1. die erste Handauflegung allein, 2. die Überreichung der Geräte allein, 3. die erste Handauflegung und die Überreichung der Geräte, 4. die erste Handauflegung allein oder die Überreichung der Geräte allein, 5. die erste und zweite Handauflegung und die Überreichung der Geräte, 6. die Überreichung der Geräte und die zweite Handauflegung, 7. Auch die Ansicht, dass die Salbung der Hände zum Wesen der Priesterweihe gehöre, hat manche Anhänger gehabt. Uved. Katholische Dogmatik . . . str. 332.

2 Lehrbuch der kath. Dogmatik, 3. Abt., 2 Hapts. § 136. Pokládá též podání bohosluž. rouch za podstatnou součást svátostné látky.

3 Známy i v nejširší veřejnosti svou nedávnou resignací na hodnost kardinálskou.

též velebné modlitby vztahující se k prvnímu vzkládání rukou — jako jiní theologové, zařazení do 3. skupiny. Kdežto tyto modlitby jiní pokládají za první svátostně podstatnou, konstitutivní součást *formy* ve spojení s formulí „Accipe potestatem . . .“, kard. Billot tyto významné modlitby pokládá za pouhé modlitby, tedy deprekativní rituální součást nepodstatnou, kterou se milostí pouze vyprošují, ale svátostně nesdílejí.

Bylo by tedy rozhodně správnější, vyřadit jej z 3. skupiny a umístit úplně odděleně, kdyžtž jinak jeho názor v dnešním řešení sporné otázky zasluhuje zvláštní pozornosti.

Poněvadž v této studii neběží o historické líčení staré kontroverze, ani o pouhé zjišťování nejrozumnějších mínění, jež kdy o podstatě kněžské ordinace byla projevována, nýbrž o řešení vlastního merita naší otázky v dnešním stadiu, dlužno uvedené rozdělení zredukovat.

Názor první skupiny jest od polovice minulého století úplně opuštěn. Totéž platí o páté skupině. Rovněž mínění druhé skupiny ztrácí nezadržitelně od 18. století teoretické, dogmatické zastánce a otevřeně je dnes nikdo nehájí.¹

Mínění 4. skupiny právě v tom bodu, jímž se liší od názoru 3. skupiny (že totiž poslední vzkládání rukou se slovy „Accipe Spiritum Sanctum . . .“ patří k podstatě ordinace) je historicky i dogmaticky nezvratně poráženo. Dnes lze s bezpečnou jistotou prokázati, že toto poslední vzkládání rukou nemůže býti považováno za podstatnou součást kněžského svěcení.

Je to obřad, který byl velmi pozdě (později než podávání obětního náčiní) vetkán do věnce ceremonií, jimiž svátostný ritus opřádán. Je původu místního. Zaveden byl ponenáhlu, zvykově jako výrazná explikativní ceremonie, před přísným zákrokem koncilu tridentského, namířeným proti protestantskému znevažování církevních ceremonií, v dobách, kdy biskupové měli větší volnost při úpravě a ceremoniálním vyzdobování vlastního svátostného obřadu. První zmínka o této ceremonii je v pontifikálu remešském z 12. století,² ne však v textu, nýbrž v marginální poznámce pozdější rukou. Podobně se vyskytuje ojedinele v pontifikálu barském (z 13. stol.) a arleském

1 Poslední, který aspoň poněkud tohoto mínění se přidržuje, je *Lottini*, Institut. dogm. spec. pars 3., c. 65. Nemá však stoupenců.

2 U Martena, De antiq. Eccl. rit. lib. 1, cap. 8. artic. 9, num. 12.

(ze 14. stol.).¹ V jednom pontifikálu z XIII. století (Pontificale collegii de Fuxo)² tento obřad se nepředpisuje, a praví se tam, že se v některých diecésích *zvykově* používá, *nikoli však v Římě*. Též je v ceremoniích ordinačních různě umísťován. Na tom místě, jak je nyní, uvádí ji Pontificale Semonense (z XIII. stol.), Pontif. Rothomagense, Mettense, Noviomense (vesměš ze XIV. stol.).³ V některých však i v XIV. stol. neustále chybí. Nejstarší historickou zmínku o této ceremonii u spisovatelů církevních lze konstatovati v díle „*Gemma animae*“, jehož autorem je Honorius Augustodunensis (r. 1122).⁴ Jiní spisovatelé z té doby ji dosud neznají (kromě Rodulpha). Běží tedy o ceremonii lokálního (mimořímského) původu, která tu a tam připojuje se k obřadům ordinačním a již se teprv od XIII. stol. všeobecněji zvykově používá. Význam historických svědectví, osvětlujících vznik i význam tohoto obřadu proti nezdůvodněným domněnkám některých scholastiků energicky vyzvedá Martene.⁵ V ordinačních obřadech východních, schválených tolikrát svatou Stolicí, ceremonie tato je od nejstarších dob až podnes *neznáma*. Jen do armenského *nynějšího* obřadu přijata jako explikativní ceremonie velmi pozdě, a to z obřadu římského.

Podle nynějšího obřadu římského pontifikálu uzavírá tato deklarativní ceremonie výrazně ordinační rámec ceremonielní. Teprve po mši sv., *kterou už novokněži koncelebrovali* , vkládá biskup-světitel na hlavu každého *ordinovaného* ruce se slovy „Accipe Spiritum Sanctum . . .“ zřejmě, aby tím sdělení sekunderní posvátné moci na mystické tělo Kristovo, jakož i přijatá už svátostná milost zvláštním způsobem názorně a důrazně symbolicky rituálně byla vyjádřena. Není to v rozporu s kánonem⁶ sněmu tridentského: „Si quis dixerit, per sacram Ordinationem non dari Spiritum Sanctum, ac proinde

1 Tamtéž.

2 U Morina, De sacr. Ord. pars 2.

3 U Martena na uved. místě.

4 U Migneho P. L. 172, 599.

5 . . . Quid pauci codices, iique omnino recentes, adversus venerandae antiquitatis libros et numero et caractere longe praeferendos? Quibus si addas antiquos scriptores omnes, eos praesertim qui ecclesiasticos ritus referendos enucleandosque in se susceperunt, Isidorum, Amalarium, Rabanum, Micrologum, Ivonem Carnotensem, Hugonem Victorinum aliosque non paucos, apud quos altum ubique de hac manuum impositione silentium: non video, quid respondere queant doctores illi scholastici, aut quibus rationum momentis suam sententiam tueri. Na uved. místě.

6 Sess. 23, can. 4.

frustra Episcopus dicere : „Accipe spiritum sanctum . . .“ „AS“. Proti protestantům, kteří svátostnou ordinaci ze svátostí vylučovali, jako by žádné milosti Ducha sv. neudělovala a byla pouhou ceremonií bez jakékoliv svátostné účinnosti, hájí tu a slavně zdůrazňuje sněm tridentský *svátostný ráz sakramentálního svěcení vůbec*. Anathematizuje toho, kdo tvrdí, že biskup nadarmo vzkládá ruce, *protože ordinací se nesděluje Duch sv.* Z kánonu tohoto však neplyne, že slova „Accipe Spiritum Sanctum . . .“ jsou *svátostnou formou* ordinací.

Něco jiného je : biskup nadarmo vzkládá ruce při ordinaci a opět něco jiného je : v těchto slovech a s nimi spojeném vzkládání rukou tkví podstatná forma a látka svátostné ordinace.¹

Podobně ne nadarmo praví kněz při mši sv. „Suscipe sancte Pater . . . hanc immaculatam hostiam . . .“ a „Offerimus tibi, Domine, calicem salutaris . . .“, kdy ještě na pateně je pouhý chléb a v kalichu víno s vodou, neboť slova tato co do opravdového obsahu a významu nabývají své oprávněnosti pouze z následující konsekrace, s níž souvisejí a k níž všechny předchozí i následující obřady a modlitby mešní se vztahují.²

Analogicky je tomu v našem případě.

Sněm tridentský neměl v úmyslu definovat, kterými slovy při ordinaci vtiskuje se nezrušitelné znamení a udílí se svátostná milost. Evidentně prokázáno je to z proposit a artikulů předložených členům sněmu k diskusi v 23. sezení, jakož i z formálně projevené snahy pouze zavrhnout stávající bludy v naší otázce. Dokumenty skýtají Akta uveřejněná Theinerem.³

Ostatně všechna svědectví staré tradice jak na západě, tak východě usvědčují někdejší zastánce tohoto názoru z naprostého omylu.

1 Aliud est, non frustra ab episcopis dici: „Accipe Spiritum Sanctum“, et aliud in his verbis adiunctaque illis impositione manuum materiam et formam essentialem ordinis sitam esse. Primum definit Synodus contra haereticos, qui ordinem e sacramentorum numero expungebat et idcirco nullam in ordinatione Spiritus Sancti gratiam conferri omnesque illius ritus inanes esse volebant. Alterum nec leviter insinuat, cum verba illa: „Accipe Spiritum Sanctum“, non frustra dicantur ab episcopis, tametsi per ea declaretur tantum et confirmetur potestas et gratia Spiritus Sancti per alium eiusdem ordinationis ritum iam collata. Prileszky, De ordine a. 3, num. 441.

2 Viz kard. L. Billot S. J. De ecclesiae sacramentis commentarius in tertiam partem s. Thomae, Tom. posterior, ed. VI., Romae 1922, str. 298.

3 Acta genuina Conc. Trid. II. 135 a n.

Ne poslední vzkládání rukou se slovy : „Accipe Spiritum Sanctum“, (více než 10 století úplně neznámé,) nýbrž první vzkládání rukou s modlitbou od počátku dodnes dochované pokládáno bylo naprosto souhlasně, jak to bude ještě v další kapitole obšírně prokázáno, za podstatu svátostného ordinacího ritu. Tak zv. kánony IV. kartaginského sněmu (vpravdě Statuta ecclesiae antiqua z 6. stol.) zdůrazňují preceptivně : Presbyter cum ordinatur, episcopo eum benedicente et manus super caput eius tenente, etiam omnes presbyteri, qui praesentes sunt, manus suas iuxta manus episcopi super caput illius teneant.¹

Zřejmě se tu jedná o první vzkládání rukou, dodnes užívané, o němž výlučně mluví vůbec všechny ostatní sněmy, kdykoliv se zmiňují o svátostné ordinaci kněžské.²

Poukaz dřívějších zastánců opačného názoru na dvojí úkon, jímž Kristus udělil apoštolům dvojí posv. moc (konsekrační a absoluční), je rovněž úplně neoprávněn.

Ze způsobu, jakým Kristus dle svědectví Písma sv.³ sdělil apoštolům moc konsekrovati a odpouštěti hříchy, nelze dokázati podstatného, působivého znamení svátosti svěcení. I když z Písma sv. patrně, že dvojí onu moc udělil Kristus apoštolům odděleně při poslední večeři a pak po svém zmrtvýchvstání (jak učí též sněm tridentský),⁴ přece neplyne z toho, že dvojí akt, kterým Kristus první kněze posvětil, obsahoval formálně látku a formu svátosti svěcení.

Kristus jako Vykupitel, jenž svátosti ustanovil a skrze ně svou milost rozdává, ani podle své lidské přirozenosti nebyl vázán na svátostná znamení. Potestate excellentiae⁵ mohl a také vskutku udílel účinky svátostí i bez svátostného znamení, jak se mu jevílo vhodným. Způsob, jakým udělil moc kněžskou, neobsahuje sám o sobě svědectví pro látku a formu svátosti svěcení, leč by byl potvrzen praxí apoštolů a církve. Jestliže apoštolé od počátku souhlasně jiným viditelným znamením svátostně konstantně udělují moc kněžskou, pak je z toho patrné, že Kristus svým jednáním při poslední večeři

1 Can. 3, cap. 91, u Migneho P. L. 56, 887.

2 Zevrubný důkaz v další kapitole.

3 Luk. 22, 19, Jan 20, 22—23; srov. Kor. 11, 24, 25, Mat. 26, 26, Mar. 14, 22.

4 Sess. 22 de Sacrif. Missae. can. 2. cap. 1., sess. 14, cap. 5, 6, 8.

5 Jak výslovně učí Andělský učitel: „Ad excellentiam potestatis Christi pertinet, quod ipse potuit effectum sacramentorum sine exteriori Sacramento conferre.“ Summa 3 a. p. qu. 64, art. 3.

jakož i po svém zmrtvýchvstání svátostné ordinační látky ani formy nenaznačil, nýbrž při jiné příležitosti. „Nicht Christi *Beispiel* — pravi pádně *Gühr*¹ — sondern Christi *Anordnung* ist hierin massgebend.“ Způsob, jakým Kristus udělil milosti, nebyv při tom — jako též při zázracích — vázán na viditelné znamení, nemůže býti tu směrodatný, nýbrž *ustanovení*, podle něhož v církvi svátostnou cestou má býti do skonání světa ovoce vykoupení přivlastňováno.²

Ostatně, kdyby ve zmíněných úkonech Kristových měla býti obsažena látka a forma ordinační, stejným právem mohli bychom namítati, že látka ordinační netkví v podávání chleba a vína, nýbrž v podávání Těla a Krve Kristovy, jakož i že druhou podstatnou látkovou součástí svátostného znamení není vzkládání rukou, nýbrž dechnutí. Kristus totiž při poslední večeři nepodal apoštolům chléb a víno, nýbrž své Tělo a Krev a po zmrtvýchvstání nevložil rukou svých na apoštoly, nýbrž „vdechl na ně a řekl jim: Přijměte ...“ (Jan 20, 22.)

Nuže, při vši úctě k slavným theologům,³ kteří hájili názor, že poslední vzkládání rukou se slovy „Accipe Spiritum Sanctum“ patří k podstatě ordinace kněžské, nelze ani jednomu důvodu této sentence přiznati věcné oprávněnosti a dlužno ji dnes úplně bezpečně vyřaditi z diskuse.

Zbývá tedy názor 3. a 6. skupiny.

Názor 3. skupiny, podle něhož k podstatě kněžské ordinace patří jak první vzkládání rukou tak podání obětního náčiní, byl od 18. stol. dosti pozměněn. I dnešní jeho obhájci (kard. Billot, Gutberlet, Tanquerey a Noldin) nejsou v nazírání na dvojí součást svátostného znamení úplně jednotni. Jak bylo už poukázáno, dlužno kard. Billota umístiti odděleně. Na druhé místo třeba zařadit Gutberleta. Patří sice po bok kard. Billota, ale přece názorem svým v některých závažných bodech odlišuje se od mínění Billotova.

Tanquerey⁴ dotýká se naší sporné otázky jen letmo. Mezi formální

1 Die heiligen Sakramente der katholischen Kirche, Freiburg im Br., 1899, II. B. str. 421.

2 Factum Christi, qui ut in miraculis, ita et in effectum sacramentorum conferendo signis sensibilibus alligatus non erat, in exemplum hic trahi omnino non potest, Prilezsky, v uved. díle De ordine a. 3, n. 440.

3 Na př. Scotus (In 4, dist. 24, qu. unica, art. 3), Vasquez (In Summ. disp. 239, cap. 3, 4, 5,) kard. Bellarmin (De sacram. Ord. lib. 1, cap. 9.) Billuard (De sacr. Ord. diss. 1, art. 3.).

4 Synopsis theologiae dogmaticae specialis, Romae, 1908, Tom. II, str. 613.

obhájce vůbec nepatří, ježto žádného důkazu nepodává. Připojuje se pouze k názoru kard. Lugo, který převzal vlastně kard. Billot. Noldin,¹ jehož jméno bývá uváděno též mezi stoupenci 3. skupiny, nepřichází vůbec v úvahu. Pojednává o naší otázce *prakticky* podle zásad tutorismu, jak je to povinností moralisty, když běží o praktickou platnost svátosti. Teoreticko-dogmaticky vůbec otázky látky a formy ordinační neřeší.

Po této redukci jsou tedy dosud akutně spornými pouze *názor Billotův* (ve spojení s poněkud odlišným míněním Gutberletovým) a *názor 6. skupiny*, k níž patří dnes převážnou většinou moderní dogmatikové.

Staletý spor vyúsťuje dnes konkrétně v otázku :

Patří podání obětního náčiní k podstatě svátostného znamení kněžské ordinace či podstatnou látkou a formou je pouze vzkládání rukou s modlitbou?

*

Poukázati však dlužno, že při zjišťování látky a formy v naší otázce třeba rozlišovati stránku teoretickou od praktické. Teoreticky zasluhuje nesporně přednost názor, pro který je nejvíc solidních důvodů, v praxi však třeba *stále* dbáti největší možné jistoty a postupovati podle zásad tutorismu. Plné oprávnění tu má axiom : *In sacramentis non licet uti opinione probabili, tutiori relictis*. Platí-li to při každé svátosti, platí to hlavně, běží-li o platnost vznešené svátosti svěcení, od jejíž platnosti platnost tolika jiných svátostí závisí. Velmi vážně to zdůrazňuje slavný kanonista kard. Gasparri : „Quando agitur de validitate ordinationis, praesertim presbyteratus et episcopatus, non tutor tantum, sed tutissima via in praxi tenenda est. Proinde donec validitas non sit moraliter certa, ordinatio repeti potest et debet sub conditione sicuti sacramentum baptismi.“²

Při teoreticko-dogmatickém zjišťování podstatných a nepodstatných konstitutivních součástí ordinačního ritu netřeba však formálně přihlížeti k rozhodnutím Kongregací. Ne, že by jim v praxi nepříslušela nejvyšší reverence a poslušnost, aniž že by někdy dovoleno bylo jimi se neříditi, nýbrž proto, že rozhodnutí Kongregací týkající se *platnosti* svěcení, obsahují praktická řešení konkrétních pochyb-

1 Summa theologiae moralis iuxta Codicem iuris canonici, De sacramentis, (Recogn. et emend. A. Schmitt S. J.), Oeniponte, 1927, str. 466 a n.

2 Tractatus canonicus de s. ordinatione, 1893, II. n. 999.

ností v jednotlivých případech, nikoli však doktrinálních rozhodnutí v naší otázce.

Posvátné Kongregace, řešice prakticky jednotlivé pochybnosti stran svěcení, nedotýkají se teoreticky merita různých názorů, ponechávajíce volnost teoretickým zastáncům sporných mínění. Rozhodujíce prakticky dotazy stran platnosti některé ordinace in concreto, řídí se zásadou shora zdůrazněnou.¹

Kardinál Van Rossum² výslovně prohlašuje, že při teoreticko-dogmatickém zkoumání svátostné látky a formy ordinační, nejen je dovoleno, ale i lepší ponechatí stranou ona praktická kasuistická rozhodnutí.

¹ Že se i při těchto kasuistických rozhodnutích přece přihlíží k názoru stále pádněji teoreticko-dogmaticky prokazovanému, patrno ze dvou pozoruhodných rozhodnutí Kongr. S. Officii ze dne 8. května 1895 a 17. března 1897, týkajících se nejpalčivějšího bodu naší otázky. Kdežto S. C. C. 28. května 1796 nařídila ordinaci úplně opakovati, při které ordinovaný dotkl se sice pateny, ale ne kalichu, Kongr. S. Officii prohlásila v uvedených výnosech za platnou ordinaci kněze, který pochyboval, zda se dotkl kalichu a rovněž tak rozhodla v druhém případě, kdy ordinovaný dotkl se hostie s patenou, nikoli však kalichu. V důsledku toho pokládá i *Lehmkuhl* (Causus consc. II. 692) za jisté, že dotek obojího obětního náčiní není už nutný k platnosti kněžského svěcení.

² V uvedeném spise *De essentia sacramenti Ordinis* . . str. 8.

**II. V ČEM ZJIŠŤUJEME BEZPEČNĚ PODSTATU
SVÁTOSTNÉHO ZNAMENÍ KNĚŽSKÉ
ORDINACE**

Na základě biblických, patristických, liturgických a historických svědectví lze spolehlivě dokázat, že podávání obětního náčiní není podstatnou ani spolupodstatnou součástí kněžské ordinace, nýbrž že podstata svátostné látky a formy tkví výlučně *ve vzkládání rukou a modlitbě*.

a) SVĚDECTVÍ BIBLICKÁ

Základním a nejzávažnějším důvodem, o nějž se třífí všechny pokusy zastánců jiných mínění, jest jasné svědectví Písma sv. Viditelným a působivým znamením ordinačním je v Písmě sv. *pouze a výlučně* vzkládání rukou s modlitbou.

Od počátku je tu *podstatně* stabilní obřad, jímž udílí se posvátná, svátostně-kněžská moc spolu s přiměřenou milostí v trojím známém hieratickém stupni.

Ovšem, má-li býti plně uplatněn význam svědectví biblických v naší otázce, nesmějí býti tato svědectví odtrhována od myšlenkové základny a dějového pozadí nejstarších církevních poměrů až po první desetiletí druhého století.

Není arci účelem této studie, zjišťovati zevrubně trojí hieraticko-hierarchický řád v době apoštolské a nejstarší éře poapoštolské před sv. Ignácem Antiošským. Vymyká se to z rámce naší monografie. Běží pouze o svátostně-ordinační látku a formu v Písmě sv. Jen nej důležitější bude uvedeno, pokud toho naše otázka vyžaduje.

Terminologický rozdíl mezi stupni nositelů posvětné, sakramentálně-kněžské moci není ani v Písmě sv. ani v nejstarší tradici až po sv. Ignáce (kol r. 110) *přesně* vyhraněn. Biblické názvy hlavně prvního a druhého stupně nemají ještě stabilně vymezeného sakrálně-technického výrazu a významu a jsou zaměňovány. Avšak trojí řád

posvátné moci, respektive posvátného úřadu hieraticko-svátostného lze bezpečně od počátku sledovati jako instituci pozitivně božského původu i charakteru. Vedle mnohých charismatiků, obdařených různými duchovními dary,¹ jsou tu nositelé posvátné moci, kteří zastávají autoritativně církevní úřad. Třebas terminologie církevní vyvíjí se pohnutým tempem a v nejstarších dobách není ustálených názvů pro představené, vybavené posvátnou svátostnou mocí, přece od počátku patrna rozhraničující linie mezi duchovním darem a posvátným úřadem, mezi charismatickým spolupůsobením pro blaho církve a účastí na posvátné moci, která uschopňuje spasnou milost přivlastňovati lidstvu prostředky od Krista zřízenými. Charismaticové, hlavně nejvíce vážení, obdivovaní a činní *προφῆται* a *διδάσκαλοι*,² stojí při

1 Charismatické dary přebohatě vylévané v prvních dobách dle slavného *proctví* Joelova (2, 28), zdůrazněného v památné řeči Petrově po seslání Ducha sv. (Sk. ap. 2, 17. 18), měly dalekosáhlý význam pro šíření evangelia. Zdůvodněny byly poměry, v nichž se církev rodila. Starokřesťanskou periodu charismatickou stejně nesprávně podceňovat, jako upřílišněně přeceňovat, „Es war ein Heroenzeitalter des Geistes, ein religiöser Frühling geistlicher Wunder und himmlischer Heimsuchungen mit all dem Farbenreichtum neu sprossender Mystik und allen Nebenerscheinungen ungewollter und unbewusster Selbsttäuschungen und Grenzstreitigkeiten zwischen echt göttlicher Wirksamkeit und menschlichem Einbildungsspiel. Für die jungen Christen war es ein freudiges Erleben der vom Meister verheissenen Geistesfülle, es war die Feuertaufe der neuen Gemeinden, die Bürgschaft ihrer Einheit mit Gott und ihrer Eingliederung in Christus. Die Wunder blieben aber ein Durchgangsstadium, ein Phänomen, kein Gesetz, ein kurzlebiges Bild, keine Organisation. Es gehörte nach Paulus zum Wesen der Ekklesia, dass die Prophezeiungen und die Machttaten niemals ganz aussterben, ihr blendender Reichtum war aber nur ein Meteor.“ Stan. v. Dunin-Borkowski S. J., *Die Kirche als Stiftung Jesu, Religion Christentum Kirche*, II. B., 1921., str. 438.

2 Charisma *proctví* umožňovalo i nevzdělaným věřícím, aby hluboce vnikli v nauky Boží. Uschopňovalo k plamennému hlásání evangelia (Sk. ap. 19, 6, 1. Kor. 12, 10; 14, 22) jakož i k zvěstování věcí budoucích (Sk. ap. 11, 28; 13, 1; 20, 23; 21, 4, 11; 1. Kor. 13, 2 atd.). Proroci prorokovali ovšem jen tehdy, kdy byli Duchem sv. osvětleni (1. Kor. 13, 8; 14, 30), aniž by ztráceli vědomí neb vládu nad sebou. (1. Kor. 14, 27; 30, 34). Jinak vzdělávali a upevňovali věřící v kázáních. Dar ten nebyl v prvních dobách řídkým (1. Kor. 14, 26). I ženy nebyly z účasti na tom daru vyloučeny (Sk. ap. 21, 9; 1. Kor. 14, 34). Proroci buď navštěvovali obce křesťanské (Sk. ap. 11, 27; 21, 10) nebo byli někde trvale usazeni (Sk. ap. 13, 1). Vedle proroků vynikali učitelé (*διδάσκαλοι*), obdaření charismatem učení (Řím. 12, 7; 1. Kor. 14, 26). Vyučovali hlavně neofyty a vysvětlovali pravdy víry. Obyčejně, avšak *ne vždycky*, vylévány tyto dary „na všeliké tělo“ při udílení svátosti břimování. (Sk. ap. 8, 14—21; 19, 16.)

budování křesťanských obcí a výuce věřících v těsném spojení s nositeli posvátné moci. Ale nesprávně zaměňovali charismatický dar s posvátnou mocí, popřípadě s posvátným úřadem. Apoštolé svěřují posvátné moci od Krista přijaté „osvědčeným mužům“, pomocníkům. Vybírají si je však nezřídka z věřících obdařených charismatickými dary, především z proroků.¹

Často však názvy charismatiků zůstávají v ústech věřících, i když charismatkové ordinací vřazení v některý řád nositelů posvátné moci hieratické. Tam, kde v písemných památkách mluví se o prorocích a učitelích, nesmí se vždy výlučně mysliti na charismatiky, nýbrž též na charismatiky, kteří mimo duchovní dar vybavení byli posvátnou mocí a zastávali také církevní úřad, ať už po příkladu apoštolů chodili z jedné obce křesťanské do druhé, nebo někde byli trvale usazeni ve sborech představených, kde bděli autoritativně nad učením i mravy věřících a přísluhovali svátostmi.² Kdežto charismatkové jako takoví nemají pravé *úřední* autority,³ byť osobně byli sebevíce

1 Viz Sk. ap. 13, 1; 15, 32; 1. Tim. 4, 14. Také při volbě sedmi jáhnů asi k tomu přihlíženo. Mají býti vyvoleni muži *πλήρεις πνεύματος ἁγίου* (třebas u Tisch. a N. podle lepších kodexů vynecháno „sancto“). O Štěpánovi se to výslovně tvrdí ve verši 6.

2 Obšírné zdůvodnění u H. Bruderse S. J., *Verfassung der Kirche von den ersten Jahrhunderten der apostolischen Wirksamkeit an bis zum Jahre 175 n. Chr.*, Mainz, 1904, 116—119. V jednotlivostech ještě zevrubněji v přísných analysích St. Dunina-Borkowského S. J., *Studien zur ältesten Literatur über den Ursprung des Episkopates*, *Historisches Jahrbuch* (1900) str. 221—254, *Die Interpretation der wichtigsten Texte zur Verfassungsgeschichte der alten Kirche*, *Zeitschrift für katholische Theologie*, (1903), 1. Heft str. 62 a n.; 2. Heft str. 181 a násl. (Podán tu detailní rozbor neodůvodněných domněnek Harnackových a Sohmových.) Slabiny Sohmových konstrukcí podrobeny břitké kritice ve spise Dunina-Borkowského, *Die neueren Forschungen über die Anfänge des Episkopats* (1900) str. 155 a n. Srov. též Michiels, *L'origine de l'épiscopat*. Louvain. (1900) a St. Dunin-Borkowski, *Die Kirche als Stiftung Jesu*, *Religion Christentum Kirche* (1921) II. B. str. 434—449.

3 Pokusy racionalistických theologů protestantských o umělé konstrukce entusiasticko-charismatické praústavy prvotní církve ztroskotaly chatrností vlastní argumentace. Dunin-Borkowski, který nejpádněji rozleptal tyto hypotézy, píše: „Der ausserordentliche Mensch ist stets ein geborener Herrscher; das waren auch die Charismatischen. Der Enthusiasmus, der sie über das Alltägliche hinaus erhob ergriff auch ihre Umgebung und beugte sie zum bewundernden Gehorsam. *Die Charismatischen regierten in der Kirche Gottes wie die Kinder des Hauses an einem privilegierten Kinderfeste*. Die Romane und Legenden, welche man über eine enthusiastisch-charismatische Urverfassung schrieb, veralten mehr und mehr. Eine

vážení, přestaveným, vybaveným posvátnou mocí, autorita tato pravoplatně přísluší. Kde úcta a vážnost některého populárního charismatika vystupňována na úkor úcty nositele posvátné moci, jsou věřící kárání a důrazně vybízeni, aby zachovávali patřičnou povinnou úctu k řádným představeným.¹

Rozhraničující linii mezi posvátným úřadem a charismatickým darem lze sledovati, ať už vyjdeme chronologicky od evangelií, nebo postupujeme-li zpětně, na př. od listu sv. Klementa Římského ke Korintským (r. 96).

Incident v Korintě poskytl jistě významnou příležitost, aby v zaostřeném světle projevilo se kritérium řádné posvátné moci. Stalo se tak. Svědectví vydává vynikající svědek starokřesťanské tradice, nad jiné povoláný vysokým věkem, znalostí éry poapoštolské i svým úřadem: *Posvátný úřad na rozdíl od volného charismatického nadání spočívá na trvalém zřízení pozitivně božském.*² Běží tu o posvátnou moc, řádně sdílenou. Sesazení πρεσβύτεροι v Korintě jsou takovými nositeli posvátné moci, jsou vyslanci Božími, viditelně zastupují věc Boží; věřící nemohou způsobiti, aby πρεσβύτεροι přestali býti zástupci, vyslanci Božími. Jsouť (chronologicky) posledním, ale přece *skutečným článkem v řetěze, jehož částí spiná sdílená posvátná moc*:

1. Kristus, 2. apoštolé, 3. „osvědčení muži“, 4. πρεσβύτεροι v Korintě r. 96.

Totéž zjistiti lze ještě obšírněji u sv. Pavla. Sám se řadí k *druhé skupině*.³ Svě pomocníky a žáky, jež vřazuje v *třetí* článek, označuje

nüchterne Forschung verzichtet darauf, psychologische Ausnahmeerscheinungen zu Theorien zu verdichten und nach Analogie von Rechtsformen auszudeuten . . .“ V uved. Die Kirche als Stiftung Jesu . . . str. 438 a n.

Viz Bertrams, Das Wesen des Geistes nach der Anschauung des Apostels Paulus, Neutestamentliche Abhandlungen. IV, 4 (Münster i W. 1913), str. 85 a n.

1 Didache XV, 2.

2 I. Klem. 42, 1—5, 43, 44, 3 a n.

Viz obšírně u Bruderse, Die Verfassung der Kirche . . . str. 100 a n. Speciálně pak zdůrazňuje:

„Clemens hat den Korinthern gegenüber an eine allen bekannte und geläufige Wahrheit angeknüpft; dadurch, dass er immer wieder auf das jugendliche Alter der Aufrührer hindeutet, zeigt er halb vorwurfsvoll und halb entschuldigend, wie dies die Ursache ist, warum sie mit den wichtigsten Grundsätzen der neuen Lehre nicht besser vertraut sind.“ (str. 99.)

3 Gal. 1, 11-22; Řím. 15, 23-28; 1. Kor. 3, 6 a n. — Řím. 1, 1; 1. Kor. 1, 1; Gal. 1, 1, Efes. 1, 1, Kol. 1, 1; 1. Sol. 2, 6; 1. Tim. 1, 1; 2, 7; 2. Tim. 1, 1, 11; Tit. 1, 1.

buď vlastními jmény,¹ neb názvy tvořící se už terminologie : προιστάμενοι, ἡγούμενοι, ποιμένες, ἐπίσκοποι, διάκονοι.²

Jako Klement osvětluje, proč πρεσβύτεροι v Korintě r. 96 tvoří čtvrtý článek řady, jejíž části vnitřně spojuje sdílená posvátná moc, jako Pavel dokazuje, že patří k článku druhému a své žáky řadí v článek třetí, tak *evangelia* nám bohatě ukazují, že Kristus v této řadě patří na místo *první* a jeho apoštolé na místo *druhé*.³

Názvy představených, zastávajících posvátný úřad, jsou velmi pestry a rozmanité. Historie vývoje starokřesťanské terminologie hieraticko-hierarchické tvoří obšírnou kapitulu pro sebe. V dochované terminologii prvního údobí patrná snaha vyjádřit vztah k apoštolům (ve vlastním slova smyslu) i k věřícím, ale též parafrasticky naznačit činnost představených:

1. συνεργός, σύνδουλος, συστρατιώτης, διάκονος atd.

2. ἀπαρχαί, πρεσβύτεροι, προεστῶτες, προιστάμενοι, ἡγούμενοι, προκαθημένοι, πρωτοκαθεδρίται.

3. ἐπίσκοποι, διάκονοι, (už v dalším stupni významového vývoje) ποιμένες, εὐαγγελίσται, κήρυκες, προφῆται, διδάσκαλοι (ve spojení s charismatickým darem).

Různé názvy, vyjadřující činnost (funkci), jsou dávány též osobě, podle toho, zda je činná na př. jako εὐαγγελίστης nebo jako προφήτης a t. d. Rovněž různých názvů u téže osoby se používá, naznačuje-li se její vztah k některému apoštolu neb k věřícím. Stále dlužno přihlížeti k tomu, s jakého hlediska se pohlíží konkrétně na dotyčného činitele. Třeba lišiti i hledisko důstojnosti, hodnosti od hlediska činnosti (a též i tu nutno někdy přihlížeti k činnosti v kruhu širším neb užším — v křesť. obci, ve sboru představených). Nesmí se také zapomínati na různé zvyklosti a vlivy lokální, které rozmanitost jen zvětšovaly. Proto v nejstarším stadiu terminologické tvorby jsou známé názvy (ἀπόστολοι [v širším smyslu], προφῆται, διδάσκαλοι, πρεσβύτεροι, ἀπαρχαί, ἐπίσκοποι, ποιμένες, διάκονοι, προσάτης, ἡγούμενοι, προηγούμενοι, προκαθημένοι, πρωτοκαθεδρίται, κήρυκες) co do významu nepřesné, měnivé a nevyhraněné.⁴

1 Na př. Kol. 1, 7; 4, 12, 17; Fil. 2, 25; 4, 18; 1. Kor. 1, 16; 16, 17.

2 Na př. 1. Sol. 5, 12, Efes. 4, 11, Fil. 1, 1 a j.

3 Mat. 21, 37, Mar. 9, 17; 12, 6, Luk. 4, 43; 6, 13; 9, 48; 10, 16; 11, 49; 24, 49. Jan 4, 38; 20, 28; Mat. 28, 18-20; Jan 20, 21-23.

4 Die Umgangssprache arbeitete je nach dem Drucke des täglichen Bedürfnis-

Nejprve ustálil se název *διάκονος* pro třetí stupeň hieratický, jak patrně už z Písma sv. a nejstarší tradice.¹ *Διάκονος* = minister v literárním smyslu označuje *služebníka*. Jakmile se tohoto názvu používá k označení osob, tvořících třídu nositelů moci, je to známkou, že se už při tom nepřihlíží k slovnímu smyslu. Výkony takového nositele moci (hlavně právo udíletí rozkazy) jsou v rozporu se slovným významem názvu *služebník*. Jestli se už ten rozpor v řeči nepocituje, pak je to důkazem, že význam toho slova prošel stadiem vývoje, že se už na slovný význam nemyslí.² Ovšem všude, kde takové slovo nabylo významu stabilního termínu pro nositele nějaké moci, vždy s počátku i ve svém slovném smyslu mělo nějaký vztah k funkcím dotýčných činitelů. Jinak by vůbec nebylo bývalo toho slova použito.³ Jakmile význam odlišně od slovního smyslu zvykově stabilisován, nemůže být beze všeho slovo takové do cizí řeči podle literárního smyslu překládáno. Kdybychom slovo *διάκονος* jak v Písmě sv. tak v nejstarší tradici (už před sv. Ignácem) vždycky přeložili dle pouhého slovního významu, nedalo by to prostě smyslu. Proto také se nepřekládá a přechází jako cizí slovo ve svém stabilním technickém významu do všech jazyků (Diakon, jáhen). Je to už podstatně ustálený název pro jednu třídu mezi představenými církevními. A je to termín velmi vhodný. Třebas v akomodovaném smyslu technickém je tu jakýsi rozpor mezi smyslem slovným, přece

ses bald schneller, bald weniger schnell. Die Notwendigkeit, bestimmte Namen zu bilden, ging der tatsächlicher Namenbildung auch zeitlich lange vorher, d. h. die zu bezeichnenden Männer waren längst da, und ihre Arbeitsleistungen waren schon sichtbar, bevor der Volksmund über sie sprach und nach Worten suchte, um diese Personen und ihre Tätigkeit zu charakterisieren. Genügte für das tägliche Verkehrsleben die gewöhnlichen Rufnamen, so wurden noch keine anderen gebraucht. Ja, waren auch längst für einige Klassen besondere Benennungen aufbekommen, so konnte man für eine andere noch auf dem Stufe der Rufnamen stehen; die Werkstätte der Umgangssprache im Volke liefert eben nur auf dringende Bestellung Bruders, Verfassung der Kirche str. 68.

1 Na př. 1. Tim. 3, 8, 10, 12, 13; Klem. I. Kor. 42; Didache XV.

2 Srov. název *minist resortu* neb podle nynější řádové terminologie: *minister* = *oeconomus*.

3 V počátečním údobí vývoje měl vždycky takový název přirozený význam: služebník vyššího. Později se význam rozvíjí a pozměňuje, když služebník vyššího, pokud vyššího zastupoval, neb mocí od vyššího svěcenou rozkazy udílel — ovšem stále jako služebník vyššího a ne pouze jako služebník podřízených, jimž byl nadřízen.

věcný vztah k významu slovnímu zůstává, pokud v celé skupině představených — služebníků Božích jáhnové zaujímají místo sloužících (přisluhujících) a tvoří stupeň služebníků Božích, Kristových, služebníků (přisluhujících) v třídě křesťanských nositelů posvátné moci.

Právě pro duchovní představené nejnižšího stupně potřebovali věřící nejdříve určitého stabilního názvu, byliť s nimi v denním úzkém styku. Z Písma sv.¹ patrně, že církevní nadřízení, pro něž ustálil se název *διάκονοι*, ve smyslu vyloženém, byli představenými² známé církevní instituce (*διακονία* „stolů“), která přiváděla je v ustavičný³ těsný kontakt s věřícími. Bylo to trvalé zřízení, existující už před událostí zaznamenanou v Skut. ap. 6, 1—4. Je velmi závažně odůvodněno, že sedm mužů, o jejichž volbě a ordinaci je řeč na zmíněném místě, nebyli prvními diakony. Nespokojenost Řeků (*τῶν Ἑλληνιστῶν*⁴) zavdala podnět k rozmnožení představených diakonie z řad Helenistů.

Funkce jáhnů nelze dle Písma sv. omezit jen na službu „stolů“. Materiální ministerium — *διακονεῖν τραπέζης* — nevyčerpávalo úřední činnosti jáhnů. Služba „stolů“ je v apoštolské době nejužší spjata se službou stolu Páně, jak patrně z 1. Kor. 11, 22. Ze sedmi zvolených a ordinovaných („super hoc opus“) ve Skut. ap. 6, 1—4, Štěpán a Filip ihned hlásají též evangelium a udělují křest. Sv. Pavel uvádí diakonát v organickém spojení s kněžstvím (1. Tim. 3, 2 a n., Fil. 1, 1).⁵ Pokusy některých exegetů oddělit funkce i úřad sedmi mužů

1 Skut. ap. 6, 1.

2 Před volbou a ordinací sedmi mužů praví apoštolé: *Considerate „viro“, quos constituamus super hoc opus* (ἐπὶ τῆς χρείας ταυτῆς). (Skut. ap. 6, 3.)

3 „ἐν τῇ διακονίᾳ τῇ καθημερινῇ“ in ministerio quotidiano. (Skut. ap. 6, 1.)

4 Helenistů, židokřesťanů, (buď rodilých Židů neb proselytů v striktním smyslu), narozených a vychovaných mimo Palestinu, kteří v Jerusalemě dleli a řeckým jazykem mluvili na rozdíl od Hebreů, židokřesťanů v Palestině narozených, kteří mluvili hebrejsky (podle tehdejšího dialektu aramejského). Pohané tehdy ještě v církvi nebyli. Nespokojenost vyvolali dle všeho diakonové hebrejšti. (V kodexu D čteme „in ministerio Hebraeorum“; v palimps. Floriac.: „quod in cotidiano ministerio viduae Graecorum a ministris Hebraeorum despicerentur“). Naznačuje to též odpověď apoštolů ve verši 2.: „Non est aequum nos derelinquere verbum Dei et ministrare mensis.“ Tedy doposud nesloužili „stolům“ v nejnižších materiálních funkcích diakonů. Viz A. Camerlynck — A. Vander — Heeren, *Commentarius in Actus Apostolorum*, ed. VII., Brugis (1923.)

5 Rovněž vysoké mravní požadavky, jež kladou apoštolé (Skut. ap. 6, 3) v sou-

ordinovaných apoštolů (ve Skut. ap. 6, 6) od diakonátu, o němž mluví sv. Pavel a tradice starokřesťanská, neopírají se o peremptorní důvody. Už z rázu relace Lukášovy o volbě a ordinaci „sedmi“ patrně, že neběží o bezvýznamnou, přechodnou instituci.

Těž svědectví sv. Otců nelze taklehce zbavit závažného významu.¹ Ostatně uvádí-li se jako hlavní protidůvod, že ve Skut. ap. oněch „sedm“ není nazýváno diakony, třeba zdůraznit, že je to tam vyjádřeno *parafrasticky*, když úřad i činnost jejich označuje se termíny διακονία a διακονεῖν.²

Jakmile ustaluje se název διάκονοι pro představené nejnižšího stupně, třídí se v lidové mluvě představení na diakony a ne-diakony.³ Pro tyto používá se ponejvíce termínů ἐπίσκοποι, ποιμένες. Když pak v poapoštolské době (67—110) s rostoucím počtem obcí, věřících i představených vlastní jména nedostačují k označení jednotlivých představených, používá se znenáhla názvu ἐπίσκοπος v *singuláru* proti πρεσβύτεροι v *plurálu* jako ustalujícího se třídního názvu pro jednotlivého představeného. Název πρεσβύτεροι v plurálu vedle názvu ποιμένες zůstává pro střední stupeň představených. Právě ta okolnost, že název πρεσβύτεροι v židovské i pohanské běžné vžitě

vislosti s požadavky sv. Pavla (1. Tim. 3, 8 a n.), jakož i ordinace podobným obřadem, jakým ordinováni vyšší nositelé posvátné moci, ukazují, že nejedná se tu o pouhé nejnižší materiální ministerium. Že je to ministerium spirituale, sacrum, naznačuje ne nejasně nejstarší tradice už před sv. Ignácem (Didache 15, 1, Klem. 1. Kor. 42 a n.)

1 Les Pères l'ont cru. Irénée affirme, adv. Haer. III., 2, 10; IV, 15, 1 qu'Étienne a été élu diacre par les apôtres et III. 12, 10, que Nicolas a été un de ceux qui, les premiers, ont été appelés au diaconat. D'après Clement Romain, 42, les diacres ont été établis par les apôtres; cf. Cyprien, Epist. 3, 3. Nous trouvons dès l'origine la mention des diacres dans les épîtres pauliniennes, Philip. 1, 1; 1. Tim. III., 8 ss, peut-être Col. IV, 17; dans les premiers écrits chrétiens, Did. XV, 1; Ignace, ad Polyc. 8; ad Magn. 2, 6; ad Trall. 2; ad Philip. 5; Justin, I. Apol. 65, 5; 67, 5 etc. Ces diacres semblent bien être les successeurs des Sept établis par les apôtres pour le service des tables, pour la distribution des aumônes, pour les aider d'abord dans le service matériel. De même, les diacres ci-dessus mentionnés donnaient l'eucharistie aux fidèles, la portaient aux absents, distribuaient des aumônes aux indigents, en un mot, étaient le bras droit des évêques. Les Actes des Apôtres par E. Jacquier, Études Bibliques, Paris, 1926, str. 188.

2 Enfin, si ces Sept ne sont pas appelés διάκονοι dans ce récit, Luc définit leur emploi par les termes διακονία et διακονεῖν, qui sont étroitement apparentés à celui-ci. Tamtéž str. 188.

3 Viz 1. Tim. 3, 7, a n., Fil. 1, 1.

terminologii byl technickým termínem úředním, přispěla k tomu, že tento název před mnohými jinými, jimiž v lidové mluvě označování zprvu nositelé posvátné moci druhého stupně, se ustaloval jako sakrálně-technický termín této třídy představených.¹

Ovšem tento stupeň představených, kteří nejsou diakony a přece jsou diakonům nadřizení, těžko se zjišťuje v nejstarších dokumentech *terminologicky*. Už však z Písma sv. patrno, že vedle nejvyššího stupně existuje stupeň střední. Někteří ordinovaní žáci apoštolští mají takovou moc hieratickou i jurisdikční, jaká podle pozdější stabilisované terminologie přísluší jen biskupům na rozdíl od jednoduchých kněží.²

Když později terminologicky nepřesné názvy (hlavně ἐπίσκοποι a πρεσβύτεροι) určitěji se stabilisují sakrálně-technicky, zjevuje se v listech slavného žáka apoštolského, sv. Ignáce Antiošského (kolem r. 110) trojí posvátný, svátostný řád zásadně rozlišený.³ Roztrhující linie mezi třemi stupni nositelů posvátné moci, je už tu vyjádřena i *terminologicky*: ἐπίσκοποι, πρεσβύτεροι, διάκονοι. Běží tu arci o první přechodnou fázi v ustalování hieraticko-hierarchické terminologie starokřesťanské.⁴ Ale je to svědectví dalekosáhlého významu. Zásadně stejně přesně, věcně i terminologicky rozlišen tu řád biskupský od kněžského jako diakonát od presbyterátu.⁵

*

Zkoumáme-li nyní, jakým viditelným, působivým znamením přenáší se posvátná moc kteréhokoliv stupně od nejstarších dob podle svědectví Písma sv., bezpečně zjišťujeme, že je to *svátostný obřad uzkládání rukou s modlitbou*.

1 Srov. P. Schanz, Die Lehre von den hl. Sakramenten der kath. Kirche, Freiburg, 1893 str. 663 a n.; H. Bruders, Die Verfassung der Kirche bis 175 n. Chr. (uved.) str. 184 a n.; Chr. Pesch, Prael. dogm. ed. 2, tom. 1. p. 194 a n. Friburgi 1898.

2 Na př. Barbanáš (Skut. ap. 14, 22), Titus (Tit. 1, 5 a n.), Timotheus (I. Tim. 3, 1 a n.; 5, 22).

Ostatně když druhý stupeň, jemuž je vlastní moc konsekrovati a hříchů od-pouštěti, uváděn je na počátku druhého století sv. Ignácem Antiošským jako cosi všeobecně známého a není *nikým* v církvi popírán, pak dle prostého principu dějinné kontinuity existoval už v 1. století.

3 Ad Magn. 6, Ad Philad. 4, Ad Eph. 3, 6 a j.

4 Definitivně končí ustalování hieraticko-hierarchické terminologie kolem r. 175.

5 Srov. O. Bardenhewer, Geschichte der altchristlichen Literatur. Bd. I., Freiburg 1902, str. 134 a n.

Ordinace sedmi jáhnů. (Sk. ap. 6, 6.)

O ordinaci sedmi jáhnů praví se výslovně ve Sk. ap. (6, 6): Hos statuerunt ante conspectum Apostolorum et *orantes imposuerunt eis manus* (καὶ προσευξάμενοι ἐπέθηκαν αὐτοῖς τὰς χεῖρας). Předchází svolání „množství učedníků“ (6, 2) a výzva apoštolů, aby vyvolení byli kandidáti vysoké duchovní úrovně (6, 3): Considerate (ἐπισκέψασθε) ergo fratres viros ex vobis boni testimonii septem, plenos Spiritu sancto et sapientia, *quos constituamus super opus hoc* (ἐπὶ τῆς χρείας ταύτης). Od volby kandidátů („Vyhleďte ze sebe . . .“) jest rozlišovati, co apoštolé výslovně sobě vyhrazují. Jest podstatně odlišné, *eligere* a *constituere* = potestatem conferre. A jakým obřadem, jakým viditelným působivým znamením zřizují (ordinují) sedmero zvolených na jáhny „super opus hoc“ (ἐπὶ τῆς χρείας ταύτης)? *Modlitbou se uzkládáním rukou* (προσευξάμενοι ἐπέθηκαν αὐτοῖς τὰς χεῖρας).

Svěcení Pavla a Barnabáše. (Sk. ap. 13, 1—3.)

Tentýž obřad zjistiti lze ze Sk. ap. při ordinaci Pavla a Barnabáše (13, 1—3):

1. Erant autem in Ecclesia, quae erat Antiochiae, prophetae et doctores (διδάσκαλοι), in quibus Barnabas et Simon, qui vocabatur Niger et Lucius Cyrenensis et Manahen . . . et Saulus.

2. Ministrantibus, (λειτουργούντων) autem illis Domino et ieiunantibus, dixit illis Spiritus sanctus: Segregate (ἀφορίσατε) mihi Saulum et Barnabam in opus, ad quod assumpsi eos (εἰς τὸ ἔργον ὃ προσκέκλημαι αὐτούς).

3. Tunc ieiunantes et *orantes imponentesque eis manus*, dimiserunt illos (τότε νηστεύσαντες καὶ προσευξάμενοι καὶ ἐπιθέντες τὰς χεῖρας αὐτοῖς, ἀπέλυσαν).

Při liturgii (neb nějaké liturgické funkci)¹ v křesťanské obci anti-

¹ λειτουργούντων δὲ αὐτῶν τῷ Κυρίῳ, zřejmě při nějaké veřejné liturgii (v tom smyslu λειτουργέω zvykově ustáleno už ve Starém zákoně; srov. Exod. 28, 35; Num. 4, 39, Ez. 40, 46; Judith 4, 14).

Potest hoc intelligi de omnibus actionibus publicis, quae ad hunc cultum spectant, quales sunt praedicationes, sacrificia (de sacrificiis Vet. Legis idem verbum

ošské oznamuje Duch sv. dle všeho jedním z přítomných charismatiků, že nadešla chvíle, kdy Pavla a Barnabáše jest jemu oddělití (= posvětití)¹ by přikročili k dílu, pro něž jsou určeni. Tunc ieiunantes et orantes imponentesque eis manus, dimiserunt illos. Tunc - τότε odděluje následující od předchozího a uvozuje jiné úkony a jiné shromáždění (obec věřících).² Slova προτευζόμενοι καὶ ἐπιθέντες τὰς χεῖρας αὐτοῖς zřejmě vyjadřují *ordinační obřad*, a to (jak ze souvislosti další patrně) *biskupský*. Působivou účinností tohoto obřadu Pavel a Barnabáš *řádně* uschopnění či posvátnou mocí vybaveni k úkolům, k nimž volal je Duch sv. Že k samostatné misijní práci, kterou poté zahajují, (byvše podle napomenutí Ducha sv. z Antiochie propuštění) bylo potřebí posvátné moci k ordinování představených v nově zřízených obcích, patrně výslovně z dalšího (Sk. ap. 14, 22)³

adhibetur Luc. 1, 23; Heb. 10, 11.), preces liturgicae etc.; inter actiones illas sacras, longe praecipua, sub nova Lege, est sacrosanctae Missae celebratio, quam Graeci per nomen Liturgiae exprimunt. Attamen verba *ministrantibus illis* non probant illos prophetas et doctores fuisse etiam sacerdotes aut episcopos; nam „*ministrantibus*“ non necessario notat sacrificii missae oblationem vel aliam functionem proprie sacerdotalem . . . Occasione celebrati alicuius officii liturgici, celebrati puta ab episcopis, locum habuit v. g. per unum alterumve ex illis prophetis, revelatio divina. A. Camerlynck — A. Vander Heeren, Commentarius in Actus Apostolorum, Brugis 1923, str. 241.

1 ἀφορίζειν (segregare) není zde významem odlišné od ἁγιάζειν — posvětití, zasvětití) sr. hebr. *hizzir* 4. Mojž. 6, 12, též 2. Mojž. 13, 2; 35, 5; 3. Mojž. 8, 14, Viz Erklärung der Apostelgeschichte von dr. A. Bisping, Münster 1871, str. 241.

Srov. Řím 1, 1: Paulus, servus Jesu Christi, vocatus Apostolus, *segregatus* in Evangelium Dei. V listě ke Gal. (1, 15) praví, že ze života matky „oddělen“ byl ke službě evangelia (qui me segregavit ex utero matris meae et vocavit per gratiam suam). Tento fakt jakož i mimořádný zásah Kristův v obrácení Pavlovo (9. 20) nevylučuje pozdější, na tomto místě líčené, žádné svátostné ordinace.

Est-ce que Dieu avait déjà appelé personnellement Paul et Barnabé et cet appel était-il maintenant répété en public? Vocatio aliqua ad Barnabam et Saulum interna pervenerat; quae nunc per os aliorum reiteratur, ut hi quoque scirent vocationem illorum, eique subscriberent, Bengel. E. Jacquier, Les Actes des Apôtres, Paris 1926, str. 380.

2 Jacquier v uvedené knize str. 380.

3 Certe de consecratione episcopali Barnabae et Sauli hucusque nihil fuisse relatum; et quare Barnabas dum mittitur, non ad organizandas ecclesias, sed ad inquirendum circa novos fratres ex gentibus conversos, debuisset esse episcopali dignitate insignitus? Item Paulus, dum hucusque unice praedicaverat fidem? Et quidem haec eorum ordinatio optime intelligitur dum iam ituri sunt per mundum constituere ecclesias. A. Camerlynck — V. Vander Heeren v uvedené knize str. 242.

Mínění, které hájili Suarez¹ a Estius,² jako by zde neběželo o konsekrační úkon ordinace (biskupské), nýbrž o deprekativní vzkládání rukou, jímž vyprošován novým misionářům zápal pro věc Boží, nemá pro sebe přesvědčujících důvodů. Vzkládání rukou v Nov. zákoně (vyjmeme-li pouze jedno, kdy Kristus žehnal malíčky) nikdy není aprekativní, nýbrž vždy působivé; má příčinný vztah buď k uzdravení neb vzkříšení (tak na př. Mat. 9, 18; Mar. 5, 23; 16, 18; Luk. 4, 40; Sk. ap. 9, 12, 17; 28, 8) nebo je svátostně ordinační (konsekrační) na př. Skut. ap. 6, 6; 8, 17; 19, 6, I. Tim. 4, 14; 5, 22; II. Tim. 1, 6). Dosvědčují to též provázející půst a modlitba jako ve Sk. ap. 14, 22, kde jistě se jedná o ordinaci.³ Že by Estiův výklad vyplýval zcela zřejmě ze Sk. ap. 14, 26, kde se vypravuje o návratu obou misionářů, je čirá domněnka.⁴ I když je tu jakýsi vztah k 13, 3, není v tom žádného důkazu *proti* svátostné ordinaci. Jaquier tvrdí apodikticky „Paul, en particulier, n'avait pas à être ordonné évêque puisqu'il était apôtre et par l'appel de Jésus - Christ,“⁵ ale nemožnosti svátostného řádného svěcení nedokazuje. I když sv. Pavel prohlašuje (Gal. 2, 6), že nic od lidí ani od předních apoštolů nepřijal, rovněž tím absolutně nevylučuje — jak ze souvislosti patrné — svátostného svěcení; neboť i svátost křtu přijal od Ananiáše. A zdaž právě v první éře starokřesťanské vlastní příčinná působnost Boží při nástrojné působivosti *svátostné* není s neobyčejně velkým důrazem vždycky vyzvedána?⁶

Pochybnost, zda mezi uvedenými charismatiky (13, 1) byli biskupové, kteří ordinovali Pavla a Barnabáše, nepadá na váhu. Z pouhých názvů nelze nemožnosti této eventuality dokázat. Vždyť v době neustálené terminologie hierarchické zůstával nejednou název charismatický i pro charismatiky ordinované. Ostatně v 3. verši nepraví se výslovně, že někteří ze zmíněných charismatiků vskutku *osobně* ordinovali Pavla a Barnabáše. Textu 3. verše bylo by lze

1 3. p. disp. 34. sect. 1.

2 In loc. difficil. ad h. l.

3 A. Camerlynck — Vander Heeren v uvedené knize str. 242.

4 Tvrdí to Jaquier v uv. knize str. 381.

5 tamtéž str. 381.

6 Viz úchvatně krásnou kapitolu *Die Kirche als priesterliche Gesellschaft* ve studii St. v. Dunina—Borkowského, *Die Kirche als Stiftung Jesu*, Religion Christentum Kirche, 2 B., 1921, str. 413—428.

docela dobře rozuměti neosobně : on leur imposa les mains.¹ Posléz kdo může důvodně tvrditi, že v Antiochii jako ve všech řádně organisovaných křesťanských obcích nebylo nositele posvátné moci i v nejvyšším stupni?

Ordinování představených obci Pavlem a Barnabášem.

(Sk. ap. 14, 22.)

Se svědectvím, jež skýtá zmínka o ordinaci Pavlové a Barnabášově, úzce souvisí 22. verš 14. hlavy Skut. ap., kde se vypravuje, jak Pavel a Barnabáš ordinují představené v křesťanských obcích

χειροτονήσαντες δὲ αὐτοῖς κατ' ἐκκλησίαν πρεσβυτέρους (cum constituissent illis per singulas ecclesias presbyteros) προσευξάμενοι μετὰ νηστειῶν (et orassent cum ieiunationibus) παρέθεντο αὐτοὺς τῷ Κυρίῳ, εἰς ὃν πεπιστεύκεισαν.

Smysl slova χειροτονεῖν dlužno zjišťovati v terminologii starokřesťanské podle trojího stadia vývojového (analogicky jako u εὐχαριστεῖν).²

Podle přirozeného slovního smyslu na prvním stupni znamená : zvednouti ruku k volbě nebo voliti zvednutím ruky (χεῖρα τείνω), což se může dít dvojím způsobem : buď zvednutím ruky volí mnozí z mnohých a znamená to : odhlasovati zvednutím ruky, nebo volí jen jeden, vyvoluje někoho z mnohých a znamená to : zvednutím ruky určití.³ Je-li toto odhlasování neb zvolení hotovo, přistupuje speciální křesťanský obřad ordinační (Sk. ap. 6, 6) : προσευξάμενοι ἐπέθηκαν αὐτοῖς τὰς χεῖρας. Vložení rukou s modlitbou po volbě je vlastním zřízením, ustanovením v úřad, sdělením posvátné moci.

Tento obřad nemá s počátku přesného názvu, proto je vyjadřován parafrasticky : ἐπιτιθέναι τὰς χεῖρας, ἐπίθεσις τῶν χειρῶν (Skut. ap. 8, 18, 1. Tim. 4, 14 a t. d.) Zasluguje však povšimnutí, že χειροτονεῖν „zvednutím ruky určití, ustanoviti“ téměř se kryje se specifickým křesťanským úkonem ordinačním : vzkládáním rukou (s modlitbou) ustanoviti, zříditi, světiti.

1 A. Camerlynck—A. Vander Heeren v uvedené knize st. 242.

2 H. Bruders, Die Verfassung der Kirche ... str. 11—14.

3 Joseph. Antiq. Iud. VII, 206 [IX, 3], vol. II. Niese 1892, 2. Kor., 8, 19; Did. 15, 1; Philo De Jos. II., 58 M; vol. IV. n. 117—118 (Augs. v Cohn. 1902).

Na druhém stupni vývojovém přechází význam χειροτονεῖν (zvednutím ruky ustanoviti) v označení ordinačního aktu všeobecně: vzkládáním rukou s modlitbou ustanoviti¹⁾.

Na posledním stupni označuje χειροτονεῖν toto ordinační vzkládání rukou ne už všeobecně, nýbrž specificky: nevyjadřuje právě to, čím toto vzkládání rukou od jiných vzkládání rukou charakteristicky se odlišuje: vzkládání rukou za účelem přenášení posvátné moci hieratické. Tento význam zůstává pak trvale jako sakrálně technický termín. χειροτονία = svátostná ordinace.

Třebas jest kriticky varovati se anachronismu, přece, porovnáme-li náš text (Sk. ap. 14, 22) s předchozím (13, 3), těžko se ubránit dojmu, že už ve Skutcích apoštolských viděti stopu vývoje, jímž slovo χειροτονεῖν prošlo. Χειροτονήσαντες zastupuje, vyjadřuje parafrastické ἐπιτιθέναι τὰς χεῖρας.²

Totéž, co líčí Lukáš na našem místě, úplně analogicky zmiňuje Klement (ad Cor. 42, 4): Κατὰ χώρας οὖν καὶ πόλεις κηρύσσοντες καθίστατον τὰς ἀπαρχὰς αὐτῶν, δοκιμάσαντες ἐν πνεύματι εἰς ἐπισκόπους, καὶ διακόνους τῶν μελλόντων πιστεύειν.

Na našem místě praví se, že Pavel a Barnabáš zřídili (constituisent — χειροτονήσαντες)³ presbytery. Volbu věřících vylučuje zájmeno αὐτοῖς. To doznávají i nekatolíci: Wolf, Schleusner, Kuinoel, Weiss, Wilke-Grimm, Blass a j. Proto i Luther přeložil toto místo: Und sie ordneten ihnen . . . a v překladu anglickém (Biblia Jacobi) čteme: And when they had ordained them. Libovolně a nesprávně tedy překládá Kalvín, že hlasováním všech věřících volba byla provedena.⁴

Běží-li zde výslovně o úkon Pavla a Barnabáše a označen-li ten akt termínem χειροτονεῖν ve spojení s modlitbou a postem (viz shora uvedenou ordinaci v Skut. ap. 13, 3), pak není pochyby, že se tu jedná o ordinační obřad.

Dotvrzuje to paralelní místo u sv. Pavla (Tit. 1, 5), kde píše zřejmě

1 Viz Klem. (1. ke Kor. 42, 4 v souvislosti s naším textem.

2 Srov. ἐπίθεσις τῶν χειρῶν Skut. ap. 8, 18; 1. Tim. 4, 14 (5, 22); 2. Tim. 1, 6, k Židům 6, 2.

3 Pavel a Barnabáš — commendaverunt eos Domini; titíž je zřídili a se modlili, neboť v řeckém textu jsou 2 participia aoristu χειροτονήσαντες a προσευξάμενοι, jež závisejí na slovese commendaverunt.

4 Viz A. Camerlynck — A. Vander Heeren, Commentarius in Actus Apostolorum . . . str. 262.

biskupu kretskému: Reliqui te Cretae, ut . . . constituas per civitates presbyteros.

Jakého stupně presbytery ordinovali Pavel a Barnabáš na našem místě, nemá zvláštního významu.

Někteří katoličtí exegeté jako Ceulemans¹ snaží se dokázat, že zde běží o presbytery druhého stupně.

Svědectví Pavlovo o ordinačním obřadu.

Též sv. Pavel zmiňuje se výslovně o ordinačním obřadu. Vybízí poněkud skleslého Timothea, aby se rozpomenul na svou ordinaci. A jakým se to událo obřadem? Jednou praví (2. Tim. 1, 6): διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν μου, jindy (1. Tim. 4, 14): Noli negligere gratiam, quae in te est (τοῦ ἐν σοὶ χαρίσματος), quae data est tibi per prophetiam cum impositione manuum presbyterii (μετὰ ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τοῦ πρεσβυτέρου). Kdo ordinoval Timothea? Pavel a presbyterium² vzkládáním rukou. Timotheus mocí své ordinace může ordinovat jiné. Sv. Pavel jej napomíná, aby tak nečinil bez zralé úvahy (1. Tim. 5, 22): χειρὰς ταχέως οὐδενὶ ἐπιτίθει.³

Co ze svědectví sv. Pavla zřejmě patrné, je především *ordinační obřad po stránce látky*, účelem svým přesně odlišný od jiného vzklá-

1 Commentarius in Actus Apostolorum, Mechliniae, 1903, k t. m.

2 Die Verleitung erfolgte „unter Handauflegung des Presbyteriums“. Zum Verständnis dieser Worte ist die deutliche Parallele 2. Tim. 1. 6. heranzuziehen. Dort wird nur die Handauflegung genannt, die von Paulus selbst ausging, und zwar wird sie als bewirkende Ursache der Verleitung der Amtsgnade angegeben. Von dem Kollegium der Presbyter heißt es hier nur, daß es bei der Handauflegung beteiligt war („unter Handauflegung“). Danach ist die hauptsächliche Handauflegung von Paulus vorgenommen worden; die der Presbyter schloss sich „als begleitendes Moment“, (Holzmann) an. Es kann keinen Zweifel unterliegen, dass es sich um die Bischofsweihe des Timotheus handelte . . .

Dr. M. Meinertz, Die Pastoralbriefe des hl. Paulus, Bonn, 1916, str. 45.

3 Někteří myslí zde na vzkládání rukou při rekonsiliaci kajícníků. Tento rekonsiliční obřad je však pozdějšího původu a není přesvědčujícího důvodu, abychom jej připustili už ve Sk. ap. (Srov. Dr. B. Bartmann, Lehrbuch der dogmatik, Freiburg im Br., 1918, II. B. str. 389—394; 449.) Na ordinaci poukazuje tento text jistě v souvislosti s 5, 17—22.

dání rukou (na pokřtěné při břmování neb při uzdravování (na př. Mar. 16, 18) a lze-li o tom mluvit ve Skut. ap. i při rekongiliaci hřřníkũ), dále vřak tẽž i jeho svátostná účinnost (2. Tim. 1, 6): Admoneo te, ut resuscites gratiam Dei (τὸ χάρισμα τοῦ Θεοῦ), quae est in te per impositionem manuum mearum (διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν μου). Předložka διὰ vyjadřuje přičinný vztah nástrojnẽ svátostný; běží tu zřejmẽ o působivé znamení svátostné (aspoň po stránce látky). Tὸ χάρισμα τοῦ Θεοῦ¹ udělené Timotheovi per impositionem manuum má za účel — jak z kontextu listu Pavlova patrno — napomáhati k řádnẽmu používání současnẽ sdělené posvátné moci, či k důstojnému zastávání posvátného úřadu (zřejmẽ biskupského). Výraz χάρισμα nelze tu brát v pozdějším sakrálnẽ-technickẽm významu: libodar = gratia gratis data.² Sv. Pavel používá nezřídka výrazu χάρισμα ve významu vlastní milosti (gratia gratum faciens) na př. Řím. 5, 16; 6, 23; 1. Kor. 12, 31. Že na našem místě jedná se výlučně o milosti ve vlastním smyslu, plyne z připojených vlastností, jež činí bohulibými (2. Tim. 1, 7): Non enim dedit Deus spiritum timoris, sed virtutis (δουλώμεως), et dilectionis (ἀγάπης) et sobrietatis. Totẽž patrno i z výrazu resuscita. Trvalou milostí, již lze osobním přičiněním roznřtiti, může býti jen milost ve vlastním smyslu (gratia gratum faciens), nikdy vřak charismatický dar.³

- Že běží při ordinaci o permanentní účinky svátostné, přičinnẽ spjaté se vzkládáním rukou, patrno z uvedeného textu 1. Tim. 5, 22. Jestliže k vzkládání rukou připojuje jednou sv. Pavel „per prophetiam“ (1. Tim. 4, 14) při ordinaci Timotheovẽ, pak z toho jen patrno, že k vyvolení a biskupské ordinaci Timotheovẽ nedošlo bez enunciace charismatického prorockého osvícení. Stalo se cosí analogického jako před ordinací v Skut. ap. 13, 2. Patrno to zcela zřejmẽ z 1. Tim. 1, 18: „secundum praecedentes in te prophetias . . .“⁴

1 . . . „quae est in te“ — narážka na trvalé, nezruřitelné znamení.

2 Detailní rozbor u Bruderse, Die Verfassung der Kirche . . . str. 69—74 a 396.

3 Totẽž potvrzuje paralelní místo 1. Tim. 14.

4 So muss durch prophetisch erleuchtete Personen auf Timotheus hingewiesen worden sein. Wann das geschehen ist, wird nicht gesagt. Man denkt am besten an die Zeit, da Paulus in Ephesus nach einem Stellvertreter suchte. Übernatürliche Weisungen bestärkten den Apostel damals in seinem Entschluss, den noch jugendlichen Timotheus auf den schwierigen und verantwortungsvollen Posten zu stellen . . . Meinertz, Die Pastoralbriefe des hl. Paulus, str. 23.

ZÁVĚR K BIBLICKÝM SVĚDECTVÍM

Svědectví Písma sv. o svátostné ordinaci jsou jasná a velmi závažná. I liberální protestantští badatelé to pocítují.¹ Z Písma sv. patrně, že posvátná moc hieratická a s ní spojená milost udílěna apoštolům (a vůbec v době apoštolské) svátostným vzkládáním rukou a modlitbou. Z toho oprávněně uzavíráme, že *dle Písma sv. viditelným působivým znamením svátostné ordinace jest pouze vzkládání rukou s modlitbou. Jiných součástí svátostného znamení ordinacíního Písma sv. nezná.*

Při tom nesmí se zapomínat, že pro žádnou jinou svátost (postránce svátostné látky a formy) není v Písmě sv. tolik jasných svědectví jako pro svátost svěcení.

*Bud tedy vůbec nemůžeme proti heretikům dokázati z Písma sv., že ordinace je svátostí, poněvadž nemůžeme z Písma sv. dokázati její svátostné látky a formy, anebo musíme uznat, že svátostným znamením ordinace je vzkládání rukou s modlitbou.*²

1 Jsou nuceni doznávati existenci ordinacíního vzkládání rukou v Písmě sv. Behm píše k našim textům: Die ersten kräftigen Spuren einer *ordinatorischen* Handauflegung finden wir auf den ersten Blättern der Geschichte der christlichen Kirche (Die Handauflegung im Urchristentum, 1911, str. 59). Harnack, pojednává o našich textech, doznává: Vkládání rukou bylo jistě „svátostné“; chtěl však své doznání zeslabiti, dodává: „Aber welche beibehaltenen oder neugeschaffenen Riten waren in einer Gemeinde nicht sacramental, die den sich sinnlich betätigenden Heiligen Geist in ihrer Mitte hat?“ (Entstehung und Entwicklung der Kirchenverfassung und des Kirchenrechtes in den ersten zwei Jahrhunderten, 1910, str. 20. Ovšem není s to, aby tuto neomezenou svátostnou tvůrčí činnost prvotní církve nějakým objektivním argumentem dokázal. Podobným uhýbáním před nepříznivými důsledky jest tvrzení Harnackovo: Wie alt die Vorstellung von der Übertragung der Amtsgewalt des Ordinator auf die Ordinanden ist . . ., wissen wir nicht. (Tamtéž, str. 20). Této nevědomosti dostatečně odpovídají četná svědectví nejstarší tradice, na něž bylo v předchozím poukázáno. Viz Dr. B. Bartmann, Lehrbuch der Dogmatik, II. B., str. 449.

2 Sicut ex quo Joan. 3, 5 dicatur: nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu Sancto, essentialis creditur aqua in baptismo; ita quia saepe in ordinatione de manuum impositione sermo habetur, clare evincitur hanc esse essentialem huius Sacramenti materiam. Vel ergo ex Scripturis non habemus unde contra haereticos probemus ordinationem esse sacramentum, vel cogimur affirmare manuum impositionem esse essentialem eiusdem materiam. Liberius a Jesu, Tractatus 7, pars. 1, disp. 2, contrav. 2. Viz Kard. Van Rossum, De essentia sacramenti Ordinis, str. 59 a n.

Závěr tento potvrzuje nepřímě sněm tridentský výslovným poukazem, že Písmo sv. jasně poučuje, čeho jest nejvíce dbáti při svátostné ordinaci: *Non solum de sacerdotibus, sed et de diaconis sacrae litterae apertam mentionem faciunt, et quae maxime in illorum ordinatione attendenda sunt gravissimis verbis docent.*¹ Je známo a samozřejmo, že nejvíce je dbáti při svátostné ordinaci podstatného ritu, svátostného znamení, *na němž závisí platnost svátosti.* A o tomto podstatném svátostném obřadu nás poučuje dle sněmu tridentského Písmo sv. velmi závažnými slovy. Při zmíněných ordinacích neuvádí se však v Písmě sv. jiného obřadu mimo vzkládání rukou a modlitbu. Tedy v tomto obřadu podle Písma sv. spočívá *podstata svátostného znamení ordinacího.*

Zde se ocitáme vůbec u hlavní slabiny všech teorií, dle nichž vzkládání rukou s modlitbou není jediné podstatným obřadem při ordinaci.

Všechny pokusy uniknout uvedenému závěru neúspěšně ztroskotávají. Tvrdit, že Písmo sv. nepodává tu všeho, nebo že zaznamenává ritus nepodstatný a zamlčuje obřad podstatný, je argumentem — *bezradnosti.* Kdyby takto bylo dovoleno vykládat Písmo sv., mohli bychom popřít podstatnou látku u všech svátostí: bylo by lze říci, že podle Písma sv. voda nepatří k podstatě svátostného znamení při křtu, ani víno k Eucharistii, ani olej k poslednímu pomazání . . . ²

1 Sess. 23, cap. 2.

2 Tak už kard. Bellarmin: Si licet ita exponere, poterimus negare materias omnium Sacramentorum: dicam enim, aquam non esse de essentia in Baptismo secundum Scripturas, nec vinum in Eucharistia, nec oleum in Extr. Unctione etc. De sacramento Ord. lib. 1, cap. 9.

Podivuhodno, že přesto tento vynikající theolog vkládal podstatný ritus kněžské ordinace v *poslední vzkládání rukou* po ordinací koncelebraci. Toto násilné vybočení a odchýlení od začáteční správné argumentace způsobeno bylo ohledem na dekret Evžena IV.

Podobně uvedený *Liberius a Jesu*, přemožen svědectvím Písma sv., doznal, že *první vzkládání rukou* je podstatným obřadem, přesto však nedůsledně a v rozporu s Písmem sv. — pod vlivem dekretu Evžena IV. — hájil též podání obětního náčiní jako rovněž podstatnou součást svátostného znamení kněžské ordinace.

b) SVĚDECTVÍ TRADICE

Dalekosáhlý význam pro naši otázku mají dokumenty tradice východní i západní. Vnášejí mnoho světla do svízelné spleti názorů na podstatu ordinačního obřadu. Ve světle tradičních svědectví lze stopovati ve všech stoletích podstatný svátostný obřad ordinační, jakož i vznik a rozvoj velebných ceremonií, jimiž viditelné svátostné znamení oprádkáno. Hlavně pro správné hodnocení významného obřadu odevzdání bohoslužebného náčiní při kněžské ordinaci, jsou svědectví historická důležitá. Ne cestou theologické spekulace, ale spíše bedlivými kritickými důkazy historickými lze bezpečně odstraniti obtíže, jež nakupily se kolem ordinačního obřadu. A právě po této stránce vyniká monografie kard. Van Rossuma a patří k nejzáslužnějším pracím o otázce podstaty ordinačního obřadu. Je pravda, že poměrně málo pozornosti věnuje svědectvím Písma sv. Více se tu předpokládá, než detailně zjišťuje. Není to také striktně účelem historicko-theologické studie, která chce přísným rozbohem tradičních dokumentů napomoci k definitivnímu vyřešení naší otázky.

V této studii, v níž běží o celkový obraz nynějšího stadia sporné otázky jakož i přezkoušení nejdůležitějších důkazů, hlavně pak o zhodnocení protidůvodů kard. Billota a Gutberleta, byl jsem nucen zevrubnější péči věnovati především svědectví Písma sv. ve spojitosti s první fází vývoje hieraticko-hierarchické terminologie. Argumentace ze svědectví tradice ve vlastní naší zúžené otázce jest monografií kard. Van Rossuma velmi ulehčena. Obrovská práce při souborném zjišťování a kritické klasifikaci všech textů z dokumentů tradičních v studii kard. Van Rossuma vytvořila nám vůbec pevnou základnu historickou, s níž další práce aspoň v této kapitole podstatně usnadněna.

α) Tradice východní.

Všichni sv. Otcové a církevní spisovatelé východní, pokud o kněžské ordinaci pojednávají neb alespoň se o ní zmiňují, souhlasně do-
svědčují, že na východě udíleno bylo svěcení kněžské vždycky (zrovna

tak jako dnes) *obřadem, který známe z Pisma sv.: vzkládáním rukou s modlitbou*. Jen tomuto obřadu připisují *svátostnou působivost ordinací*. Všechny projevy svědků východní tradice, umožňující *nezvratný historický důkaz*, jsou *úplně souhlasné*. A neběží tu jen o několik ojedinelých zmínek, nýbrž o celou řadu významných textů z různých století. Zastoupení jsou nejslavnější svědkové tradice: *Klement Alexandrijský*,¹ sv. *Basilius*,² sv. *Efrém Syrský*,³ sv. *Řehoř Naz.*⁴ sv. *Řehoř Nys.*,⁵ sv. *Epifanius*,⁶ sv. *Jan Chrysostomus*,⁷ sv. *Jan Damascenský*.⁸ K nim řadí se kromě některých méně významných *Eusebius Caesarejský*,⁹ sv. *Serapion*,¹⁰ *Timotheus Alexandrijský*,¹¹ *Theofil Alexandrijský*,¹² jakož i svědectví t. zv. *Didaskalia*,¹³ *Konstituci apoštolských*¹⁴ a *Testamentu našeho Pána*.¹⁵

Totéž souhlasně dotvrzují všechny staré i dosud používané *rituály různých východních obřadů*.

Rituály *obřadu řeckého* od nejstaršího *Euchologia* (ze století 9.)¹⁶ až po *Archiepatikon*¹⁷ (ze stol. 17.) nebo *Euchologium* zrevidované kongregací de Prop. Fide r. 1756 nevykazují žádných podstatných změn co do svátostné ordinace, charakteristiky odedávna označo-

1 Strom., lib. 6., cap. 13.

2 Epist. 53, Migne P. G. 32, 397; též Epist. 122 (al. 313), Epist. 188 (al. 1), Epist. 225 (al. 385).

3 Sermo de Sacerdotio (Ed. Veneta, tom. 1. pag. 324).

4 Orat. 10. n. 4. Migne P. G. 35, 830; též Orat. 18, n. 33, 34. Migne col. 1027.

5 De vita s. Greg. Thaum., Migne P. G. 46, 909.

6 Advers. haer. lib. 3. Expositio fidei n. 13., Migne P. G. 42, 805.

7 Hom. 14. in Act. Apost. n. 3., Migne P. G. 60., 116.

8 De haeres., Migne P. G. 94, 734.

9 Hist. eccles. lib. 2. cap. 1., Migne P. G. 20, 134; Chronic. lib. 2., Migne P. G. 19, 543.

10 Euchologium (Georg Wobbermin, Altchr. Liturg. Stücke), str. 10.

11 Responsa canonica, qu. 21, 23 u Pitry, Iur. eccl. Graec. hist. et monum., tom. 1., pag. 643.

12 Commonitorium c. 6. u Pitry v uv. knize str. 647, Migne P. G. 65, 39.

13 X. 28 a n. (u Ondř. Galante, Fontes Juris can. selecti num. 10.)

14 Lib. 3. cap. 10, 11, Migne P. G. 1, 787.

Lib. 4. cap. 20., tamtéž.

15 Num. XXX. str. 69. Ordinatio presbyteri.

Všechny texty chronologicky uvedené viz u kard. Van Rossuma, De essentia sacr. Ord. str. 61—89.

16 Vydáno Morinem (Commentarius de sacr. eccl. Ord., pars 2.).

17 Vydáno Isakem Habertem r. 1643.

vané sakrálně-technickým termínem *cheirotonie*. Svátostným obřadem cheirotonie kněžské (jakož i jáhenské a biskupské) bylo vždy a je dodnes *vzkládání rukou s modlitbou*. Řecký obřad nezná podávání kalichu s patenou ani druhého vzkládání rukou po sv. přijímání se slovy: Přijmi Ducha sv. . . . Klade-li biskup-světitel *po ordinaci* a po skončené *koncelebraci* mše sv. ordinovaným už novokněžím do rukou konsektovanou partikuli, není v tom nejmenší podobnosti s podáváním bohoslužebného náčiní v ritu západním. Totéž platí o dotýkání oltáře čelem. Ceremonie tato nemá žádného vztahu k západnímu podávání kalicha a pateny. Není provázena žádnou formulí, není pokládána za součást podstatného svátostného obřadu a chybí posléz ve většině euchologií jakož i ostatních ritech východních.

Stejně podle *ritu syrského* (jak u *jakobitů* tak u *maronitů* a *nestoriánů*¹) udílí se kněžské svěcení (podobně jako i jáhenské a biskupské) vzkládáním rukou s modlitbami.² U maronitů je obřad ordinační poněkud rozvedenější,³ ale podstatně úplně souhlasí s obřadem jakobitů a nestoriánů.⁴ Svátostným podstatným ritem je vzkládání rukou s modlitbami. O podávání bohoslužebného náčiní jak v ritu západním ani stopy. U syrských nestoriánů podává se sice evangelium při ordinaci jáhenské, ale je to pouze podřadná ceremonie. Není provázena *žádnou formulí* a opakuje se též při ordinaci kněžské. Ritus syrský nezná též druhého vzkládání rukou při kněžské ordinaci po sv. přijímání s formulí: Přijmi Ducha sv.

Též podle *ritu koptického*⁵ ordinováni jsou jáhnové, kněží a biskupové pouhým vzkládáním rukou s modlitbami.⁶ Třebas svěcenci *po ordinaci* odívání jsou podobně jako v ritu syrském v bohoslužebná

1 Obřad ordinační u Morina, De sacr. Ord. pars 2. a Denzinger, Ritus Orient. tom. 2. str. 66 a n., 108 a n., 226 a n.

2 Po vzkládání rukou a modlitbě odívá biskup ordinovaného v orarium a mešní roucho, klade do rukou jeho turíbl, načež novokněz líbá oltář i ruku biskupovu a přijímá.

3 Při kněžské ordinaci: trojí vzkládání rukou s modlitbami; potom novokněži pomazány ruce, odevzdána posvátná roucha s formulemi velmi podobnými latinským.

4 Při kněžském svěcení je dvojitě vzkládání rukou s modlitbou a žehnáním hlavy.

5 U Sim. Assemana, Biblioth. Orient. tom. 3.

6 Po vzkládání rukou a modlitbě žehná biskup palcem čelo ordinovaného (bez formule) a prohlašuje jej veřejně za kněze, načež ještě znovu třikrát znamená jeho čelo znamením kříže a odívá ve štolu.

roucha, žádné bohoslužebné náčiní není jim podáváno. Rovněž chybí druhé vzkládání při presbyterátu po sv. přijímání.

Ordinační *ritus armenský*¹ je velmi bohatý a rozvláčný. Vlastní svátostný obřad vzkládání rukou s modlitbami obetkán je pestrým věncem ceremonií a modliteb převzatých ze všech ritů východních i obřadu latinského. Zajímavé, že v tomto ritu je též podávání kalicha s vínem a pateny s hostií při svěcení kněžském, jak se ponenáhlu objevuje od X. stol. v ritu latinském. Historicky je však prokázáno, že tento obřad převzat byl z ritu římského v druhé polovici 12. století, tedy dávno před dekretem Evžena IV.² Důkaz skýtají akta armenského sněmu Sisenského r. 1342, konaného za předsednictví patriarchy Mechitara, 6 arcibiskupů a 22 biskupů. Výslovně se tam prohlašuje v reskriptu papeži Benediktu XII., že obřad tento převzat z obřadu latinského už skoro 200 let.

Manuskripty armenských rituálů z 9. století nemají o této ceremonii ani zmínky. Rovněž slavní liturgičtí kompilátoři armenští 11. a 12. století, sv. Řehoř Vegaiasser a sv. Narsetes Scinorhali, kteří už vyzdobovali *ritus armenský* ceremoniemi přebíranými z obřadu latinského, ještě tohoto obřadu neuvádějí. Teprv ke konci 12. století převzata tato ceremonie, ne aby nahradila vzkládání rukou s modlitbou, nýbrž jako ceremonielní symbolická výplň explikativního rázu. Vlastní starobylý obřad vzkládání rukou s modlitbou zůstává úplně nedotčen. Explikativní charakter podávání bohoslužebného náčiní od 12. století dokazují nejlepší znatelé armenských kodexů Jan Serpos a Klement Galanus. U současných theologů armenských není o tom žádné pochybnosti. *Svátostným* znamením ordinace kněžské (jako i jáhenské a biskupské) bylo vždy a je dosud pouze vzkládání rukou s modlitbou. Převzetím explikativní ceremonie západní nebyl vlastní podstatný obřad nikterak pozměněn neb liturgicky znehodnocen. Co po té stránce uvádí kard. Van Rossum z prohlášení vynikajícího theologa armenského P. Auchera (z r. 1908³), zjistil jsem rovněž z informací u armenského mechitaristy dra Hamasaspa Oskiana.

•

1 U Denzinger. *Ritus Orient.* tom. 2. str. 274 a n.

2 Někteří naši moderní dogmatikové, upřílišňující význam dekretu Evžena IV., mylně se domnívají, že tento obřad převzali Armeni teprve po dekretu Evženově r. 1439.

3 *De essentia sacramenti Ordinis* . . . str. 106 a n.

Když církev ordinace udílené podle obřadů východních vždy pokládala za platné, což nejednou papežové slavně prohlásili, (jak bude ještě v dalším obšírněji prokázáno) a existuje v církvi pouze *jedna* svátost svěcení, pak z toho plyne, že podstatným působivým znamením svátosti svěcení vůbec a ordinace kněžské zvlášť nemůže nebýti leč *vzkládání rukou s modlitbou*.

β) *Tradice západní.*

1. Do devátého století včetně.

Rovněž na západě všichni sv. Otcové, papeži a církevní spisovatelé prvních 9 století, pokud o kněžské ordinaci pojednávají, souhlasně označují pouze vzkládání rukou s modlitbou za svátostné znamení ordinační. Jen tomuto obřadu přisuzují svátostnou účinnost. Jak u východních sv. Otců a spisovatelů, tak u západních souhlas *naprostý* bez nejmenší výjimky. A nikde též ani stopy po nějaké nejistotě. Svědectví tato podobně jako na východě jsou velmi četná, obsáhlá a chronologicky kompaktní. Mezi svědky zastoupení téměř všichni význačnější svědkové tradice západní. Tak *Tertullian*,¹ papež sv. *Kornelius*,² sv. *Cyprián*,³ *Ambrosiaster*,⁴ *Optatus Milevský*,⁵ papež *Inocenc I.*,⁶ sv. *Jeronym*,⁷ sv. *Augustin*,⁸ papež *Celestin I.*,⁹ papež *Lev Veliký*,¹⁰ t. zv. *Kánony Hippolitovy*,¹¹ papež *Hormizdas*,¹² papež

1 De resurrect. carnis, cap. 8, Migne P. L. 2, 806.

2 Epist. ad Fabium Antioch. (U Euseb. Hist. Eccl. lib. 6, cap. 43), Migne P. G. 20, 619.

3 Ep. 68 (Vyd. Ven. Steph. Balluzzi str. 253).

4 In epist. 1. ad Tim. cap. 4, 14, Migne P. L. 17, 475.

5 De schismate Donat. contra Parmenian., lib. 1, num. 18, 19, P. L. 11, 918.

6 Epist. 17 (al. 22.) cap. 3., Migne P. L. 20, 530.

7 Comment. in Isaiam cap. 58, Migne P. L. 24, 569.

8 Epist. 78 (al. 137), Migne P. L. 33, 268.; Lib. 5 de bapt. contra Donat. cap. 20., Migne P. L. 43, 190; De Trinit. lib. 15, cap. 26, Migne 42, 1093.

9 Epist. ad Synod. Ephes., Migne P. L. 50, 539.

10 Epist. 12 (al. 1) cap. 2., Migne P. L. 54, 615.

11 Num. 7 a n. (u Duchesne Origines du Culte Chrétien App. 6),

Num. 30, 33 a n.

12 Epist. 25, n. 11, Migne P. L. 63, 424.

Felix IV.,¹ *Fulgentius Ferrandus*,² *Primasius Adrumetský*,³ biskup *Kriskonius*,⁴ sv. *Řehoř Turský*,⁵ *Venantius Fortunatus*,⁶ sv. *Řehoř Veliký*,⁷ sv. *Isidor Sevil.*,⁸ sv. *Evžen Toletský*,⁹ sv. *Braulius*,¹⁰ papež sv. *Martin*,¹¹ sv. *Beda*,¹² papež *Řehoř III.*,¹³ *Albuin*,¹⁴ *Amalarius Met-ský*,¹⁵ *Walafridus Strabo*,¹⁶ *Rabanus Maurus*,¹⁷ *Hinkmar*,¹⁸ *Auxilius*.¹⁹

Nelze připustiti, že by tito četní sv. Otcové, papežové a církevní spisovatelé, popisující ordinační ritus, *souhlasně* mluvili jen o nepodstatné ceremonii, pomíjejíce mlčením vlastní podstatný svátostný obřad. Pojednávají o ordinaci s nejrůznějších hledisk, nejrozmanitějším způsobem. Jak připustiti, že by *všichni bez výjimky* vynechávali podstatný svátostný obřad a mluvili jen o ritu vedlejší, nepodstatném? Svědkové tradice nejednou ordinační obřad velmi *podrobně* popisují. Ze souvislosti patrné, že celý obřad svátostný popisují. Jak to, že by hlavní, podstatná součást byla vynechána? Pojednávají nezřídka o svátosti svěcení v souvislosti s ostatními svátostmi. Proč by

- 1 Epist. ad Caesarium Arelatensem, Migne P. L. 65, 11.
- 2 Breviatio canonum n. 7., Migne P. L. 67, 949; 88, 818.
- 3 Comment. in ep. 1. ad Tim. 5, 25, Migne P. L. 68, 669.
- 4 Breviarium Canonicum, Migne P. L. 88, 902.
- 5 Historia Francorum lib. 4, n. 6., Migne P. L. 71, 273.
- 6 Vita s. Mauritii num. 12., Migne P. L. 88, 568.
- 7 Epist. lib. 6, ep. 58, Migne P. L. 77, 793.
- 8 Collect. Canon., can. 5, 6., Migne P. L. 84, 167, 595.
De eccl. officio 2, cap. 5. n. 9., Migne P. L. 83, 782.
- 9 Epist. ad Braulium, Migne P. L. 87, 403.
- 10 Epist. 36. ad Eug. Tolet., Migne P. L. 682.
- 11 Epist. 5 ad Joannem epp. Philadelph., Migne P. L. 87, 153.
- 12 Opusc. de Off. de ieium. 4 temp., Migne P. L. 94, 539;
Lib. 1. homil. 22, Migne P. L. 94, 116.
- 13 Ep. 7, Migne P. L. 89, 584; De diversis criminibus num. 33, Migne P. L. 89, 593.
- 14 Epist. 56 ad Eanbaldum, Migne P. L. 100, 224;
Epist. 65 ad Simeonem, Migne P. L. 234.
- 15 De eccles. off. lib. 2. cap. 6, Migne P. L. 105, 1082;
Regula Canonic. lib. 1, cap. 9, Migne P. L. 105, 829.
- 16 Glossa ordin. in epist. 1. ad Tim. cap. 4., in ep. 2. ad Tim. cap. 1., Migne P. L. 114, 629, 633.
- 17 Opusc. (si licet chorepiscopis presbyteros et diaconos ordinare), Migne P. L. 110, 1195; Enarr. in epist. 1. et 2. ad Tim., tamtéž 112, 615, 638; De cleric. Istit. lib. 1, cap. 4., Migne P. L. 107, 304.
- 18 Canon. litt. Hedenulfo Laudunensi, + num. 1., Migne 87, 920.
- 19 Lib. 2, cap. 26, 27, 32, Migne P. L. 129, 1096.

jen u ordinace uváděli nepodstatný obřad, když u ostatních svátostí mluví o obřadu podstatném? Popisujíce někdy nižší svěcení, zmiňují se o bohoslužebném náčiní, které při těch ordinacích se podává, při ordinaci kněžské však uvádějí jen vzkládání rukou s modlitbou. Proč by se nebyli zmínili o podávání kalicha s vínem a pateny s hostií, kdyby toto *porrectio instrumentorum* bylo bývalo pokládáno za podstatný neb aspoň podstatně docelující svátostný obřad? Neustále výslovně tvrdí, že svěcení kněžské (případně i jáhenské a biskupské) udílí se vzkládáním rukou a modlitbou.

Totéž dosvědčují staré rituály církve římské: *Sacramentarium Leonianum*, *Sacram. Gelasianum*, *Sacram. Gregorianum*.

Jediným podstatným ordinačním obřadem při diaconátu, presbyterátu a episkopátu je dle nich vzkládání rukou s modlitbou. Svědectví toto je tím zajímavější, ježto ze sakramentářů se dovídáme, že nižší svěcení i subdiaconát udílen byl podáváním liturgického náčiní. V sakramentáři Gelasiově dokonce odůvodněno, proč se subdiaconovi podává patena s kalichem: *quia manuum impositionem non accipit*. Při ordinaci jáhnů, kněží a biskupů nepodává se bohoslužebné náčiní. Rubriky sakramentářů při vyšších svěceních předepisují kromě svátostného vzkládání rukou a modlitby už jiné ceremonie, autoritou církevní zavedené, jako při ordinaci jáhenské odívání štolou, při svěcení kněžském odívání kasulí a svěcení rukou, při ordinaci biskupské mazání hlavy. Nelze věřit, že by v sakramentářích bylo vynecháno podání bohoslužebného náčiní při svátostných svěceních, kdyby tehdy bylo existovalo a kdyby za podstatný obřad nebo za jeho část bylo pokládáno.

Pouze v jednom kodexu sakramentáře Gregoriánského (Vatikánském) je pozoruhodná úchylka při ordinaci *biskupské*. Po vzkládání rukou předpisuje se: *Hoc facto accipiat patenam cum oblati et calicem cum vino et det ei dicens: Accipe potestatem offerre sacrificium Deo tam pro vivis quam pro defunctis*.¹ To je první stopa podávání bohoslužebného náčiní při vyšších svěceních. Je však úplně ojedinělá a podivná. Žádný z ostatních kodexů sakramentáře Gregoriánského nic o této ceremonii neví. A běží tu o řadu kodexů velmi hodnotných.²

1 Van Rossum, *De essentia sacramenti Ordinis* str. 119.

2 *Codex Corbeiensis* (*Missale S. Eligii*) nejstarší, *Codex ecclesiae Rhemensis* (z 9. stol.), *Codex Thuanus* (9. stol.), *C. Senonensis* (9. stol.), *Noviomensis* (9. stol.) *C. Gellonensis* (9. stol.), další dva kodexy korbejské (jeden z 9. stol., druhý z 10.).

Už tento fakt dostatečně napovídá, co souditi o významu tohoto osamocené dokumentu. Kdyby se tu jednalo o obřad podstatný neb autoritativně předepsaný, jak vysvětliti, že v žádném jiném kodexu není o něm ani nejmenší zmínky, ani že není všude aspoň in margine zaznamenán? Je to zřejmě vedlejší ceremonie lokálního původu.

Zdůrazniti dlužno, že tato ceremonie je připojena dle zmíněného kodexu k svěcení biskupskému *nikoliv kněžskému* a jáhenskému, jež udělejí i podle tohoto kodexu pouze vzkládáním rukou a modlitbou.

Z uvedeného patrně, že kněží (podobně jako jáhnové a biskupové) ordinovaní na západě podle tří slavných sakramentářů, byli *platně* svěceni *vzkládáním rukou s modlitbou*.

Vzkládání rukou s modlitbou jako podstatný svátostný obřad uvádějí též souhlasně bez výjimky „*Ordines Romani*“ a *pontifikály*, do 9. století včetně.¹

2. Svědectví od 10. století.

Stejně svědectví skýtají pontifikály 10. století: *Pontificale Caturcense*,² *Pontificale Egberti Eboracensis*,³ *Pontificale S. Dunstani Cantuariensis*.⁴ V některých však už se objevuje *ceremonie odevzdání patenys hostií a kalichu s vínem při kněžské ordinaci*. Tu a tam se připojuje tato ceremonie k stávajícímu svátostnému obřadu, nejednou v marginální poznámce, posléz však i textu. Že tento obřadní dodatek nejistého původu nepokládán za látku a formu svátostnou, nýbrž za ceremonii explikativního nebo slavnostnějšího rázu, patrně z toho, že v dosavadním starobylém obřadu *nic neměněno*. Nelze bezpečně zjistit, kde po prvé vpraven byl v ordinací obřad, tím méně lze najít nějaký důvod, že by za ním stála svrchovaná autorita církevní; též

1 *Missale Francorum* (uveřejněné Thomasiem r. 1680, podle Mabillona ze stol. 7., dle Morina z r. 511—560), *Missale eccl. Ecolismensis* (z 9. stol.), *Ordo de sacris ordinibus* (publikovaný Gerbertem; Migne jej řadí mezi monumenta liturgica stol. 10.), *15 Ordines Romani* (publikované Mabillonem; ve 4 pouze ritus ordinací), *Pontificale Landolfi*, ep. Capuae Veteris ze stol. 9. (mnoho v něm rubrikových dodatků in margine; o podávání bohosluž. náčiní při presbyterátu žádná zmínka, nebyla tedy tato ceremonie ještě známa).

2 Martene, De antiq. Eccl. rit. lib. 1, cap. 8. art. 11. Ordo V.

3 Martene, tamtéž Ord. II.

4 Martene, tamtéž Ord. III. a XI.

slova, jež tuto ceremonii provázejí, nejsou s počátku přesně ustálena. Tak objevuje se v kodexu pontifikálu italského, který podle *Morina*¹ obsahuje obřady ordinací nějaké diecése v sousedství Říma, pontifikálu „*ecclesiae Noviomensis*“, v kodexu *vallicellanském* (*Ordinis Romani*). Neznají však ještě této ceremonie v 10. stol. kromě shora uvedených na př. *Pontificale Bellovacense* (první), *Allemanicum*, *Einsidlense*.

Z 11. století nemáme téměř žádných dochovaných kodexů pontifikálů. Jediné *Pontificale Bellovacense* (druhé) z konce 11. století původně nové ceremonie nemělo. Marginalní poznámka o této ceremonii připojena jinou rukou a jiným písmem.

V 12. už je ve všech dochovaných pontifikálech.

V pontifikálech 13. století někde posud chybí, tak ve dvou pontifikálech „*monasterii Beccensis*“ a v *Římském ceremoniálu*, vydaném z rozkazu papeže Řehoře X.²

Na tento dokument třeba důrazněji poukázat, než se tak dosud stalo. V tomto římském Ceremoniálu je *ritus, podle něhož jest ordinovati zvoleného papeže, nepřijal-li dosud svatých svěcení*. O podávání bohoslužebného náčiní, jak se objevuje porůznu v pontifikálech od 10. stol., není tam ani zmínky. A je to Ceremoniál z 13. století, vydaný z rozkazu papeže. Jaké světlo to vrhá na původ i závažnost ceremonie, tehdy už téměř všude zvykově připojené k obřadům ordinacním . . .

V pontifikálech XIV. století jest podávání bohoslužebného náčiní všude v textu.

•

Podobný postup lze sledovati ze svědectví křesťanských spisovatelů. Ze stol. X. nelze zjistiti žádné zmínky o novém obřadu. Pokud se spisovatelé o ordinaci zmiňují, neuvádějí jiného ordinacího svátostného obřadu kromě vzkládání rukou s modlitbou.³ Ovšem dlužno konstatovati, že spisovatelé té doby mluví málo o ordinaci. Převládá tehdy vůbec tendence mravně opravná ze známých důvodů.

1 De sacr. Eccl. Ordin. pars 2.

2 Mabillon, Mus. Ital. tom. 1. Ord. XIII.

3 *Regino Prumiensis*, De eccl. disciplinis et religione christ. lib. 1, c. 386, 412 (Migne P. L. 132, 267, 272), *Atto Vercellensis*, Capitulare cap. 30 (Migne P. L. 134, 135), *Gerbertus* (Sylvestr II.), Sermo de inform. Epp. (Migne P. L. 139, 175.)

Totéž platí celkem o spisovatelích XI. století. Pokud zjistiti lze zmínky o ordinaci, výslovně kladou podstatu svátostného svěcení ve vzkládání rukou tito: *Gerard*,¹ sv. *Petr Damiani*,² papežové *Alexander II.*³ a *Urban II.*⁴ Jiní, byť se o ordinaci zmiňují i obšírně, o vlastním obřadu ordinačním mlčí. Pouze u *Burcharda*⁵ je letmá, nahodilá zmínka o obřadu ordinačním jako o *vzkládání rukou*.

Toto mlčení spisovatelů po značnou dobu spolu s úpadkem theologického studia mnoho přispělo k tomu, že přesné a správné pojmy o podstatě svátostného obřadu ordinačního se ponenáhlu značně zatemnily.

Teprve v XII. století objevují se u spisovatelů výslovné zmínky o podávání liturgického náčiní při svátostné ordinaci. Ale posud ne u všech. Někteří zmiňují se jen o vzkládání rukou. Jiní už uvádějí nový obřad a mluví dokonce o smyslu a významu podávání bohoslužebného náčiní při ordinaci.

A pozoruhodno, že vidí v tomto obřadu *ceremonii, jež blíže vysvětluje moc udělenou vzkládáním rukou*.

Tak *Hugo a S. Viktore*,⁶ *Petr Lombardský*⁷ a anonymní autor pojednání *SS. Ecclesiae Rit. divinorumque off. Explicatio*.⁸ Novou ceremonii však dosud neuvádějí a pouhé vzkládání rukou zmiňují: *Honorius Augustodunensis*,⁹ kanterburský arcib. *Richardus*,¹⁰ *Petrus Cantor*,¹¹ *Hugo Rothomagensis*.¹² U jiných spisovatelů té doby vidět, jaká neujasněnost v otázce podstatného ritu ordinačního zavládá. Zmínky o ordinačním ritu jakož i nahodilé výklady jeho svědčí ne-

1 Acta Synodi Atrebatensis c. 6. de s. ordinibus (Migne P. L. 142).

2 De Sacramentis per improbos administratis, Opusc. 30, c. 1. (Migne P. L. 145, 525).

3 Epistola ad clerum et populum Lucensem (Migne P. L. 146).

4 Epistola de consecratione Ivonis Carnotensis, Ep. 45. (Migne P. L. 151, 326).

5 Decretorum libri XX., lib. 2. c. 6. (Migne 140, 626).

6 Qq. in Epist. 1. ad Tim. qu. 28 (Migne P. L. 175, 600),
De Sacramentis, lib. 2. part. 3. c. 12 (tamtéž 176, 429).

7 Lib. sent. 4, dist. 24, n. 9. (tamtéž 192, 904).

8 Vaticanus ms. Codex membr. n. 5046.

9 Gemma animae, Migne P. L. 172, 599.

10 Epistola ad Episcopos Angliae. Mezi listy Petra Bless. (Migne P. L. 207, 160).

11 Verbum abbreviatum c. 60 (tamtéž 205, 184).

12 Dogmatum christianae fidei lib. 2. c. 3.

jen o nejistotě, nýbrž leckde i o povrchní nedůslednosti, která přímo zaráží.

Tak *Stephanus de Balgiaco*,¹ zmiňuje se při kněžské ordinaci nejen o vzkládání rukou, ale též o podávání kalicha s vínem a pateny s hostií; poslednímu obřadu připisuje působivou účinnost svátostnou. Avšak při ordinaci biskupské připisuje svátostnou účinnost pomazání hlavy. *Hildebertus Cenomanensis*² vkládá podstatný, svátostně působivý ritus ordinační vůbec v mazání posv. oleji. Podobně *Magister Bandinus*³ vidí podstatu svátostného obřadu při kněžské ordinaci, v pomazání rukou. *Ivo Carnotensis* ve své kolekci kánonů, jakož i jinde, kde pojednává odborně právnicky o obřadu ordinačním,⁴ přesně konstatuje, že diakonát a presbyterát se udílí pouze vzkládáním rukou. Jako kazatel ve své II. řeči o vznešenosti posvátných svěcení⁵ připisuje svátostnou působivost kněžské ordinace podání bohoslužebného náčiní. *Gulielmus Durandus* (ke konci 13. stol.) v křiklavě nesourodé kompilaci „*Rationale divinum officium*“ praví, že podle starých kánonů jáhen je ordinován vzkládáním ruky biskupovy;⁶ v tomtož spise však jinde⁷ tvrdí, že při ordinaci jáhenské se podává ordinandovi štola a evangelium „*quae res et verba sunt huius Sacramenti substantia, caetera sunt de solemnitate*“:

Podobně při svěcení kněžském praví, že kněží jsou podle kánonické tradice ordinováni vzkládáním rukou. Dodává k tomu, že svěcenci přijímají z rukou biskupa světitele kalich s vínem a patenu s hostií, aby z toho poznali, že *přijali* („*se accepisse*“ — tedy vzkládáním rukou) posvátnou moc sloužiti mši sv.⁸ Přes to však dále podstatu svátostného svěcení kněžského výslovně vkládá v podání štoly, kasuly a kalichu s patenou. Všechno ostatní je prý nepodstatný obřad k zvýšení slavnostního rázu ordinace.⁹ Analogicky při svěcení biskupském napřed podle staré tradice prohlašuje, že biskupové jsou svěcení

1 Lib. de Sacramento Alt. Cap. 9. de ord. presb. (Migne P. L. 172).

2 Sermo 97 (de div. 10), tamtéž 171, 789.

3 Lib. 4. dist. 23, tamtéž 192.

4 Decr. pars 6., cap. 12—19, Panormia lib. 3, cap. 33—40; tamtéž 161, 447, 1137.

5 Sermo II. de excellentia sacrorum ordinum, tamtéž 162, 513.

6 Lib. 2. c. 9. num. 14.

7 Tamtéž num. 19.

8 Tamtéž cap. 10. num. 10, 11.

9 Tamtéž num. 14.

vzkládáním rukou s knihou evangelia.¹ Nicméně dále tvrdí, že pomazání hlavy, rukou, podání berly a prstenu se slovy, které tyto úkony provázejí, jsou obřadem svátostným (*substantia Sacramenti*). Ostatní je prý vedlejší ceremonie.²

Snadno lze pochopiti, jak tato neujasněnost a zmatenosť v názorech na podstatný ordinační obřad připravila znenáhla cestu k omylu, že viditelné působivé znamení při kněžském svěcení tkví podstatně v podávání bohoslužebného náčiní a v slovech, které je doprovázejí. Kard. Van Rossum konstatuje historicky čtyři nesporná fakta, která stojí v příčinné souvislosti s omylem, vzniknuvším v éře scholastické: 1. dlouhé mlčení spisovatelů křesťanských o ordinačním obřadu (celá století vykazují jen nahodilé zmínky, kdežto soustavná pojednání chybějí); 2. nepřesné vyjadřování při zmínkách o ordinačním obřadu; 3. dlouholeté zanedbávání studia theologického, hlavně starých knih rituálních; 4. přerušování styků s řeckou církví a neznalost východních obřadů.³

Není divu, že za rozvoje theologického studia po stoletích zmíněných scholastičtí badatelé, kteří vynikali více spekulativní hloubkou než studiem historickým⁴ pod vlivem zásady „*Sacramenta conficiuntur rebus tamquam materia et verbis tamquam forma*“, při soustavných teoretických rozborech součástí svátostné látky a formy, upoutáni byli v ordinačním ritu, tehdy už bohatě symbolicky opředeném velebnými ceremoniemi, obřadem podání bohoslužebného náčiní, symbolicky nad jiné výrazným a názorným. Není nepochopitelné, že poněkud u některých zavládlo mínění, že v tomto obřadu tkví buď úplně neb částečně podstata svátostné ordinace kněžské, zvláště když tehdy ještě žádné herese o ordinaci k zevrubnému studiu historických dokumentů starokřesťanských nenutkaly. Nebylo však toto mínění mezi theology nikdy *obecným*. Vždy někteří theologové — a nikoliv podřadného významu — učili a dokazovali, že jedině podstatným obřadem ordinačním je vzkládání rukou s modlitbou. Tak

1 Tamtéž cap. 11, num. 7.

2 Tamtéž num. 11.

3 Viz *De essentia sacramenti Ordinis* ... str. 144 a předchozí od str. 113.

4 ... *Cum illos usus nescirent, nec satis versati essent in canonibus priscae disciplinae ... omnia reduxere ad sui temporis rituales, quos existimarunt divina et immutabili ab usque nascentis Ecclesiae cunabulis deducta institutione, atque usu inconcusso roboratos. Cabassutius, Notitia eccl. saec. IV., Diss. et Append. ad Conc. Carth. IV., num. 1.*

na př. v 13. století, kdy ceremonie podávání obětního náčiní zvykově už zevšeobecňuje a otázka svátostné látky i formy ordinační stává se i theologicky palčivě akutní, vzkládání rukou s modlitbou za jediný podstatný svátostně působivý obřad ordinační hájí: *Guilelmus Antissiodorensis* (In lib. 4 Sent. tract. 8, art. 1), pařížský biskup *Guilelmus Alvernus* (De sacr. Ord. cap. 2.), sv. *Bonaventura* (4. dist. 24, p. 2, art. 2, qu. 4), *Petrus de Tarentasia* O. P. (papež Inocenc V.) (4. dist. 24, qu. 5, art. 3), *Hugo Argentinus* O. P. (Breve totius theol. ver. Comp. in 7. libr. lib. 6, c. 36).

I ve stol. XIV. a XV., kdy mínění, že podstata ordinačního ritu tkví v podávání liturgického náčiní, zdálo se mezi theology pro autoritu Thomistů téměř běžně uznávaným, nebyl theologický souhlas úplným. I tehdy někteří theologové hájí energicky vzkládání rukou s modlitbou za jediný ritus svátostně působivý, jako na př. *Ioannes Bachon* († 1346) (In 4. lib. Sent. dist. 25, qu. 1. art. 2), *Thomas Waldensis* († 1430) (Doctrinale fidei, tomus 3., de sacr. Ordinis cap. 123).

Nesmí však býti přehlíženo, že někteří theologové, jichž autorita nové mínění značně podepřela, ani si nebyli vědomi sporného rázu této otázky. Historicky nijak svůj názor neodůvodňovali, domnívajíce se bona fide, že obřad podávání bohoslužebného náčiní je v pontifikálech dochován z nejstarších dob křesťanských. Dokonce *Fagnanus*,¹ jeden z nejohnivějších zastánců mínění, že podstata kněžské ordinace tkví jen v podání náčiní, troufal si tvrditi, že i řecká církev tím obřadem svěcení od počátku uděluje. Marně hledáme nějaké historické zdůvodnění právě u význačných zastánců této teorie (ubl. Alberta Velkého, Capreola, Reginalda Pola, Lorichia a j.).

Od XVI. století (tedy právě po vydání dekretu Evžena IV!) počet zastánců starého a jedině správného názoru, že podstata kněžské ordinace spočívá pouze ve vzkládání rukou a modlitbě, stále roste a v řadách tohoto směru objevují se vynikající theologové. Tak v XVI. stol.: *Ioannes Fisher Roffensis*, *I. Eckius*, *Iac. Latonus*, *Petrus Soto* O. P., *Mart. Perez*, *Marian. Victorius*, kard. *Hosius*, *Franc. Horantius* O. Min., sv. *Petr Kanisius* S. J.

V XVII. stol.: *Thom. Bozius*, *Petr Cabrera*, *Fr. Suarez* S. J., *Mart. Becanus* S. J., *Petrus Coton* S. J., *Petrus Arcudius*, *Hugo Menardus*

¹ Lib. 1, c. unic. de Sacr. unct. num. 69 a n., cap. Presbyt. de Sacr. non iter. n. 21.

O. S. B., Iacob. Marchantius, *Petavius S. J.*, Iac. Goarius O. P., Ioan. Morinus, Orat., Vinc. Contenson O. P., Bonus Merbes.

V XVIII. stol.: Philip. Grossi O. P., Ioan. B. Duhamel, K. Witasse, L. Habert, A. Boucat, P. D. Huetius, Nat. Alex. O. P., Brocardus a S. Nicolao, *Tournely*, Ben. Canali, Fortunatius Venerius, Nicol. l' Herminier, P. L. Danes, Martene O. S. B., Ren. Drouven O. P., Dan. Concina O. P., Angelus Franzoia, Philoth. Eudoxus, Petr. Andr. Gauggi, Gasp. Vattolus, Thomas ex Charmes, Ioannes Berti, Ant. Boranga, Stampo, I. C. Bossius, Vinc. Patuzzi O. P., Ant. Genuensis, Petrus Collet, Chardon O. S. B., Selvaggio, Cerboni O. P., Cartier O. S. B., Castus Innoc. Ansaldus O. P., *sv. Alfons Lig.*, (Theol. mor. lib. 6. tr. 5. n. 749), Alb. Pappiani, Ben. Stattler.

V XIX. století: Ant. Luby, M. Dobmayer O. S. B., P. Sperone, I. A. Alasia, I. Klee, F. L. B. Liebermann, Neyraguet, B. Panzuti C. SS. R., M. Schmidt C. SS. R., Grassi, Bouvier, A. Porpora, Velden, Colauzzi, N. Puig, F. Xarrié O. P., Kenrick, Gousset, P. Gury S. J., X. Schouppe S. J., A. Martinet, Teissonier, I. Peronne S. J., de Augustinis S. J., A. Balerini S. J., P. Scavini, I. P. Morino, A. Konnings C. SS. R., Dubillard, Gabr. a Varceno O. Cap., A. Sabetti S. J., R. Asina, Del Vecchio, I. B. Franzelin S. J., Kl. Mark C. SS. R., Ern. Müller, I. H. Oswald, I. Schwetz, Jos. d'Anibale, I. Sasse S. J., Dom. Palmieri S. J., M. Gühr, P. Einig, kard. Gasparri, kard. Vives, A. Lehmkuhl S. J., I. Aertnys, C. SS. R., E. Genicot S. J. atd.

V posledních desetiletích dochází vůbec k takovému přesunu, že všichni současní dogmatikové až na mizivě nepatrné výjimky staví se bezvýhradně za tento názor.¹

c) POKUD DOTÝKAJÍ SE CÍRKEVNÍ SNĚMY OTÁZKY LÁTKY A FORMY KNĚŽSKÉ ORDINACE

Látka a forma kněžské ordinace nebyla nikdy definována.² Přesto však kdykoli některý koncil zmiňuje se o svátostném znamení

¹ *Recentiores vix non omnes hanc sententiam amplectuntur*, konstatuje Chr. Pesch S. J. (Uved. Praelect. dogm. de Ord. sect. 2, n. 622.)

² O neodůvodněném a mylném názoru, že dekret Evžena IV. obsahuje definici látky a formy ordinace, viz obšírně na str. 67 a n.

ordinačním, vždy označuje aspoň nepřímou pouze vzkládání rukou s modlitbou za obřad svátostný. Jinému obřadu při kněžské ordinaci nikdy svátostná působivost nepřiznávána. To platí o všech koncilech, i po zvykovém zavedení obřadu podávání obětního náčiní jakož i po vydání dekretu Evžena IV.

V kánonech tří starých ekumenických sněmů, *nicejského I.*,¹ *chalcedonského*² a *nicejského II.*³ nalézt lze zmínky o svátostné ordinaci všeobecně neb o ordinaci biskupské, kněžské a jáhenské zvlášť. Ve všech těch narážkách zmíněno pouze vzkládání rukou jako svátostná látka ordinační. *Tridentský* sněm (sess. 14. cap. 3. de Extrema Unctione) výslovně učí, že přísluhovateli svátosti posl. pomazání jsou biskupové neb kněží „*ab ipsis rite ordinatos per impositionem manuum presbyteri*“. A ze slov sv. Pavla „*Admoneo te, ut resuscites gratiam Dei, quae est in te per impositionem manuum mearum*“ dokazuje (ses. 23. cap. 3.), že Ordo je pravou svátostí, která sestává ze slov a zevnějších znamení a působí milost.

Všechny partikulární sněmy, jak východní tak západní, pokud o svátosti svěcení jednají neb alespoň se zmiňují, dosvědčují *souhlasně*, že *podstatným působivým znamením při ordinaci jáhenské, kněžské a biskupské je vzkládání rukou s modlitbou*.

Tak *ancyrský* r. 314 (reg. 10),⁴ *antiošský* r. 341 (can. 17, 18, 19),⁵

1 Can. transcr. in Capitulari Caroli M. lib. 1, cap. 2.: *Si qui presbyteri sine examine sunt proveci, vel cum discuterentur, peccata sua confessi sunt et homines contra canones commoti manus confessis imponere tentaverunt, tales regula non admittit.* (Labbe tom. 9, 9.)

2 *Si quis episcopus propter pecunias ordinationem (χειροτονία) fecerit et non venalem gratiam in venditionem deduxerit (tedy udílí se milost svátostná vzkládáním rukou) et propter pecunias ordinaverit (χειροτονήση) episcopum vel chorepiscopum vel presbyterum vel diaconum... de proprio gradu in periculum veniat... Can. 2, 6, 25.* (Labbe, Conc. tom. 4, 1682.)

3 V kánonu 14 nahodile zmiňuje se o ordinaci; neuvádí však žádné jiné látky svátostné kromě vzkládání rukou (Labbe... tom. 8, 1258.)

4 *Diaconi... quicunque tacuerint (se continere non posse) et susceperint manus impositionem, professi continentiam, et postea nuptiis obligati sunt, a ministerio cessare debent.* (Labbe tom. 2, 45.)

5 Can. 17. *Si quis episcopus per manus impositionem episcopatum acceperit... Can. 10. praví de chorepiscopis „quamvis manus impositionem episcoporum perceperint, že nesmějí vzkládati rukou na kněze neb diakony (χειροτονείν).*

Podobně v can. 18. a 19.

(Labbe 2, 601.)

karthaginský IV. r. 398 (can. 2. cap. 90; can. 5. cap. 93.),¹ sevilský II. r. 619 (capitul. 5.),² toledský IV. r. 633 (cap. 28),³ meauxký r. 845 (can. 44.),⁴ kolínský r. 1536 (pars 1.),⁵ mohučský r. 1549 (Capitula ad fidem pertinentia, cap. 35).⁶

SOUHRNNÝ RESULTÁT

Dle Písma sv. je viditelným, působivým svátostným znamením ordinačním *pouze* vzkládání rukou s modlitbou.

1 Tak zv. kánony IV. sněmu kartaginského jsou vlastně Antiqua Ecclesiae Statuta, která vznikla z různých prastarých kánonů latinských a řeckých, jakož i z význačných rubrik, jež měly nejstarší Ordines. Byly velmi rozšířeny po církvi a jsou též v sakramentáři Gelasiově. Proto jsou velmi cenným dokumentem staré praxe.

Can. 3, cap. 91 (o kněžské ordinaci): *Presbyter cum ordinatur, episcopo eum benedicente et manus super caput eius tenente, etiam omnes presbyteri, qui praesentes sunt, manus suas iuxta manus episcopi super caput illius teneant.*

2 Capit. 5.: *Ad cognitionem nostram... deductum est, de quibusdam... clericis, quorum dum unus ad presbyterium, duo ad levitarum ministerium sacrarentur, episcopus eorum oculorum dolore detentus, fertur manum suam super eos tantum posuisse et presbyter quidam illis, contra ecclesiasticum ordinem benedictionem dedisse; a prohlašují se tyto ordinace za neplatné.*

Z toho patrno, že forma kněžského a jáhenského svěcení nebyla rozkazovací, nýbrž deprekativní („benedictionem“).

3 Nepřímá zmínka o degradaci a opětné restituci (cap. 28.), z níž alespoň tolik patrno, že v VII. století nebylo při kněž. ordinaci ani stopy po podávání bohoslužebného náčiní.

4 V kán. 44. se nařizuje „ut chorepiscopus modum suum iuxta canonicam institutionem teneat... nec ecclesias consecret, neque ecclesiasticos, qui per impositionem manus tribuuntur i. e. non nisi usque ad subdiaconatum.“

5 Pars I.: *Episcopi munus in duobus potissimum consistit: primum in impositione manuum, quae est ordinum ecclesiasticorum collatio et institutio ministrorum; deinde in visitatione dioeceseos.*

Cap. 1.: *Impositio manuum est ostium per quod intrant, qui ecclesiarum gubernaculis admoventur.* (Labbe tom. 19, 1213.)

6 Výslovně učí, že viditelnou látkou působivého znamení svátosti svěcení je *pouze* vzkládání rukou. Cap. 35.: *In collatione ordinum, quae cum impositione manuum velut visibili signo traditur, doceant rite ordinatio gratiam divinitus conferri.* (Labbe.. tom. 19, 1412.)

Rovněž všichni sv. *Otcové*, jak východní, tak západní, kteří často a obšírně o ordinaci pojednávají, *naprosto souhlasně* za svátostnou látku a formu ordinační *vždy* označují *jen* vzkládání rukou s modlitbou.

Těž sněmy církevní od nejstarších dob *souhlasně uči*, že kněží (jako i biskupové a jáhni) jsou ordinováni vzkládáním rukou s modlitbou; kdykoliv se o svátostném znamení ordinačním ve svých kánonech zmiňují, *nikdy jiného obřadu neuvádějí* kromě vzkládání rukou a modlitby.

Je prokázáno, že dle obřadů východních udíleno bylo od počátku svěcení kněžské vzkládáním rukou s modlitbou a nikdy jiný obřad za svátostné znamení nebyl uznáván. Pouze arménská církev v XII. století převzala ze západního obřadu ceremonii podávání obětního náčiní, ne však, aby jí nahradila vzkládání rukou s modlitbou, kterýžto obřad zůstal úplně nezměněn, nýbrž, aby sdělenou posvátnou moc výrazněji symbolicky vyjádřila. Sv. Stolicе však vždycky východní ordinace bez podávání obětního náčiní uznávala *za platné*.

Je historicky dokázáno, že církev západní od nejstarších dob aspoň devět staletí udílela svěcení kněžské pouze vzkládáním rukou s modlitbou. *Nikdy pak tohoto svátostného znamení nezměnila ani neodstranila* i když od 10. století zvykově připojena byla ke kněžské ordinacíceremonie podávání bohoslužebného náčiní a poslední vzkládání rukou se slovy „Accipe Spiritum sanctum . . .“ Obřady tyto nebyly zavedeny z rozkazu některého koncilu nebo papeže, nýbrž ponenáhlu zvykově připojovány k ordinačnímu ceremonielu, až zevšeobecněly. Rovněž nebyly zavedeny jako *nové svátostné znamení*, místo vzkládání rukou a modlitby, nýbrž jako ceremonie explikativní a deklarativní.

Jestliže v jedné epoše theologičtí teoretikové, nepřihlízející zevrubně k historickým dokumentům všeobecné staré praxe liturgické, vkládali teoreticky podstatu ordinačního znamení buď úplně neb částečně v novou ceremonii podávání bohoslužebného náčiní, zkorigováni byli na základě nezvratných důkazů historických pozdějšími generacemi theologických badatelů. Přechodný omyl *nebyl* nikdy *obecným*. Byl to omyl některých — byť někdy velmi četných — jednotlivců, nikdy však názor všech theologů, ba ani ne naprosto souhlasné přesvědčení *jediné školy theologické . . .*

III. ZDROJ DOMNĚLE NEJVĚTŠÍCH OBTÍŽÍ (DEKRET EVŽENA IV.)

Zastánci názoru, že podstata viditelného a působivého znamení při kněžské ordinaci tkví buď výlučně neb aspoň částečně v podáváníí bohoslužebného náčiní s relativní formulí „Accipe potestatem . . .“, nejvíce se opírali od 16. století o dekret „Exultate Deo“, vydaný na koncilu florenckém (22. listopadu 1439) papežem Evženem IV., sjednoceným Armenům. V tomto dekretu vskutku označeno podání kalicha s vínem a pateny s hostií *za svátostnou látku* a formule „Accipe potestatem . . .“ *za svátostnou formu* kněžské ordinace.

Dekret „*Exultate Deo*“ vydán byl „approbante Florentino Concilio“ Evženem IV. armenským delegátům, když po sjednocení s Řeky dojednána byla též dohoda s Armeny. Je to autentická praktická instrukce se stručným kompendiem orthodoxní víry „ne ulla — jak se v něm praví — in futurum de fidei veritate apud ipsos Armenos haesitatio esse valeat, atque idem per omnia sapiant cum Sede Apostolica, unioque ipsa stabilis et perpetua sine ullo scrupulo perseveret . . .“ Obsahuje 8 kapitol : 1. symbolum nicejské ; 2. definici IV. koncilu ekumenického (chalcedonského) o dvou přirozenostech v Kristu ; 3. definici VI. sněmu ekum., cařihradského III., o dvojí vůli a činnosti v Kristu ; 4. nařízení, aby přijali sv. Lva Velikého, koncil chalcedonský a jiné synody ekumenické ; 5. nauku o svátostech v stručném výtahu („ecclesiasticorum Sacramentorum veritatem pro ipsorum Armenorum tam praesentium quam futurorum faciliiori doctrina . . . sub hac brevissima redigimus formula“); 6. symbolum Athanasianum ; 7. dekret o sjednocení s Řeky „Laetentur caeli“ (vydaný na tomtéž koncilu 14. července 1439); 8. dekret o svátcích.

V 5. kapitole, kde se podává stručná instrukce o látce a formě všech svátostí, praví se o svátosti svěcení :

Sextum Sacramentum est Ordinis, cuius materia est illud, per cuius traditionem confertur ordo, sicut presbyteratus traditur per calicis cum vino et patenae cum pane porrectionem, Diaconatus vero per li-

bri Evangeliorum dationem . . . Forma sacerdotii talis est : Accipe potestatem offerendi . . . et sic aliorum ordinum formis, prout in Pontificali Romano late continentur. Ordinarius minister huius Sacramenti est episcopus. Effectus augmentum gratiae, ut quis sit idoneus minister."¹

Tento dekret jeví se nejpalcivějším otazníkem, nejzávažnější ob-
tíží v naší otázce. Téměř 5 století byl předmětem nesčetných diskusí
a celá slavná kontroverse o látku a formu kněžské ordinace otáčela
se vlastně o uvedený passus 5. jeho kapitoly. Všechny argumenty
proti starobylému a jistě jediné podstatnému svátostnému vzkládání
rukou s modlitbou čerpány podstatně jen z něho neb konstruovány
k vůli němu.

Přesto však lze dnes *naprosto nezvratně* prokázati, že dekret Ev-
žena IV. v oné kapitole, kde pojednává o svátosti svěcení, *neobsa-
huje definice ex cathedra* a tudíž, *že není neopravitelný*. Po této strán-
ce stojíme dnes zcela bezpečně mimo všechny nejistoty a pochyb-
nosti.

Zásadně lze především s největším důrazem konstatovati tolik :
*Kdyby uvedené místo v 5. kapitole dekretu Evžena IV. bylo katedrální
definicí, pak dekretem oním byla causa finita, a od r. 1439 neexisto-
vala by vůbec sporná otázka o svátostné látce a formě ordinací.*

Každé mínění odchylné bylo by bývalo jako herese zavržováno.
Taktomu však nebylo. Přemnozí theologové po vydání dekretu „*Exul-
tate Deo*“ tvrdili, že svátostná látka a forma ordinací nebyla pape-
žem Evženem IV. definována, veřejně učili, že k podstatě látky a
formy ordinací patří ještě cosi jiného, ba dokazovali, že jedinou pod-
statnou látkou a formou ordinací je vzkládání rukou s modlitbou.
Sv. Stolicе však nikdy těchto theologů nenapomenula, nikdy názo-
rů jejich neodsoudila, diskusí o svátostné látce a formě ordinací
nikdy nezakázala. A mezi těmi theology vidíme po pět století vyni-
kající dogmatiky, proslulé kanonisty a moralisty, ba i učitele církev-
ní a světce.

Papežové i po dekretu Evžena IV. slavně *schvalovali* východní
obřady (s ordinací bez podávání bohosluž. náčiní) a platnost svá-
tosti podle těchto obřadů udílených *hájili*, ba jakékoliv odvádění na
př. od stávajícího řeckého obřadu výslovně *zakazovali*. Tak *Lev X.*
v breve „*Accepimus nuper*“ (18. května 1521), *Klement VII.* v breve

¹ Labbe C. Conc. tom. 18, 538.

„Provisionis“ (26. března 1526) a *Pavel V.* (breve „Solet circumspecta“ ze dne 10. prosince 1615).

Ještě pozoruhodnější, že *Klement VIII.* schválil *proti* nauce Evžena IV. v dekretu k Armenům za svátostnou látku posledního pomazání olej posvěcený jednoduchým knězem.¹ Dekret Evžena IV. neobsahoval tedy aspoň v 5. kapitole o látce a formě svátostí nauky neopravitelné. *Benedikt XIV.*, třeba nepronáší v naší otázce peremptorního úsudku, přece otevřeně přeje názoru, že podstata svátostného znamení ordinačního tkví jen ve vzkládání rukou a modlitbě. Názoru tohoto se zřejmě přidržuje a na slabiny opačných mínění velmi důrazně poukazuje.² *Lev XIII.* prohlašuje v konstituci „Apostolicae curae“ (ze dne 30. září 1896) anglikánská svěcení za neplatná z toho důvodu, poněvadž v ordinačním formuláři vydaném za Eduarda VI. je ordinační *forma* svátostná podstatně zkomolena,³ *vůbec však se nezmiňuje o podávání bohoslužebného náčiní, ani o formuli tento obřad provázející*, do níž někteří theologové svátostnou formu buď z části nebo úplně vkládali.

Též koncil tridentský, přes dekret Evžena IV., učí (sess. 14., cap. 3), že kněží ordinováni jsou vzkládáním rukou (bez nejmenší zmínky o podání bohoslužebného náčiní). Dále prohlašuje (sess. 23, cap. 2), že podstatné při presbyterátu a diakonátu podává nám Písmo sv.; avšak v Písmě sv. nic se nepraví o podání bohoslužebného náčiní respektive knihy evangelní. Posléz dokazuje (sess. 23, cap. 3), že ordo je viditelné a působivé znamení milosti či pravá svátost, z 2. listu k Tim. 1, 6, kde je řeč o *pouhém vzkládání rukou* (jako o látce ordinačního obřadu).⁴ Jak připustiti, že by tridentský sněm neodvolával se na definovanou už nauku, nebo že by stávající už definici odporoval?

Ostatně v samém dekretu Evžena IV. je jasně naznačeno, že instrukce dirigovaná sjednocené církvi armenské neobsahuje látky úpl-

1 *Instructio super ritibus Italo-Graecorum* (ze dne 30. srpna 1595). V dekretu Evžena IV. se praví: *Quintum Sacramentum est Extrema Unctio, cuius materia est oleum olivae per episcopum benedictum...* (Caput V.)

2 *De syn. dioec. lib. 8, cap. 10.*

3 V anglikánské církvi byla z 39 věroučných článků odstraněna zmínka o moci kněžské: konsekrovati a hříchů odpouštěti. Nemůže tedy ani světitel míti úmyslu tuto moc uděliti, tedy svátost platně vykonati. Viz Hackelberg-Landau, *Die anglikanischen Weihen und ihre neueste Apologie*, Graz 1897; Boudinhon, *Sur les ordinations anglicanes*, Paris 1894.

4 Viz zmíněné na str. 61.

ně stejnorodé. V doslovu se výslovně rozlišují *definitiones, traditiones, praecepta, statuta, doctrina*.¹

Ze souvislosti pak patrně, že definicemi míněny uvedené definice dřívějších ekumenických směrů nicejského, chalcedonského, cařihradského III atd. (obsažené v kapitole 1., 2., 3., 4.) V dekretu není nejmenší zmínky, jež by oprávněovala k domněnce, že Evžen IV. k definicím dřívějších koncilů chtěl připojit novou svoji katedrální definici. Není tu *nejmenšího dokladu, že by Evžen IV. použil své svrchované neomylné učitelské autority* v praktické instrukci o svátostech v 5. kapitole dekretu. Rovněž tu není dokladu, že papež Evžen IV. měl úmysl ve funkci pastýře a učitele všech křesťanů definovat nauku, kterou jest *veškeré církvi* zachovávat. Instrukce tato po sněmu florenckém nikde kromě u Armenů nevešla oficiálně ve známost. Téměř sto let byla v širokých kruzích na západě neznáma. Objevil a širší veřejnosti publikoval Tapper († 1559).

*Proto jsou úplně neodůvodněny a bezpředmětny všechny výtky, jimiž papeže Evžena IV. za domnělý omyl v katedrální definici vášnivě zahrnul smutně proslulý Döllinger.*²

K důvodům proti katedrálnímu charakteru enunciaci Evžena IV., jak je podávají A. Straub S. J.,³ kard. Van Rossum,⁴ dr. N. Gíhr,⁵ dr. K. Gutberlet,⁶ bylo by lze leccos ještě připojit.

Mám za to, že zůstaly tu nepovšimnuty na př. některé okolnosti ze sněmovního jednání ve Florencii jakož i z dekretu samého.

Před sjednocením s Armeny sjednána byla na florenckém sněmu unie s Řeky. Slavně potvrzeno toto sjednocení v dekretu Evžena IV. „*Laetentur caeli*“ (ze dne 14. července 1439). V něm se schvaluje ordinační obřad řecký *bez podávání bohoslužebného náčiní*. Předchází zevrubné jednání o všech odchylkách východní církve. Jak pochopiti, že by v dekretu k Armenům, téhož roku vydaném od téhož papeže

1 „*Hoc saluberrimum synodale Decretum cum omnibus suis capitulis, declarationibus, definitionibus, traditionibus, praeceptis et statutis...*“

2 Das Papstum. Neubearbeitung von Janus „*Der Papst und das Konzil*“ durch J. Friedrich, München, 1892.

3 De Ecclesia Christi, Oeniponte, 1912, vol. II, str. 456 a n.

4 De essentia Sacramenti Ordinis... str. 165 a n.

5 Die heiligen Sacramente der kath. Kirche, Freiburg im Br., 1899, II. B., str. 419 a n.

6 Der sacramentale Ritus der Priesterweihe, Zeitschrift für kath. Theologie, Innsbrüg, 1901, str. 623 a n.

byla látka a forma ordinační katedrálně *definována* v rozporu s tím, co schváleno na tomtéž sněmu, téhož roku církvi řecké? A běží tu ještě o jednu okolnost, která zůstává málo zdůrazněna. Dekret „*Latentur caeli*“ vydaný Řekům ukládá týž papež v dekret vydaný Armenům; *tvoríť onen dekret zvláštní formální (7.) kapitolu dekretu k Armenům*. Jak možno, že by v 5. kapitole byl *katedrálně definován* opak toho, co obsaženo v 7. kapitole téhož dekretu? Jak vysvětliti, že by v jedné kapitole téhož dekretu prohlášena byla svěcení udílená pouhým vzkládáním rukou s modlitbou za neplatná, kdežto v jiné kapitole výslovně schválena jako platná? Jak připustiti takový křiklavý, propastný rozpor v tomtéž dekretu?

A pak, kdyby 5. kapitola dekretu obsahovala dogmatické definice, byli by to *aspoň* sjednocení Armeni věděli a enunciace Evžena IV. za věroučné články považovali. Jestliže kde, pak mezi sjednocenými Armeny po vydání dekretu nemohlo býti o tom pochybností. Ale tomu tak nebylo. Armeni neviděli v 5. kapitole dekretu a speciálně ne ve výroku o svátosti svěcení věroučné definice. Měli sice už od polovice 12. století, jak bylo v dřívější kapitole prokázáno, ve svém ordinačním obřadu ceremonii podání obětního náčiní,¹ ale jako nový dodatek převzatý z obřadu západního „*secundum novam consuetudinem* — jak se praví v reskriptu papeži Benediktu XII. z armenského koncilu sisenského r. 1342 — *quas ecclesia Armenorum implet ab ecclesia Romana a CC annis citro . .*“² Není nejmenšího dokladu, že by Armeni, jak před dekretem Evžena IV., tak po jeho vydání r. 1439 byli považovali obřad podání liturgického náčiní při kněžské ordinaci za podstatný obřad svátostný. Kdyby byli pokládali instrukci Evžena IV. za článek víry, pak bylo nutno ihned starý obřad přiměřeně upravit. Ale vše zůstalo beze změny. Žádný theolog armenský neprohlásil, že by převzatý obřad patřil k podstatě

1 O obřadu tomto předpisuje rubrika armenské obřadní knihy (v latinském překladu): *Deinde accipit Episcopus et calicem et patenam cum vivifico corpore et sanguine et dat in manu novitii et dicit: Accipe et suscipe potestatem et facultatem a Spiritu Sancto signandi et perficiendi sanctas missas in nomine Domini Nostri Jesu Christi pro vivis et defunctis*. Tak v překladu Richtrově, který podržuje Denzinger. Kard. Van Rossum má za to, že slova „*cum vivifico corpore et sanguine*“ pronášejí se ve smyslu anticipačním, jako v latinském obřadu při obětování. (De essent. s. Ord. str. 103.) Galanus a Serpos čtou „*cum vino et hostia*“.

2 Martene. *Veterum scriptorum et monumentorum . . collectio* tom. VII.

ordinace, protože je to stanoveno definicí Evžena IV. A z celé myšlenkové a formální stavby pestrého ordináčního ritu armenského patrně, že podání obětního náčiní je cizorodý, nepodstatný do-datek.

Vynikající znalci armenských liturgických kodexů *Serpos* a *Galanus* dokazují výslovně, že ceremonie podání obětního náčiní má smysl explikativní. Formulí, jež se při tom pronáší, čte *Galanus*: *Accipe, suscipe: accepisti enim potestatem consecrandi*; a *Serpos*: *Accipe quoniam suscepisti facultatem per gratiam Dei consecrandi*.¹

I dnešní armenští theologové nepovažují tento obřad za podstatný. Nejlepší znatel liturgie armenské, mechitarista Aucher, odpověděl na dotaz kard. Van Rossuma: „Nullatenus (ritus iste) partem facit ritus nostri: est usus novus, qui apud nos introductus fuit.“²

Pronikavě osvětluje též charakter instrukce Evžena IV. prokázaný fakt, že právě ožehavá 5. kapitola dekretu, pojednávající o svátostech, vzata jest téměř doslovně ze spisku sv. Tomáše Aq. „De articulis fidei et Sacramentis Ecclesiae.“ Úryvek o látce a formě svátosti svěcení vyňat je doslovně. *Evžen IV. chtěje tedy vsunouti v dekret Armenům stručné informativní poučení o svátostech, podává tehdejší — jak se aspoň jevil — převládající theologický názor na látku a formu svátosti svěcení, a používá k tomu doslovného úryvku ze spisu theologa, už tehdy největší vážnosti požívajícího na západě.*

Sv. Tomáš v uvedeném díle vskutku u svátosti svěcení neuvádí jiných konstitutivních součástí viditelného a působivého znamení kromě podání bohoslužebného náčiní a imperativní formule: „Accipe...“ Přesto bylo mnoho sporů o stanovisku Andělského Učitele k látce a formě ordináční, pokud to lze prokázati ne pouze z citovaného spisku, nýbrž ze všeho, co o svátostech napsal. Pomíjím kontroverze, která se merita naší otázky netýká.

Dlužno jen konstatovati, že sv. Tomáš jinde uznává i vzkládání rukou nejen při biřmování, nýbrž i u ordinace za působivé znamení milosti, při čemž se odvolává na známé místo v 2. listu k Timotheovi (*Resuscita gratiam . . .*). Výslovně to prohlašuje: *Per manus impositionem datur plenitudo gratiae, per quam ad magna officia sint idonei. Et ideo solis diaconis et sacerdotibus fit manus impositio, quia*

1 Tak uvádí kard. Van Rossum, (*Essent. s. Ord. . .* str. 103.)

2 Listem ze dne 7. února 1908 uveřejněným kard. Van Rossumem. (*Essent. s. Ord. str. 106 a n.*)

eis competit dispensatio sacramentorum, quamvis uni sicut principali et alteri sicut ministro.¹

Jinde rozlišuje udílenou milost od nezrušitelného znamení: In impositione manuum non datur character sacerdotalis ordinis, sed gratia, secundum quam ad exequendum ordinem sint idonei.² In confirmatione non datur officium operandi super aliquam materiam exteriorem et ideo character ibi non imprimitur in aliqua exhibitione sed in sola manus impositione et unctione. Sed in ordine sacerdotali aliter est.³ Zřejmě učí však, že charakter je právní titul svátostné milosti: Ex consequenti divina largitas recipientibus characterem largitur gratiam, per quam digne impleant ea, ad quae deputantur.⁴ Jako by tedy v svátostném znamení ordinačním milost byla označena vzkládáním rukou a specifická moc bohoslužebným náčiním. Specificum svátosti svěcení a charakteristický rozdíl mezi jednotlivými svěceními tkví hlavně v sdělení zvláštní duchovní moci. Milost je táž a specifikována je s ohledem na funkce, pro něž je udílena. Hoc sacramentum principaliter consistit in potestate tradita. Potestas autem a potestate traducitur sicut simile ex simili: et iterum potestas per usum innotescit, quia potentiae notificantur per actus. Et ideo in forma ordinis exprimitur usus ordinis per actum qui imperatur; et exprimitur traductio potestatis per imperativum modum.⁵

1 qu. 37. a. 5. Srov. 3 p. q. 84 a. 4.

2 Suppl. q. 38. a. 1.

3 Suppl. q. 37 a. 5.

4 3. p. q. 63 a. 3.

5 Suppl. q. 34 a. 4.

Věcně podotýká Gutberlet: Wenn die ausschließliche Erwähnung der Übergabe der Geräte in dem Supplementum als Ausschluß zu fassen wäre, dann muß der jugendliche Thomas durch den reiferen verbessert werden. Der hl. Lehrer hat selbst nicht mehr das Sacramentum Ordinis in der Summa theol. behandeln können, das Supplementum ist von Schülern aus seinen früheren Schriften zusammengestellt worden. Nun muß jedem, der mit Sorgfalt den hl. Thomas liest, der Kontrast auffallen, wenn er von der 3. pars zum Supplementum übergeht. Dasselbe sticht gegen die Klarheit, Bestimmtheit und Urteilsreife der Summa ganz auffallend ab. Man sehe nur beispielsweise den so unbefriedigenden Beweis für die Sacramentalität des Ordo; derselbe täte dar, daß auch die Ordensprofeß, die Tonsur, die Benedictio Abbatum ein Sacrament ist. Der reifere Thomas hat in der Summa gar manche seiner früheren unhaltbaren Aufstellungen aufgegeben oder ausdrücklich widerrufen; wie viele würden noch gefallen sein, wenn er ein höheres Alter

Ať tomu ostatně jakkoli, je nesporným faktem, že vlastní žáci Andělského Učitele, vycházejíce z thesů svého velikého mistra, rozešli se ideově v různé skupiny v řešení naší otázky.

Kdo chce správně zhodnotit názor sv. Tomáše, uvedený v dekretu k Armenům, nesmí zapomínat, v jakém stadiu byla za tehdejších dob a jakou metodou řešena otázka látky a formy ordinací. „Negari a nullo posse videtur,” praví kard. Van Rossum, „S. Doctorem speculatione mentis non historica disquisitione hanc questionem tractasse sicut tunc communiter fieri solebat ab auctoribus. Quae pontificalia tunc in usu circa Ordinis administrationem habebant, tamquam a primis temporibus incorrupte derivata communiter considerabantur; Sacramenti veritas a nullo oppugnabatur, nec proinde vindicanda erat; controversia de Ordinis essentia minime ardebat; in omnibus Sacramentis materia materialis quaerebatur; ita facile evenit, ut vel summi viri in speculationes abierint, pulcherrimas utique in se, sed vi demonstrativa destitutas . . .”¹

I sv. *Alfons* po zevrubném přezkoušení všeho prohlásil: „Censetur Eugenius loquendo de sacramento Ordinis, non omnia dogmatice asseruisse, sed in pluribus se accomodasse ad communem loquendi modum, quo res in septem ordinibus adhibitae utpote discrimen uniuscuiusque ordinis expressius significantes, communiter vocantur materiae Sacramentorum.”²

•

Roku 1636 zahájila Kongregace de Prop. fide zevrubnou revisi řeckého Euchologia. Práce trvala 4 leta. V 55 sezeních prodiskutována platnost ordinace podle stávajícího řeckého obřadu s největší svědomitostí a důkladností. Též obřad podávání bohoslužebného

erreicht hätte. Auch er war dem Gesetze der Entwicklung unterworfen . . . Der sakr. Ritus der Priesterweihe . . ., Zeitschrift für kath. Theologie, 1901, str. 624, 625.

1 De essentia sacramenti Ordinis . . . str. 48 a n.

2 Lib. 6, num. 12.

Není tudíž divu, že i mezi staršími obhájci názoru *dnes úplně opuštěného*, jako by podstata kněžské ordinace spočívala výlučně jen v podání obětního náčiní, neodvážili se všichni tvrditi, že dekret Evžena IV. obsahuje v 5. kapitole věroučných definicí. Prohlašovali to sice někteří (R. Tapper, F. Candidus, Mich. de Palacios, Jos. Angles, Gonet), aniž by mohli to přesvědčivě dokázati. Nenašli proto ohlasu ani ve vlastním táboře.

náčíní v souvislosti s 5. kapitolou dekretu k Armenům přišel na přetřes. Podle dokumentů archivu Kongregace de Prop. fide, jak o tom podal r. 1900 zprávu *F. U. Gasquet* O. S. B. v *American Quarterly Review* (25) vyzněl úsudek komise v ten smysl, že dekretem Evžena IV. nebyla dotčena platnost řeckých svěcení pro budoucnost. Běží tu o *praktickou instrukci, která neobsahuje věroučné definice* (in praedicta instructione definitionem de fide non contineri). Jako autority pro platnost svěcení pouhým vzkládáním rukou uvedeni: Innocenc IV. ve svém kanonistickém díle a ve svých instrukcích daných legátu Cyperských, Arcudius, Becanus, Petr z Tarentasie (Innocenc V.) a zvláště sv. Bonaventura.¹

¹ Viz doklad C. A. Knellera S. J., Zeitschrift für katholische Theologie, XXV. Jahrgang, 1901, str. 562 a n.

IV. CO SOUDIT O NÁZORU KARD. BILLOTA
A DRA GUTBERLETA?

Hlavní pozornost upoutávají v dnešním stadiu naší otázky dosud odchylné názory slovutného dogmatika kard. Billota a známého věroučného badatele Gutberleta. Autorita těchto dogmatiků, hlavně prvního, padá ještě značně na váhu při posledních pokusech o odstranění zbývajících obtíží a nejasností v proslulé historické kontroverzi. Odchylné stanovisko těchto dvou theologů vábí k zvědavé analýsě důvodů, o něž své názory opírají.

Studie tato nebyla by úplnou, kdybych se o to nepokusil s největší bedlivostí a kritičností.

Dle názoru kard. Billota¹ spočívá látka kněžské ordinace v *prvním* vzkládání rukou s *následujícím podáním bohoslužebného náčiní*. Svátostnou formou jsou slova, doprovázející obřad podání obětního náčiní, „Accipe potestatem offerre . . .“ První vzkládání rukou není nyní v latinském obřadu *adekvátní* látkou svátostnou, nýbrž pouze *inadekvátní*. Tato *inadekvátní* součást svátostné látky doplňuje se *adekvátně* podáním bohoslužebného náčiní a proto imperativní formule, která se při tom pronáší („Accipe potestatem offerre . . .“) je *vlastní formou svátostnou*. V tom okamžiku podle starého theologického axiomatu „*accedit verbum ad elementum* (už *adekvátně* kompletní) *et fit sacramentum*“. Rozpětí rukou nad všemi svěcenci nepatří dle kard. Billota k podstatě ordinace, rovněž ne slavné modlitby, které je provázejí; jsouť prý to pouhé deprekativní modlitby o milost, která má býti sdělena.

V podstatě je to mínění kard. Lugo, který doslovně tvrdí:² „ . . . Ecclesiam latinam retinuisse utique priscum illum ritum ab apostolis introductum, ordinandi sacerdotem per manus impositionem; illam tamen materiam magis explicitam reddidisse adiungendo traditionem

1 De ecclesiae Sacramentis commentarius in tertiam partem S. Thomae, Romae, 1922, Ed. VI., Tom. posterior, str. 297 a n.

2 De Sacramentis, Disp. 2, Sect. 5, n. 98.

instrumentorum, ita ut ex manus impositione et traditione panis et vini fiat una integra materia magis explicita, cum forma, quae tunc profertur explicante potestatem ad sacrificandum."

Podobným, ač ne zásadně shodným, je názor *Gutberletův*.¹ Gutberlet uznává sice, že církev nemůže k podstatným součástem svátostného znamení *připojit* nějaký obřad, který by byl *také podstatným*; může však prý bez porušení podstaty viditelného znamení, jednoduchý svátostný obřad *rozložit* v řadu úkonů, z nichž každý patří *k podstatě*. A to prý církev v našem případě *učinila*.

Vzkládání rukou je prý samo o sobě úkonem symbolicky indifferentním (užívá se při biřmování, užívalo se při rekonsiliaci a stejně se opakuje při ordinaci jáhenské, kněžské i biskupské). Specifické účinky vzkládání rukou vyjadřuje forma. Při orientálních obřadech vyjádřeno je to slovy. V římském obřadě výrazněji prý to vyjádřeno podáváním bohoslužebného náčiní se současnou relativní formulí „Accipe potestatem...“ Stalo se tak proto, aby vznešená důstojnost této svátosti, důležitost přejímaných posvátných funkcí a vůbec všechny svátostné účinky ordinace názorněji byly vyzvednuty. Při vzkládání rukou není prý nyní v latinském obřadu specifický význam tohoto úkonu přiměřenou formou vyjádřen. Při vzkládání rukou není v modlitbě světitelově žádné zmínky o kněžské moci ani o Duchu sv.; pouze tu Bůh vzýván, *ut super hos famulos caelestia dona multiplicet*. Teprv po vzkládání rukou modlí se biskup za moc kněžské milosti, ale svěcenci jsou pouze při tom označeni jako consecrandi. Z toho prý *zcela zřejmě patrno*, že církev nechce neurčitou látku (vzkládání rukou) determinovat slovy s látkou těsně spojenými jako *formou*, nýbrž dalším obřadem, provázeným výraznou formulí. Slouží prý k tomu sice také delší modlitby, které předcházejí a následují, ale *zvláště* obřad podání bohoslužebného náčiní a slova úkon tento provázející. Tak prý je *traditio instrumentorum* se svou relativní formulí *formou* pro vzkládání rukou jako *látku*, s níž tvoří *morální celek*; nebo ještě přesněji, slova pronášená při podání liturgického náčiní jsou formou *traditionis instrumentorum* a tím i vzkládání rukou.

Rozdělení svátostného aktu ordinačního pojímá takto: Nejprve odděleno bylo vzkládání rukou od své formy, pak byla tato forma

1 Dogmatische Theologie, Münster i. W., 1904, X. B. str. 283 a n. Zevrubněji v článku „Der sakramentale Ritus der Priesterweihe“, Zeitschrift für katholische Theologie, Innsbruck, 1901, XXV. Jahrg., str. 621 a n.

rozčleněna ve dvě součásti: ve viditelný ritus a provázející slova. Poněvadž ovšem forma obsahuje jen slova, dlužno připočítati tento viditelný obřad k látce, takže podání náčiní jest pojímati jako látkové bližší určení a vymezení vzkládání rukou.

Připouští, že i delší modlitby, které se modlí biskup po prvním vzkládání rukou *manibus extensis*, jsou morálně spojeny s prvním vzkládáním rukou jakož i že toto vzkládání rukou *determinují jako forma*, ale *prý jen nedokonale*. Lze prý je i *připočísti k svátostné formě*, ba samy o sobě by prý mohly dostačiti; avšak církvev prý *doplnění* významu vzkládání rukou *vložila* do podání liturgického náčiní a proto teprv *jim* se udílí svátost. Ježto Kristus neurčil formy ordinační přesně a ponechal to své církvi, jest forma církví determinovaná a používaná podstatnou součástí svátostného znamení. Milost svátostná vlévá se v jednom určitém, nedílném momentu. Před podáním bohoslužebného náčiní neexistuje prý nyní pevný časový mezník, o kterém by prý mohlo býti tvrzeno, že v něm spojení formy s látkou bylo uzavřeno, proto prý takovým bezpečným, pevným časovým bodem je okamžik, kdy vyřčena byla slova formule, provázející obřad podání bohoslužebného náčiní.

Srovnáme-li souhrnně oba tyto názory, vidíme, pokud jsou si podobny a pokud se odlišují:

Dle kard. Billota sestává *svátostná látka* kněžské ordinace v nynějším latinském obřadu ze dvou součástí inadekvátních, které se adekvátně doplňují a docelují (první vzkládání rukou a podání obětního náčiní). *Svátostnou formou* je pouze imperativní formule provázející úkon podání liturgického náčiní („Accipe potestatem . . .“).

Dle Gutberleta jednoduchý akt ordinační *rozložen a rozvinut* tak, že v nynějším latinském obřadu ordinačním *k svátostné látce* patří první vzkládání rukou i podání bohoslužebného náčiní. *Svátostná forma* skládá se v důsledku toho jednak z delších modliteb po prvním vzkládání rukou, hlavně však z výrazné formule při podání bohoslužebného náčiní, kteroužto formulí ordinační akt svátostný vrcholně se determinuje a definitivně uzavírá.

Podle prvního názoru je tedy svátostnou formou jen formule „Accipe potestatem“, kdežto podle druhého patří k ní i delší modlitby po prvním vzkládání rukou.

Dále kard. Billot (připojuje se k mínění kard. Lugo) tvrdí, že církvev adekvátně doplňující součást látkovou (podání bohoslužebného ná-

činí) jakož i novou výraznou formu („Accipe potestatem ...“) k vzkládání rukou *připojila* (adjungendo). Gutberlet však, nepřipouštěje, že by církev měla moc nějaký nový obřad jako novou podstatnou součást k stávajícímu svátostnému znamení připojití, prohlašuje, že církev jednoduchý akt ordinační pouze *rozdělila*. (Zerlegung des einfachen Ritus in eine Mehrheit von symbolischen Handlungen, von denen jede zum Wesen gehört, das sie zusammengenommen konstituieren.) Arcit *toto pouhé rozčlenění* svátostného aktu dosti povážlivě rozšiřuje, když píše: Die Kirche hat die Vollendung der Bedeutung der Händeauflegung in die traditio instrumentorum *verlegt*.¹

•

O jaké důvody opírá kard. Billot názor, že obřad podání obětního náčiní adekvátně doplňuje první vzkládání rukou a že tedy podstata svátostné látky částečně tkví v podání bohoslužebného náčiní?

Tvrdí,² že k důkazu této these stačí autorita dekretu Evžena IV. k Armenům. Dekret vydán byl za souhlasu celého sněmu „sacro approbante Concilio“, jak se v něm výslovně praví. Proto také Klement VII. připisuje dekret samému koncilu, když nařizuje Řekům v instrukci o svátosti pokání, aby používali formy předepsané na všeobecném sněmu³ (mluví o koncilu florentském) a míní tím dekret Evžena IV. (známou 5. jeho kapitulu). Vskutku prý jen ze zaujatosti mohli někteří zavrhnout normu tohoto dekretu, který vždycky požíval v církvi plné autority. Zdali tohoto dekretu nepřidržívali se zbožnou svědomitostí theologové, když jej uváděli mezi regulemi, od nichž není dovoleno se odchýlit? Zda z něho sám tridentský sněm nevzal mnohé formule dogmatické v nauce o svátostech?⁴

1 Na uved. místě str. 630.

2 De ecclesiae Sacramentis ... str. 301 a n.

3 „Utantur forma absolutionis in generali Concilio praescripta“, Billot, De ecclesiae Sacramentis ... str. 302.

4 ... sacramenta nostra conferre gratiam non ponentibus obicem; ad eorum valorem requiri intentionem saltem faciendi quod facit Ecclesia; per tria ex illis imprimi characterem, id est spirituale quoddam signum et indelebile; sacramenti confirmationis Ordinarium ministerium esse episcopum; in sanctissima Eucharistia sub unaquaque specie et sub qualibet parte, separatione facta, totum Christum contineri; sacramenti item poenitentiae quasi materiam esse actus poenitentis, qui in tres distinguuntur partes, etc. Quae omnia desumpta esse constat ex decreto pro Armenis quod ad margines citatur cum locis Scripturarum, iuris canonici et praecedentium conciliorum, quibus Tridentini Patres in suis definitionibus innitebantur. Tamtéž str. 302.

Co o tom souditi? Kard. Billot zdůrazňuje autoritu dekretu Evžena IV. *příliš povšechně*. O závažnosti a autoritě instrukce dané Evženem IV. Armenům za souhlasu koncilu florentského zásadně není pochyby.

Dlužno však precisně zjistiti a dokázati, *jaká* autorita je to. Nutno jasně a přesně rozlišiti a bezpečně zdůvodniti, *jaký druh souhlasu* dekretu Evžena IV. *přislouší*.

Především jest s *úplnou jistotou dokázáno* (jak patrně z kapitoly předchozí), že dekret Evžena IV. v 5. kapitole (o níž běží v naší otázce) *neobsahuje definice ex cathedra*.

Podle definice vatikánského koncilu o papežské neomylnosti, není papež neomylný naprosto a bezmezně, nýbrž toliko „když mluví s katedry, t. j. když vykonává úřad pastýře a učitele všech křesťanů svou nejvyšší apoštolskou autoritou definuje nauku o víře a mravech, kterou jest veškeré církvi zachovávat, přispěním Božím sobě ve sv. Petru slíbeným jest touž neomylností opatřen, kterou podle vůle božského Vykupitele církev jeho jest opatřena.

Proto dekrekty papežské, u nichž nejsou bezpečně zjištěny podmínky touto definicí vymezené, třebaš mají velkou autoritu, nejsou definicemi ex cathedra, nejsou nezměnitelné a neopravitelné. Papež mluví s katedry, když: a) jako pastýř a učitel všech křesťanů svou nejvyšší apoštolskou autoritou nějakou pravdu definuje, b) když definuje pravdu „de fide et moribus“ a c) když celou církev zavazuje v definovanou pravdu věřiti.

Dále papež nezasahuje svou nejvyšší neomylnou autoritou vždy a ve všem, jen když nutnost neb závažný prospěch církve toho vyžadují. Závisí to ostatně na jeho vůli.

Vznikne-li nějaká pochybnost o smyslu, rozsahu a dosahu katedrální definice, pak jest definicí tuto podobně jako všeobecně platné zákony podle jejího účelu, podle okolností, za jakých byla vydána, jakož i podle pozdější církevní praxe vysvětlovati.

V našem případě nelze prokázati, že by při enunciaci Evžena IV. v 5. kapitole dekretu „Exultate Deo“ byly všechny podmínky katedrální definice, aniž že Evžen IV. vskutku použil své nejvyšší neomylné autority učitelské v praktické instrukci dané sjednoceným Armenům. *Historická fakta nezvratně dokázaná v předchozí kapitole přímo a naprosto to vylučují.*

Nic podstatné na věci nemění, že instrukce daná *částečně orientální*

církvi, vydána byla za souhlasu sněmu florentského. Souhlas koncilu nezměnil nedefinované instrukce ve věroučný článek. Za souhlasu téhož sněmu vydán byl podobný dekret sjednoceným Řekům. („*Laetentur caeli*“ ze dne 14. července 1439), kde se podávání obětního náčiní při kněžské ordinaci nevyžaduje a svěcení pouhým vzkládáním rukou a modlitbou slavně schvaluje. Za souhlasu téhož sněmu vložen tento dekret jako 7. kapitola v dekret k Armenům. Jak připustiti, že by v 5. kapitole jednoho a téhož dekretu byl definován přímý opak toho, co jest obsaženo v 7. kapitole „*sacro approbante Concilio*“.

A jestliže Klement VII. (jak poukazuje kard. Billot) žádá, aby Řekové používali při udílení svátosti pokání formy předepsané na všeobecném sněmu florentském (a míní tím instrukci v dekretu Evžena IV.), pak praví sám, že je to forma *praescripta* nikoli však *definita*. Ostatně právě Klement VII. to byl, který brevem „*Provisionis*“ (ze dne 26. března 1526) opětovně slavně schválil řeckou ordinaci kněžskou udílenou pouhým vzkládáním rukou a modlitbou, *tedy jiným svátostným znamením, než jak je vymezeno v dekretu Evžena IV. k Armenům za souhlasu koncilu florentského*. A v témže století nástupce jeho Klement VIII. v instrukci „*super ritibus Italo-Graecorum*“ (ze dne 30. srpna 1595) výslovně *proti* znění dekretu Evžena IV. schvaluje za svátostnou látku posledního pomazání olej posvěcený *i jednoduchým knězem*.

A jestliže sněm tridentský přejímá něco z dekretu Evžena IV., přejímá to, *aby to teprv definoval a ne jako už definované*. A proč nepřejal palčivé místo o látce a formě ordinační? Proč praví výslovně o kněžích (sess. 14. cap. 3), že jsou *řádně ordinováni „per impositionem manuum presbyterii“*? Proč se ani slůvkem nezmiňuje o obřadu podávání obětního náčiní?

Kard. Billot ovšem netvrdí formálně, že by 5. kapitola dekretu Evžena IV. obsahovala věroučných definicí (podobně jako i Gutberlet), pouze velmi vehementně zdůrazňuje *autoritu* dekretu. Není to nesprávné. Instrukce Evžena IV. nesporně autoritu má. Jen třeba ji jasně vymeziti, třeba přesně určití, jaký souhlas jí přísluší.

Souhlas, se kterým jest enun-ciace církevní autoritou opatřené přijímati, má různé stupně.

Když je nezvratně prokázáno, že 5. kapitola dekretu Evžena IV. neobsahuje věroučných definicí, nepřisluší jí *souhlas fidei divinae et*

ecclesiasticae respektive *fidei ecclesiasticae*, nýbrž pouze t. zv. *souhlas náboženský* (*assensus religiosus*). Souhlasem tímto přijímáme za pravdu nauku, která se nám předkládá, ale není formálně zaručena *neomylným soudem* kompetentní autority. A poněvadž taková enunciaci není *neomylným soudem* k věření předložena, není z ní — naprosto řečeno — vyloučena možnost omylu, není takový projev o sobě nezměnitelným a neopravitelným. Třebas takové enunciaci v dekretch mají velmi závažnou autoritu a ukládají per se *silentium obsequiosum, reverentiale*, jakož i povinnost je přijímati, vysvětlovati, dokazovati a hájiti,¹ přece povinnost tato *není naprostá* a může mít

1 Kard. Van Rossum praví k tomu: . . . Quae officia humanae rationi (non) contraria sunt aut minus conformia. Praeterquam enim quod ex Christi voluntate ac ordinatione procedat atque infinita Sapientia aliquid contrarium aut minus conforme humanae rationi praecipere non possit, edicta ipsa magisterii ordinarii Ecclesiae omni humano praesidio veritatis tegi consueverunt, neque divina assistentia destituuntur. Ubi aliquod decretum doctrinale condendum est a Sancta Sede, praemitti solent studia specialia, inquisitiones, informationes undequaque requisitae. Deinde consuevit res a Dominis Consultoribus, viris doctis, quique, sepositis praeconceptis opinionibus partiumque studiis, soli veritati intendunt, diligenter et non raro pluries examinari et discuti. Tum ab Emis Patribus Cardinalibus, qui ad hoc in partem ministerii vocati sunt, ut Summo Pontifici suis consiliis adsistant, iterum ad trutinam revocatur atque accurate perpenditur. Demum Summi Pontificis iudicio subiicitur. — Ad haec accedit quod magisterium ordinarium S. Sedis, quum ad universas ecclesias et ad ipsos earum pastores sese extendat, indubitanter magis divina assistentia fidere possit.

Nihilominus absolute loquendo *evenire potest*, Deo ita permittente, ut *in decretis ordinarii magisterii Sanctis Sedis irreat*. Ex hoc autem nullum sequitur inconveniens. Non pro Ecclesia, quum Christus ob sapientissimas rationes ita ordinarium magisterium instituerit, ipsique in ultimo quod de re ferret iudicio indeficienter adsistat. Non pro fidelibus, etiam doctis; nam licet aliquando accidere possit ut non statim tota inveniatur veritas, scientia tamen ac mentis accumen exercetur ac stimulatur, christianae virtutes coluntur, et docili submissione innumerari evitantur errores, in quos mens humana propriis viribus relicta tam facile prolabitur. Rationi consentaneum non est timore possibilis alicuius erroris, vindicare licentiam immoderatam et nimia fidentia in certum periculum multorum ac gravissimorum errorum incurrere.

Quodsi itaque, impletis fideliter officiis expositis, nihilominus cum certitudine inveniatur, decretum aliquod magisterii ordinarii reformatione indigere, licitum omnino atque laudabile est debita cum reverentia argumenta proferre in contrarium, et ab Ecclesia humiliter expectare decreti recognitionem. — De essentia sacramenti Ordinis . . . str. 174 a n.

své meze. U nich se ocitáme, když zjišťujeme nade vší pochybnost jasněji, že existují nezvratné důvody, které hájení takové enunciace nepřipouštějí a vylučují. Byť všechna ukvapenost, lehkovážnost, neúcta a opovážlivost zasluhují tu přísného odsouzení a dlužno postupovat s největší obezřelostí, objektivností a hlubokou reverencí k církevní autoritě, přece není neoprávněno, prokáže-li se bezpečně a nezvratně, že enunciace takové nelze hájiti, ježto jsou tu nevývratné protidůvody, od ní se odchýliti, argumenty, které k tomu opravňují osvětlovati i hájiti a při tom v synovské oddanosti revisi takového dekretu od církve vyčkávati.

A tak tomu bylo a jest v naší otázce. Nelze bohužel přisvědčiti kard. Billotovi, že by jen zaujatost¹ byla vedla theology, kteří od staletí hájili a hájí oprávněnosti jiného názoru, než jaký jest vyjádřen v praktické instrukci dané Armenům Evženem IV. *Nezvratné důvody, opírající se o Písmo sv., svědectví sv. Otců a koncilů*, přiměly je, že se pokoušeli všemožně znění instrukce Evženovy uvésti v soulad s prokázanou tradicí církve, a když se to ukázalo nemožným, že postavili se za názor jedině souhlasný s tradicí, který ostatně v každém století měl své přívržence a zastánce. A mezi těmito theology, kteří při vší úctě k učitelské autoritě církevní viděli se nutkáni odchýliti se od instrukce dané Armenům a názor, odchýlný od názoru projeveného v této instrukci, prohlašovali za jistou a bezpečnou nauku církve, byli vynikající bohovědní učenci ba i učitelé církevní a světci, nejlepší synové církve své doby. A sv. *Stolice nikdy se proti tomu neohradila, nikdy žádného theologa proto nepokárala neb nenapomenula, nýbrž ponechávala vždy plnou volnost diskusím o látce a formě ordinací. Nikdy žádný papež dekretu Evžena IV. nehájil, k názoru jeho o podstatě ordinace výslovně se nikdy nepřipojil a za svůj názor neprohlásil, nýbrž naopak mnozí papežové se otevřeně od něho odchýlili.*

Lze tedy mluvit tu o nedostatku úcty k učitelské autoritě církve neb o theologicky neoprávněném postupu? Vynikající theolog jesuitský A. *Straub* ve svém proslulém spise „*De ecclesia Christi*“² prohlašuje k našemu případu s velkým důrazem: *Sane in theoria faten-*

1 „Et re quidem vera, nonnisi ex praeiudicatae causae necessitate potuerunt quidam adduci ad reiiciendam normam decreti pro Armenis...” V uv. spise *De sacramentis Ecclesiae*... str. 302.

2 *De ecclesia Christi*, Oeniponte, 1912, vol. II., str. 462.

tur et contendunt omnes, pontifices, ubi non definiendo doceant, falli posse; cur igitur id aliquando accidisse etiam improbabiler negemus?

A lekati se proto nějakých neblahých důsledků? Straub dodává k tomu: Ceterum error iste gravis sensu vulgato huius vocis vocari non meretur; neque enim ad praxim noxius fuit, quia etiam deinde episcopus quisque ordinans intentione praevalente faciendi, quod Christus instituit, impositionem manuum perfecit, immo, pro stadio intelligentiae veritatis revelatae et speciali Armenorum cum latina ecclesia coniunctione iam exstante, error idem modi securioris sacramenti conferendi ansam praebuit; neque in theoria crassus fuit, quin etiam pontifex, cum nihil definire, doctrinam tamen solidiorem tradere vellet, hanc ad verbum fere ex opusculo s. Thomae in articulos fidei et sacramenta ecclesiae descripsit, quae tunc communior fuerit. Neque per sententiam nostram detrahitur de auctoritate, qua instructio Eugenii alioqui in ecclesia rite pollet, neque saltem metuendum, ne pro difficultate discernendi ex errore partis tota instructio inutilis exsistat; nam omissis aliis iam quidem ipse exitus monstrat, quibus in capitibus pontifex pondere auctoritatis suae, quamvis non intensitate summa adhibitae, persuasionem veram confirmaverit, qua in re opinioni merae suffragatus sit.¹

Podobně soudí kard. Van Rossum, který po svědomitém rozboru dekretu Evžena IV. dospívá k závěru: „Constare videtur, gravissimas immo insuperabiles atque cogentes adesse rationes *ad recedendum a doctrina de essentia sacramenti Ordinis, ab Eugenio IV. proposita* ... Quum nullo rationabili modo nec alius sensus tribui Decreto possit, nec sensus eius incostabilis componi cum veritate, ex alia parte Decretum ... infallibili auctoritate non gaudet, verum, utpote a magisterio ordinario Ecclesiae profectum, *reformabile* sit, cum omni reverentia pleneque submissione proponere licet, a doctrina illa esse recedendum.”²

1 V uved. knize De ecclesia Christi... vol. II. str. 462 a n.

2 V uved. monografii De essentia sacramenti Ordinis... str. 172 a 186. Osvětluje též, jak došlo k onomu omylu:

„Coronidis causa hic... commemorare iuvat, quibus facilius intelligitur, quomodo error in Decreto irrepere potuerit. Uti ex actis Concilii Florentini apparet, per annum integrum Ferrariae, deinde per quattuor menses Florentiae omnia capita divisionis aut discessionis inter Graecos et Latinos in medium producta atque discussa sunt. De sacramenti vero Ordinis verbum nullum factum est, neque ullus cogitasse videtur circa illud discussionem institu-

Ostatně v argumentaci kard. Billota nelze nekonstatovati už v samém počátku povážlivé slabiny. Kard. Billot prohlašuje, že autorita dekretu Evžena IV. stačí k důkazu, že podstata svátostného znamení kněžské ordinace spočívá *z části v prvním vzkládání rukou a z části v podání obětního náčiní*, nebo ještě přesněji řečeno, že *podání obětního náčiní adekvátně podstatně doplňuje první vzkládání rukou*. Podle dekretu Evžena IV. spočívá však podstata svátostného znamení kněžské ordinace *pouze a výlučně jen* v podání obětního náčiní s relativní formulí. Vyzvedne-li se dekret Evžena IV. *bezvýhradně jako autoritativní, rozhodující argument*, pak *vykládá* nejen názor, že podstata ordinace kněžské tkví jen ve vzkládání rukou a modlitbě, *nýbrž i názor kard. Billota, že podstata kněžského svěcení tkví z části ve vzkládání rukou a z části v podání obětního náčiní*. Kdyby svědectví instrukce Evžena IV. bylo rozhodujícím, peremptorním důkazem, pak by bylo oprávněno jen jedno mínění (mezi spornými názory uváděné na místě prvním), že totiž podstata svátostného znamení kněžské ordinace tkví pouze a jen v podání bohoslužebného náčiní s relativní formulí, *mínění, které je dnes úplně opuštěno, které nikdo z theologů dnes se už neodvažuje hájit . . .*

Kard. Billot poukazuje v dalším, jak mnozí theologové se báli odchýliti od dekretu Evžena IV. a jak se pokoušeli dokazovat, že v dekretu není uveden ordinační obřad podstatný, nýbrž vedlejší. A oprávněně příkře odsuzuje tyto nezdařené pokusy, ježto takovým způsobem bylo by lze násilně překroutit smysl každé enunciaci. Uzavírá pak svůj soud touto dilematickou thesí: „Ergo, vel aperte abiicienda est auctoritas decreti pro Armenis, vel si admititur . . ., dicendum porrectionem instrumentorum esse veram essentialem ordinationis presbyteri materiam, et verba concomitantia veram essentialem eiusdem formam.“¹

Budiž! Ale připustí-li se bezvýhradně plná autorita dekretu Evžena IV., jak se za ni staví kard. Billot, *pak tím odsouzen a vyloučen* ere. Idem prorsus accidit quando, facta unione Graecorum, Armeni venerunt. De omni re inquisitio instituta, se sacramento Ordinis sermo nullus. Hinc admodum verosimile est, Papam Eugenium de materia et forma Sacramentorum, ideoque etiam sacramenti Ordinis ad Armenos locutum esse, sicut ipsius aetate doctores in scholis communiter de eis loquebantur et sicut de eis loquebatur s. Thomas in Opusculo de Sacramentis, quin ullum speciale studium circa essentialiam sacramenti Ordinis praecesserit.“ Na uved. místě str. 186 a n.

¹ De ecclesiae Sacramentis . . . Tom. poster. str. 303.

jeho vlastní názor, že podstata kněžské ordinace tkví z části ve vzkládání rukou a z části v podání obětního náčiní s relativní formulí.

Tomuto důsledku neuniká kard. Billot dalším tvrzením, které připojuje: *Non tamen sequitur porrectionem instrumentorum, quam solam commemorat Florentinum, esse materiam adaequatam.*¹ To je ovšem velmi smělý výklad, který nutno bezpečně *dokázat*.

Kard. Billot uvádí k důkazu tři důvody:

I. Označiti jedno, neznamená prý vyloučiti jiné. „Assignare unum non est excludere aliud, sicut si dicerem sacramentum confirmationis confici per impositionem manus episcopi, non ideo necessitate unctionis chrismatis abnuerem.“

II. Dekret Evžena IV. přihlíží prý k látce a formě ordinační *všeobecně*. Mluví prý se v něm o celé svátosti svěcení, tedy souhrnně o všech ordinacích, jimž prý pouze podávání náčiní je společné . . . Proto také pouhé podávání náčiní bylo v dekretě dlužno zmíniti v stručné formulí, která všeobecně se dotýká látky svátosti svěcení „et nonnisi ex consequenti, sive exemplificationis gratia ad singulos ordines in particulari descendebat.“

III. Dekret tím, že odkazuje na římský pontifikál, zřejmě naznačuje, že nebylo tu úmyslu, mluvit o všem, čeho jest při udělení této svátosti dbáti.

Celá tato argumentace hrouť se však nezadržitelně, přihlédneme-li se přesněji k jasnému znění dekretu. K prvnímu a druhému důvodu především konstatovati lze tolik: U všech svátostí v dekretu Evžena IV. označena je *úplně jasně a přesně* látka, forma, přísluhovatel jakož i účinek. Látkou křtu je voda, formou slova „Ego te baptizo . . .“ Tak to postupuje u všech dalších, a když se dochází k 6. svátosti, aniž nějak změněn byl dosavadní věcný neb formální postup praví se: „Sextum Sacramentum est Ordinis, cuius materia est illud, per cuius traditionem confertur ordo, sicut *presbyteratus traditur per calicis cum vino et patenae cum pane porrectionem*, Diaconatus vero per libri Evangeliorum dationem . . . *Forma sacerdotii talis est: Accipe potestatem offerendi* . . . Čemu tedy učí instrukce Evžena IV. o křtu, biřmování atd., témuž učí, když jedná o svátosti svěcení. Stejně tak jako vymezuje integrální svátostnou látku a formu u pěti svátostí, vymezuje ji u svátosti svěcení. Kde tu pouze

¹ Tamtéž str. 303.

nějaké *všeobecné* označování společné látky? Nepraví se tam výslovně a přesně, na př. o kněžské ordinaci (o níž v naší otázce běží), že kněžské svěcení se udílí podáním obětního náčiní a nevymezuje se tam co nejpřesněji, že je to *porrectio calicis cum vino et patenae cum pane* a neoznačuje se tam *stejně přesně forma* kněžské ordinace „Accipe potestatem . . .“ ?

Dále výslovně učí se v záhlaví 5. kapitoly dekretu, že ke každé svátosti vyžaduje se trojího: látky, formy a přísluhovatele, který má úmysl činiti, co činí církev. „Haec omnia Sacramenta tribus perficiuntur, videlicet rebus tamquam materia, verbis tamquam forma et persona ministri conferentis Sacramentum cum intentione faciendi, quod facit Ecclesia: quorum si aliquid desit, non perficitur Sacramentum . . .“ A nato následuje vymezení látek a forem všech svátostí jakož i prohlášení, kdo je jejich udělovatelem. U svátosti svěcení označuje se látka a forma shora uvedenými slovy. K látce a formě kněžské ordinace přesně determinované dodává se, že udělovatelem jejím je biskup, a kromě toho nic jiného se při tomto svěcení nevyžaduje. Když nechybí nic z tohoto trojího, podle výslovné nauky dekretu *udílí se platně* kněžské svěcení. Kde tu tedy nejmenší důvod pro mínění kard. Billota, že k platnosti kněžské ordinace jest ještě nutné cosi jiného, totiž vzkládání rukou (o kterém by se mělo naprosto neodůvodněně mlčet), kde tu důvod k tvrzení, že dle dekretu Evžena IV. svátostná látka kněžské ordinace spočívá *z části* v podávání obětního náčiní a *z části* ve vzkládání rukou ?

Posléz je prokázáno, že passus o svátosti svěcení v dekretu Evžena IV. vzat je doslovně ze spisku sv. Tomáše Aquinského „*De articulis fidei et Sacramentis Ecclesiae*“. V tomto spisku pojednává Andělský Učitel o svátostné látce a formě ordinační a vkládá ji výlučně v podání náčiní a uvedená slova. Ať už v jiných, pozdějších spisech píše jakkoli, v tomto spisku je mu svátostnou látkou jen podání náčiní a formou slova provázející. Nikdo se neodvažuje toho popřít. Nuže, užívá-li Evžen IV. úplně týchž slov, jimiž sv. Tomáš v uvedeném spisku vymezuje svátostnou látku a formu ordinační, pak jimi učí *totéž*.

Tolik všeobecně a k druhému argumentu kard. Billota zvlášť.

Ostatně in specie bylo by lze ještě mnoho namítati, na př. k prvním důvodu. „Assignare unum non est excludere aliud“, jako prý kdybych řekl, že svátost birmování se udílí vzkládáním ruky bisku-

povy, nevylučuji tím nutnosti mazání křížmem. To ovšem mohu říci, *ale celá myšlenková a formální struktura dekretu v 5. kapitole nezvratně dokazuje, že Evžen IV. ve své instrukci takto nemluvil.* Touto taktikou bylo by lze vkládati v každou enunciaci mnoho, *co v ní není a nemůže být.* Kard. Billot velmi rozhodně a po zásluze příkře odsuzuje v předchozím taktiku theologů, kteří chtěli dokázat, že Evžen IV. v našem dekretu mluvil pouze o nepodstatných obřadech, kdežto podstatnou látku a formu zamlčel. Kard. Billot označuje to za násilné překrucování smyslu a praví, že takto bylo by lze i definice koncilů nesprávně co do smyslu odhodnocovat a porušovat... Nemohl by však někdo totéž tvrdit o podobné taktice, kterou odůvodňuje zásadou „Assignare unum non est excludere aliud“?

I třetí argument kard. Billota je úplně neodůvodněný. Když prý dekret odkazuje na římský pontifikál, zřejmě naznačuje, že nebylo tu úmyslu pojednávat o všem, čeho jest při udílení této svátosti dbáti.

Tato námitka je už staršího data a dávno pádně vyvrácena. Už kard. Van Rossum odmítá ji jako úplně bezdůvodnou: „Inane dico effugium est. Etenim Pontifex non dicit praeter traditionem instrumentorum impositionem manus, quae habetur in Pontificali Romano, esse servandam (sicut certissime dixisset, si hanc necessariam habuisset); neque *indiscriminatim* remittit ad Pontificale dicens, servanda esse quae in eo continentur; sed Pontifex signanter et expresse remittit ad Pontificale pro *formis* singulorum ordinum, quas reponit in verbis *Accipe potestatem* etc. En verba eius: „*Forma sacerdotii talis est: Accipe potestatem offerendi sacrificium in ecclesia pro vivis et mortuis, in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti. Et sic de aliorum ordinum formis, prout in Pontificali Romano late continentur.*“ Unde potius dicendum, Eugenium, eo ipso quod remittit ad Pontificale Romanum pro formulis traditionum instrumentorum, quas formas dicit Sacramenti, nulla alius rei facta mentione, ab essentia Ordinis exclusisse impositionem manus.“¹

Kard. Van Rossum vůbec, třebas nerozebírá argumentace kard. Billota, odmítá co nejrozhodněji všechny podobné pokusy o umělé odhodnocení smyslu instrukce Evžena IV., jako úplně neodůvodněné, nesprávné a nespravedlivé.²

1 De essentia sacramenti Ordinis... str. 159 a n.

2 Tak na př. o pokusu substituovat slovům Evžena IV., jež jsou na našem místě slova sv. Tomáše, jiný smysl, než jaký mají ve spisku Andělského učite-

Na stejně vratkém podkladu spočívá, co tvrdí kard. Billot dále.¹ Neplyne prý z předchozí jeho argumentace, že by ordinace řecké byly neplatny, poněvadž při nich chybí obřad podávání obětního náčiní. Předně prý vymezení látky a formy svátostné in individuo bylo zůstaveno církvi; nic prý tedy nepřekáží, aby toto vymezení látky a formy v latinském obřadu poněkud se nelišilo od determinace podstatného obřadu u orientálců. Dekret Evžena IV. uvádí látku a formu latinského obřadu a v této věci chce přivést Armeny k obřadu církve římské. Hlavně však třeba prý zdůrazniti, že u Řeků současně se vzkládáním rukou spojena dostatečná forma, jak tomu bylo dříve v latinském obřadu. U nás však nyní nepřipojuje se žádná slovní forma ke vzkládání rukou, proto podstatný obřad se neuzavírá. A na dotvrzenou cituje kard. Lugo: „*Quamvis ergo impositio manuum cum forma proportionata sufficeret, prout sufficit apud Graecos: quia tamen ecclesia latina voluit adhibere materiam et formam magis explicitam, noluit complere ordinationem in manuum impositione, et ideo non profertur tunc forma, donec explicetur magis materia tradendo panem et vinum etc. Tunc autem profertur forma: Accipe potestatem offerendi sacrificium, quae forma cadit super totam materiam praecedentem, constantem ex manuum impositione et traditione panis et vini.*“²

Zde se ocitáme u jádra sporu. Kard. Billot tvrdí, že Kristus zůstavil církvi právo vymeziti látku a formu svátostnou in individuo. To jest jeho názor. Nesmí se však zapomínat, že je to sporné mínění v známé kontroverzi o určení svátostného znamení, mínění, které nemá za sebou souhlas všech theologických autorit, mínění, proti němuž je hodně námitek theologických. Ale budiž! Zde v kritice názoru kard. Billota na látku a formu kněžské ordinace lze zmíněnou kontroverzi, zda Kristus určil látku a formu svátostí zevrubně

le, praví příkře, že je to podezřívání Evžena IV. z úmyslného klamání. Zásadně k podobným marným pokusům prohlašuje: *Qui absque praeconceptione opinione Decretum seu Instructionem pro Armenis legit, non potest non fateri, Pontificem docere, materiam sacramenti Ordinis esse instrumentorum traditionem, formam vero verba Accipe potestatem etc., ac proinde secundum Papae Eugenii mentem atque verba veram et integram essentiam sacrae Ordinationis in sola traditione instrumentorum et in coniunctis verbis imperativis sitam esse,*

V uved. monografii *De essentia sacr. Ordinis* . . . str. 157 a n.

1 *De ecclesiae Sacramentis* . . . Tom. poster. str. 304.

2 Lugo, *De Sacram., Disp. 2, Sect. 5., n. 90.*

neb volně, konkrétně zúžití v tuto otázku: *Má církev moc změnit po devíti stoletích látku a formu svátostné kněžské ordinace v nové svátostné znamení, a to tak, že v jedné části církve se udílí táž svátost jiným svátostným znaméním než v druhé části? Může církev svátostné znamení devět století používané nahradit jiným, nebo přesněji řečeno, může církev ze svátostného znamení po staletí používaného něco ubratičik němu něco nového připojit, takže by se svátostné účinky nepůsobily v jedné části církve svátostným znaméním, kterým sdíleny byly po staletí dřívější?*

V tomto zúžení ostře vyniká vratkost mínění kard. Billota. Už a posteriori, k jakým nemožným důsledkům by to vedlo! Církev by mohla stanovit, aby na jednom místě a v jedné době udílela se svátost takovým viditelným, působivým znaméním, v jiné však době a na jiném místě znaméním jiným. Kard. Van Rossum praví k tomu duchaplně a břitce: „Si revera Ecclesia talem potestatem accepisset, non solum potuisset, verum etiam *debuisset* quandoque ea uti atque mutare substantiam Sacramentorum. Hoc officium ursisset e. g. quando a manibus sacrilegorum haereticorum vel schismaticorum eripienda erant sacrosancta Sacramenta (puta Eucharistiae, Ordinis), quibus schisma vel haeresis fulciebatur et perpetuebatur. Sed Ecclesia numquam hoc fecit. *Quum autem nefas sit asserere, ipsam defuisse officio suo, dicamus oportet, eam huiusmodi potestatem sibi non agnoscere.*“¹

S největším důrazem nutno proti mínění kard. Billota poukazovati, že církev takovou moc na svátosti si nepřipisuje, ba že slavně prohlásila na sněmu tridentském, že *na podstatné* při svátostech (tedy na svátostnou látku a formu) žádné moci nemá:

„*Declarat* (sněm tridentský) *hanc potestatem perpetuo in Ecclesia fuisse, ut in Sacramentorum dispensatione, salva illorum substantia, ea statueret vel mutaret, quae suscipientium utilitati, seu ipsorum Sacramentorum venerationi, pro rerum, temporum et locorum varietate, magis expedire iudicaret.*“² Jestliže tedy církev sama prohlašuje, že má moc jen na nepodstatné vzhledem k přísluze a účtě svátostí, že však *podstaty* svátostí nemůže se dotknouti, že tedy podstatného při svátostech nemůže měnit, pak je to na pováženou takovou moc jí připisovati.³ I když tedy ponecháváme stranou meritum kontro-

1 Uved. De essentia sacramenti Ordinis . . . str. 193.

2 Sess. 21, cap. 2.

3 Pokusy některých theologů o zúžení jasných slov sněmu tridentského

verse o zevrubném neb volném určení svátostných znamení, jedno dokazujeme bezpečně, že *blíže určení látky a formy kněžské ordinace v pojetí kard. Billota je neodůvodněné.*

Ostatně *látku* ordinace označuje Písmo sv. tak jasně a zřetelně, že těžko připustiti, že by ji Kristus nebyl určil přesně. I *forma*, třeba není určena v Písmě přesně a do detailů, přece je dosti determinována jako modlitba nebo vzývání Ducha sv. Ne neprávem prohlašuje Arcudius¹ o látce ordinací: „Dicere, materiam huius Sacramenti non esse determinatam, quod quibusdam viris doctis visum est, aliquam haberet probabilitatem, si divinae litterae de ea non loquerentur; sed nihil frequentius et usitatius cum in sacris paginis, tum conciliis et doctoribus hac caeremonia, ubi de hoc Sacramento incidit sermo. Unde si nolumus negare sacramentum Ordinis in ecclesia Latina . . . necesse est pro materia huius sacramenti solam impositionem manuum assignare. Hanc enim solam Apostoli, Concilia et plerique Patres commemorant.“

Arci místo teoretisování, zda je možné, aby církev změnila látku a formu kněžské ordinace v pojetí kard. Billota, bylo vlastně *především historicky dokázati, zda to církev skutečně učinila*. A to je vlastní jádro našeho sporu a zároveň — nejpalčivější slabina názoru kard. Billota. Proti mínění kard. Billota a konečně též proti názoru Gutberletovu stojí tu *prokázaná fakta historická*. Kard. Billot (přidrží se názoru kard. Lugo) trvá na tom, že k vzkládání rukou církev skutečně *připojila* nový adekvátně doplňující podstatný obřad (odevzdání obětního náčiní), jakož i novou výraznou formu „Accipe potestatem . . .“ Gutberlet, který doznává, že církev nemá moci, aby připojila k svátostnému znamení nový podstatný obřad, má za to, že církev svátostné znamení kněžské ordinace pouze *rozdělila*, ale tak, že přece jen podstatné doplnění *vložila* v podání liturgického náčiní a slova tento obřad provázející.

Proti tomu třeba položit tyto palčivé otázky: *Kdy to vlastně církev, „salva illorum substantia“, vyžadovaly by nezvratných důkazů, aby jim mohla býti v tak závažné věci přiznána oprávněnost*. Tvrdí-li F. Schmid (Die Gewalt der Kirche bezüglich der Sacramente, Zeitschrift für kath. Theologie, Innsbruck 1908, str. 43 a n.), že rčení „salva substantia“ netřeba vykládat přesně filosoficky, nýbrž že je lze zcela dobře přeložit „výjma jádro, kostru“, pak se tím *v podstatě* sotva co mění. *Podstatným jádrem svátosti nemůže nebýti než zase jen podstatná látka a forma.*

1 De Concordia eccl. Occid. et Orient., lib. 6, cap. 7.

kev skutečně učinila? Který papež, který koncil to autoritativně stanovil? Kdy degradovala církev posv. svátostný obřad, kterým ordinovali apoštolé, kterým se udílelo svěcení v celé církvi aspoň devět století a na východě se udíli dodnes, na vedlejší obřad (aspoň po stránce formy, jak plyne z názoru kard. Billota), kdy podstatně tento obřad změnila a doplnila adekvátně novým obřadem i formou podstatnou, anebo jej aspoň autoritativně rozložila tak, že podstatné doplnění vložila v nový výrazný úkon a v nová slova?

Učený papež Benedikt XIV., pojednávaje o sporné otázce, zda lze připustiti v našem případě, že by měla církev moc takovou změnu provésti, praví: „Data (etiam) Ecclesiae facultate, . . . de qua sermo, gratis omnino et arbitrario fingitur, quod Ecclesia ea usa fuerit.“ A dodává vehementně: „Dicant enim, ubi, quando, quo saeculo, in quo Concilio, a quo Pontifice facta sit huiusmodi mutatio? Enimvero si Ecclesia ab ordinationis ritu ea ablegasset, quae antiquitus fiebant, cogermur utique affirmare, ordinationis materiam et formam fuisse Ecclesiae auctoritate mutatas, novasque antiquis subrogatas. Sed cum omnia quae habentur in antiquis Ritualibus perseverent intacta, ac sancte et integre etiam nunc peragantur, nemo facile credet, illa eadem, quae iampridem satis erant, nunc ad Ordinis sacramentum perficiendum amplius sufficere.“¹

Třebas Benedikt XIV. neřeší naší otázky definitivně, přece ostře odmítá názor, za nějž se dnes staví kard. Billot a Gutberlet a na jeho autoritu (běží-li o váhu autority) lze se důrazně odvolati proti autoritě kard. Billota i Gutberleta.

Na drtivé otázky Benedikta XIV. marně hledáme odpovědi a hlavně *důkazu* v argumentaci kard. Billota i Gutberleta.

V tom tkví také to nejbolestnější *pseudon*: *Ne církev, ale někteří theologové jedné epochy, nepřihlízející zevrubně k historickým dokumentům všeobecné staré praxe, počali zaměňovati v ordinacním obřadu podstatné s nepodstatným nebo vkládati aspoň z části podstatné do nepodstatného.*

Ale názor těchto theologů nebyl nikdy v církvi názorem obecným. A když důkladnějším studiem historickým se otázka ujasnila, byl tento přechodný mylný názor *opraven* bezpečnými argumenty theologů generací pozdějších.

Tvrdí-li v dalším kard. Billot, že v instrukci Evžena IV. uvádí se

¹ De Syn. dioec. lib. 8, cap. 10, num. 10.

látka a forma latinského obřadu *proto, aby v tom ohledu přivedeni byli Armeni k obřadu církve římské*, pak tomu rovněž nelze přisvědčiti. Tato motivace nemůže býti správná. Jak bylo už poukázáno, jest historicky dokázáno z akt armenského sněmu sisenského r. 1342, že obřad odevzdání obětního náčiní měli už Armenové od druhé polovice 12. století, tedy dávno před instrukcí Evžena IV. A proč nežádáno od Řeků, s nimiž sjednal unii týž papež na sněmu florentském, aby přijali obřad odevzdání bohoslužebného náčiní a v tom ohledu aby byli přivedeni k obřadu církve římské? Proč jim slavně schválen ordinační obřad s pouhým vzkládáním rukou a modlitbou?

Stejně vratkým je poslední důvod kard. Billota (s nímž v tomto bodu souhlasí Gutberlet): Odevzdání obětního náčiní jest pokládati za adekvátně doplňující podstatnou součást svátostného znamení, ježto vzkládání rukou neprovází *nyní* (na západě) současně žádná slovní forma (modlitba), čili dle názoru kard. Lugo, kterého se dovolává kard. Billot, „quia ecclesia latina *voluit* adhibere materiam et formam magis explicitam, *noluit* complere ordinationem in manuum impositione, et ideo non profertur tunc forma, donec explicetur magis materia tradendo panem et vinum. Tunc autem profertur forma: Accipe potestatem offerendi sacrificium . . .“

Třebas dle pontifikálu římského nepronáší se forma ordinační *fysicky* současně, přece zřejmě se vzkládáním rukou *morálně* souvisí a je od něho významově neoddělitelna první úvodní modlitba, již se biskup-světitel modlí se vztaženou pravicí nad ordinandy, jakož i vlastní modlitba „Exaudi . . .“, která se rozvinuje ve vrcholně nejslavnější modlitbu ordinační (in forma et tono praefationis), kdež se výrazně praví: Da, quaesumus, omnipotens Pater, in hos famulos tuos Presbyterii dignitatem. Vzkládání rukou na jednotlivce, přecházející ve vztažení ruky nad všemi ordinandy tvoří s těmito dvěma modlitbami, jež jsou vlastně modlitbou jednou, a vzkládání, respektive vztažení ruky svátostně specifikují a determinují, *morální celek*, v němž „accedit verbum ad elementum et fit sacramentum“, jak patrně už z toho, že hned po ukončení preface odívá biskup-světitel svěcence slavně v kněžská roucha, na něž má právo *jen ordinovaný kněz*.

Nikdo nemůže popřít, že první vzkládání rukou, s nímž se *fysicky* současně modlitba nespojuje (nihil dicens — imponit simul utramque manum super caput cuiuslibet ordinandi), nesouvisí s bezprostředně

následujícím vztažením ruky na všechny ordinandy. *Extensio manus dextrae* je zřejmě *pokračováním* vzkládání rukou. Běží tu o celek (*prima manuum impositio cum subsequenti extensione manus*). Vzkládání rukou — jak z celé ideové i symbolické struktury ordinálního obřadu patrně — *přechází* in *extensionem manus*. Mezi obojím nemá býti přerušeni podle výslovného předpisu (S. R. C. 31. Aug. 1872), takže biskup i přítomní kněží mají *ihned* po vzkládání rukou vztáhnouti pravici a nikoliv až po ukončeném vzkládání rukou všech kněží.¹ Vztažení ruky i vzkládání rukou mají podstatně stejný význam (jeť vztažení rukou surrogátem vzkládání rukou), obzvláště když jsou spojeny a tvoří zřejmě jeden symbolický celek. K významu tohoto úkonu lze se odvolat v tomto bodu na Andělského učitele, který praví: *Impositio manuum in sacramentis ecclesiae fit ad designandum aliquem copiosum gratiae effectum, quo illi, quibus manus imponuntur, quodammodo per quandam similitudinem continuantur ministris, in quibus copia gratiae esse debet. Et ideo manus impositio fit in sacramento confirmationis, in quo confertur plenitudo Spiritus Sancti, et in sacramento ordinis, in quo confertur quaedam excellentia potestatis in divinis mysteriis.* (3. q. 84, a. 4.) Proč právě tu běží o symbolický úkon *rukou*, osvětluje sv. Bonaventura „*quoniam manus est organum organorum, in quo scilicet principalius residet potestas operandi*“. (IV. dist. 24, p. 2. a. 1, q. 4.)

A třeba *extensio manus* (jež je pokračováním vzkládání rukou) trvá jen při úvodní modlitbě (která je vlastně slavnou výzvou k modlitbě následující, jakýmsi vroucím invitatoriem ale též začátkem) *souvisí* nesporně *morálně* s modlitbou „*Exaudi . . .*“ (v níž se praví „*super hos famulos tuos benedictionem sancti Spiritus et gratiae Sacerdotalis infunde virtutem*“). Tato modlitba rozvíjí se v druhé části v slavnou prefaci, v níž *vrcholí všechny modlitby ordinální* (jak z obsahu i formy patrně). Běží tu tedy o *dvojčlennou* (a připojíme-li invitatorní první modlitbu o *trojčlennou*) *modlitbu*, ve které *kulminují* modlitbě ordinální a zároveň v ní *slavně a výrazně determinováno*

1 Neoprávněně tedy jedná kard. Billot, když úplně odděluje toto vztažení pravice od prvního vzkládání rukou a pak se snaží dokázat, že toto *extensio manus* nepatří k podstatě „*quia non est credibile, materiam huius sacramenti non adhiberi unicuique singillatim, contra morem receptum in aliis — et quia in iure ritus ille, non impositionis, sed suspensionis manuum nomine expresse designatur*.“ (Uved. De ecclesiae Sacra . . . str. 298.) Vyvrací tím něco, co šhora prokazujeme?

vzkládání rukou *v jedno uzavřené svátostné znamení*, takže hned po ukončení této modlitby, slavně odevzdává světitel svěcencům posv. insignie *přijaté moci*, které nikomu nepřísluší, jen ordinovaným kněžím.¹

Po této nejslavnější modlitbě nesděluje se už žádná svátostná moc, nýbrž bohatý obsah svátostného aktu ordinačního slovy a symboly ceremoniálními rituálně se pouze rozvinuje a názorně rozvádí. Platí tu, co Serafický Učitel praví o obdobném případě: *Non traditur nova potestas, sed tradita explicatur* (IV, dis. 23, p. 2. a. 1. q. 4.)

Nevyskytuje se cosi analogického i v obřadech jiných svátostí?² Srov. na př. slova, jež pronáší kněz po konsensu ženicha a nevěsty, tedy už po uzavřeném sňatku manželském: *Ego coniungo vos in matrimonium* (Rit. Rom. tit. 7. cap. 2.).³

Slavné, myšlenkově i formálně kulminační modlitbě upírá kard. Billot konsekrační ráz, hlavně protože se nepronáší *fysicky současně* při vzkládání rukou, protože se jeví *oddělena* od vzkládání rukou. Úplně však neoprávněně. Což není cosi podobného na př. u svátosti

1 Diese Auffassung ist gegenwärtig die weitaus verbreitetste und zwar mit vollem Recht, da sie innerlich am besten sich begründen läßt und viele Schwierigkeiten beseitigt, welche bei den Anhängern der gegenteiligen Meinungen, keine befriedigende Lösung finden. *Jedenfalls harmoniert sie allein mit den geschichtlichen Tatsachen sowie mit verschiedenen Prinzipien, welche in der Sakramentenlehre unbestreitbare Geltung haben.* Zu ihrer Begründung und Empfehlung dient namentlich auch der Umstand, daß bei dieser Auffassung *die ganze priesterliche Gewalt* ihrem vollen Umfange nach *durch einen einheitlichen Weiheakt und folglich durch Einprägung nur eines Charakters verliehen wird.* Secundum Thomam potestas remittendi et retinendi peccata seu clavis realiter idem est quod character seu ordo sacerdotalis vel virtus conficiendi (Dion. Cartus. in Math. 16, 19). Alle spezifisch priesterlichen Vollmachten zur Setzung sakramentaler Handlungen wurzeln in einem Priestercharakter. Gühr, Die hl. Sakramente der kath. Kirche... II, B, str. 421.

2 Vetustissima omnibus ecclesiis, etiam occidentalibus, communis disciplina dudum fuit, ut inter sacra officia non modo ante sacramentum perfectum, sed *postea preces fiant ad Deum, quasi nondum, quod ecclesia postulat, factum fuisset.* (Orsi O. Pr., De liturg. S. Spiritus invocatione c. 5, n. 2.)

3 Viz Gühr v uved. Die Sacramente der kath. Kirche... II, B, str. 423 a n. A pozastavuje-li se Gutberlet nad tím, že v modlitbě „Exaudi...” zvání jsou svěcenci „consecrandi”, pak to není žádný věcný důvod proti uvedenému, a dlužno mu prostě odpovědět, že se tak *neděje* v slavné prefační modlitbě, ve kterou modlitba „Exaudi...” přechází a v níž hlavní jádro formy, kterou se vzkládání rukou svátostně determinuje a uzavírá. Ostatně slavné odívání v kněžská roucha *hned* po prefační modlitbě mluví dostatečně.

řpokání, jak to ostatně kard. Billot výslovně uznává proti zastáncům fyzické působivosti svátostné.¹ Či je to k platnosti svátosti potřeba? A není podání obětního náčiní a formule „Accipe potestatem . . .“, kterou kard. Billot prohlašuje za posvátnou formu kněžské ordinace, *ještě více vzdálena* od prvního vzkládání rukou, jemuž upřít charakter svátostné látky se neodvažuje. Není *skutečně* oddělena od vzkládání rukou celou řadou modliteb a obřadů?

Stejně neodůvodněno, upíratí této modlitbě charakter svátostné formy, *protože není asertivní nebo imperativní, nýbrž deprekativní*. „Est enim mera deprecatio seu imploratio gratiae — praví kard. Billot² — cum tamen constet formam Ordinis debere esse non deprecativam, sed assertivam sive imperativam, prout exigit ea quae tunc fit, investitura potestatis.“

To je věru smělé tvrzení: cum tamen *constet* formam Ordinis *debere* esse non deprecativam. Odkud, z čeho je to bezpečně patrné? Z Písma sv., z tradice? Nedosvědčuje Písmo a hlavně tradice *pravý opak*? Nebylo udíleno svěcení kněžské i na západě téměř po celé první tisíciletí jen formou deprekativní? A byla modlitba, která považována byla souhlasně za svátostnou formu, někdy z ordinacího obřadu odstraněna? A není forma řecké ordinace, kterou kard. Billot prohlašuje za výrazně dostatečnou, *též deprekativní*?³

Slavná prefační modlitba (jak ji shledáváme při všech 3 svátostných svěceních), označovaná už sv. Řehořem v jeho sakramentáři jako „*consecratio*“, nazývaná tak ostatně ve všech starých obřadních knihách, byla v prvním tisíciletí na západě nesporně a úplně souhlasně považována za svátostnou formu ordinací, jak patrné ze všech dokumentů tradičních.

Nuže, *kdy* církev tuto nejslavnější, ideově i formálně vrcholnou modlitbu ordinací (*která zůstává po všechna staletí nedotčena v obřadu ordinací a neodstraňuje se z něho, ať časem připojena jakákoliv ceremonie*) *degradovala* na pouhou vedlejší ceremonii a *zbavila ji konsekracího rázu*?

Který papež to učinil? Který koncil?

1 De ecclesiae Sacramentis . . . Tom. poster. str. 300 a n.

2 Uved. De ecclesiae Sacramentis . . . Tom. post. str. 299.

3 Dicimus formam essentialem ordinum apud Orientales deprecativam esse et illa oratione contineri, quae impositioni manuum est coniuncta. Denzinger, Ritus Orient. I. 140.

Sem patří známá otázka Benedikta XIV.: „*Dicant . . . ubi et quando, quo saeculo, in quo concilio a quo Pontifice facta sit huiusmodi mutatio?*”

Na to marně hledat odůvodněné odpovědi v argumentaci kard. Billota a Gutberleta.

Posito sed non concessio — kdyby byla církev zamýšlela takovou *podstatnou* změnu provést na starobylém posvátném obřadu, byla by to *jasně a zřetelně* projevila a *řádně* publikovala. Vždyť běží o svátost dalekosáhlého významu, přihlíží-li se k platnosti jiných svátostí a k spáse věřících vůbec. Naopak dějinný rozvoj rituelního ceremonielu, jímž orámováno svátostné znamení ordinační, ukazuje, že ceremonie odevzdání obětního náčiní nebyla připojena k ordinačnímu obřadu z rozkazu některého papeže neb koncilu, ani že byla zavedena, aby svátostné znamení podstatně doplnila neb vůbec (aspoň po stránce svátostné formy) odstranila a něčím novým nahradila.¹

Církev nikdy nezměnila podstaty (svátostné látky a formy) svěcení kněžského, poněvadž je si vědoma, že na podstatu svátostí moci nemá, jak výslovně a slavně prohlásila na sněmu tridentském.

Změnit svátostnou látku a formu ordinační v pojetí kard. Billota (a zásadně též Gutberleta), znamenalo by, změnit podstatu svátostnou. Církev vymezila jasně a zřetelně, jaká moc jí přísluší vzhledem k svátostem i jaká jí nepřísluší. Připisovat jí, co výslovně na sněmu tridentském odmítá, jest neoprávněno.² Papež *Benedikt XIV.* pro-

1 Tak *Gihl*: Hätte die Kirche je beabsichtigt, am alten und herkömmlichen Ritus eine *wesentliche* Änderung vorzunehmen, dann würde sie diesen ihren Willen ohne Zweifel durch irgendwelche Verordnung *klar und feierlich* kundgetan haben. Es handelt sich ja dabei um die Giltigkeit einer Weihe, von welcher für den Bestand der Sacramente sowie für das Heil der Gläubigen unsäglich viel abhängt. Eine derartige Kundgebung des kirchlichen Oberhauptes läßt sich aber nirgends nachweisen. Die geschichtliche Entwicklung des Ordinationsritus spricht vielmehr für das Gegenteil — daß nämlich die Darreichung der hl. Geräte keineswegs in der bezeichneten Absicht, sondern zu anderem Zwecke in das Weiheformular Aufnahme gefunden habe. V uvedeném díle *Die hl. Sacramente der katholischen Kirche . . .* II, B. str. 423.

2 Téhož názoru je vynikající český dogmatik Šanda: „Non potest affirmari materiam essentialem saltem partialem nunc esse traditionem instrumentorum, quia ita ecclesia latina materiam ordinis substantialiter mutasset, quatenus antea sufficiebat ad essentiam sacramenti sola manuum impositio, nunc apud latinos requiretur etiam instrumentorum traditio. Sed talem potestatem (sacramentale signum essentialiter mutandi) ecclesia non habet.“ *Synopsis Theologiae dogmaticae specialis, Friburgi Brisgoviae, 1916, II., str. 351.*

hlašuje důrazně: *Tridentinum* (sess. 21. cap. 2) *declarat a Christo relictam esse ecclesiae potestatem mutandi, quae sacramentorum dispensationem respiciunt, salva illorum substantia; mutatio vero materiae et formae non ad ritum et dispensationem, sed ad substantiam pertinet.*¹

Tak názor kard. Billota, opírající se o předpoklad, že církev starobylý svátostný obřad ordinační podstatně změnila, *připojivši* nový podstatně doplňující ritus a novou svátostnou formu, jakož i tvrzení kard. Lugo („*ecclesia latina voluit adhibere materiam et formam magis explicitam, noluit complere ordinationem in manuum impositione*“) nemají pro sebe žádného přesvědčujícího důvodu, stejně jako hypotéza Gutberletova, že církev svátostné znamení ordinační rozdělila tak, že v úplně nový obřad a novou formu aspoň z části podstatu svátostnou vložila.

Při vší reverenci k zasloužilým těmto dogmatikům dlužno názory jejich na látku a formu kněžské ordinace v naší otázce úplně odmítnout jako neodůvodněné . . .

¹ De synodo dioecesis. I. 8, c. 10, n. 10.

V. PŮVOD A LITURGICKÝ CHARAKTER
OBŘADU PODÁNÍ OBĚTNÍHO NAČINÍ PŘI
KNĚŽSKÉ ORDINACI

Ceremonie podání obětního náčiní, kolem níž otáčí se staletá naše kontroverse, vniká v kněžský ordinační obřad — jak bylo prokázáno — od století desátého. Objevuje se spočátku ojedinele tu a tam zřejmě jako ceremonielní doplněk místního charakteru. Vznik její neudivuje v dobách, kdy biskupové měli velkou volnost při ceremonielním doplňování a vyzdobování svátostného obřadu. Není původu římského. Poněvadž je symbolicky velmi výrazná a velebně zapadá do rozvíjejícího se nádherného ceremonielu, jímž oprádan a rámován svátostný akt ordinační, dochází obliby, šíří se od diecése k diecési a v několika stoletích ponenáhlu zevšeobecňuje. První stopy její v kněžském ordinačním obřadu vykazují — jak bylo v předchozím¹ zjištěno — tři liturgické kodexy 10. století.² Běží napřed o marginální poznámku, ponenáhlu však tu a tam přechází nový tento obřad i do textu diecésních pontifikálů. Kromě tří zmíněných kodexů, žádný z celé řady pontifikálů 10. století nevykazuje o nové ceremonii ani zmínky. I v XI. století Codex Bellovacensis má tento obřad jen uveden v marginální poznámce cizí rukou. Ještě v XIII. století chybí v římském ceremoniálu, vydaném z rozkazu Řehoře X.³ Dokument tento tím pozoruhodnější, že v něm popisováno, jak jest ordinovati zvoleného papeže, nebyl-li dosud ordinován. Církevní spisovatelé zmiňují se o novém obřadu teprv v XI. století, ale ne všichni. V X. století marně hledáme nějaké stopy.

Avšak i první tři spisovatelé XI. století, kteří se zmiňují o ceremonii podání obětního náčiní, výslovně dosvědčují, že běží o pouhou ceremonii *explikativní*, kterou se symbolicky výrazně vyjadřuje posvátná moc, přijatá svátostnou ordinací. Tak *Hugo a S. Victore*, když

¹ Viz str. 54.

² První, úplně ojedinelá a dosti podivná stopa tohoto obřadu je ovšem starší. Objevuje se v jednom vat. kodexu sakramentáře gregoriánského, ale ve formuláři svěcení *biskupského*. Žádný z ostatních (mnohých) kodexů téhož sakramentáře jí *nezná*, nikde ani marginální poznámky. Viz str. 53.

³ Bližší viz na str. 55.

výslovně několikrát zdůraznil, že vzkládáním rukou sdílí se moc obětovati mši sv., praví: „Hi (ordinovaní) post invocationem Sancti Spiritus stolam super utrumque humerum accipiunt . . . accipiunt et calicem cum vino et patenam cum hostiis de manu episcopi, quatenus his instrumentis potestatem *se accepisse* agnoscant placabiles Deo hostias offerendi.“¹

Podobně *Petr Lombardus* výslovně vkládá podstatu kněžské ordinace ve vzkládání rukou. Pojednává pak o kněžích (lib. sent. 4, dist. 24, n. 9.), praví o obřadu podání obětního náčiní: „ . . . Accipiunt etiam calicem cum vino et patenam cum hostiis, ut per hoc sciant *se accepisse* potestatem placabiles Deo hostias offerendi.“²

Stejně *anonymní autor*, který ke konci 12. století píše o posvátných církevních obřadech, praví o ordinaci kněží: „Cum ordinantur, unguntur eis manus, ut intelligant *se accepisse* gratiam consecrandi . . . Accipit et stolam, quae tenet utrumque latus, quia debet esse munitus armis iustitiae contra prospera et adversa. Accipit calicem cum vino et patenam cum hostiis, ut per hoc sciat, *se accepisse* potestatem placabiles Deo hostias offerendi.“³

Teprv u pozdějších spisovatelů dostavuje se v dřívějších kapitolách prokázané kolísání a posléz zaměňování nepodstatného s podstatným . . .

Že neběželo při zvykovém zavádění nové ceremonie o nějakou změnu vlastního posvátného ordinacího obřadu, patrně též z toho, že nikde po připojení této ceremonie nebylo na ritus vzkládání rukou a relativní slavnostní modlitby nějak sáhuto. Vše zůstává nezměněno. Nikde není též nejmenší zmínky, že by nový obřad zaveden byl z rozkazu některého papeže neb koncilu. Nikde v rubrikách závažnost nového obřadu po této stránce nezdůrazňována. Všude vykazuje tato ceremonie ráz nepodstatného symbolického doplňku, připojeného arbitrio ecclesiae pastorum, jak to ostatně *výslovně do-
svědčuje* rubrika jednoho tehdejšího *pontifikálu římského* (bibl. Colbertinae): „*Accipiat patenam cum oblatiis et calicem cum vino et ponat simul in manibus ordinati cuiuslibet per se . . .*“

*

1 De sacramentis lib. 2, p. 3, cap. 12, Migne P. L. 176, 429.

2 Migne P. L. 192, 904.

3 SS. Ecclesiae Rit. divinorumque off. Explicatio (z vat. ms. kodexu uveř. Zazzera) num. 106.

Zbývá otázka, jaké vlivy uplatnily se při vsunutí této nesporně symbolicky velmi výrazné ceremonie do obřadu ordinačního. Jakého vlastně je původu?

Kard. Van Rossum uhýbá odpovědi na tuto nesnadnou otázku a poukazuje pouze letmo na to, co mohlo být příčinou, proč právě ve zmíněných stoletích tato symbolicky neobyčejně názorná ceremonie došla obliby: „Fortasse morum pravitas et crassa ignorantia ordinandorum illius aetatis etiam in causa fuit, ut adiungeretur caeremonia, qua tam praeclare enuntiatur sublimis potestas, quae confertur.“¹

Na správnou cestu při řešení této otázky ukázal nám učený opat I. Herwegen O. S. B. ve stručné, ale pozoruhodné a dosud málo doceněné studii „*Germanische Rechtssymbolik in der römischen Liturgie*.“² Dokumentárně prokázal vlivy germánské právní symboliky na některé součásti rozvíjející se liturgie římské a hlavně na obřad ordinační.

Už sice před Herwegenem upozornil na některé stopy těchto vlivů na př. Freisen,³ ale v omezeném rozsahu. Běželo o jednu skupinu anglosaských rituálních knih, tedy o vlivy na anglické a skandinávské půdě. Herwegen zjišťuje tyto stopy i na půdě francké a do hodně pozdní doby i v některých diecésích německých. Jedná se tu konkrétně o symbolické žehnání a podávání vína a chleba snoubencům,⁴ a pak hlavně o *benedictio thalami et tori* (Segnung der Brautkammer),⁵ jež podržel byť jen fakultativně rituál metský (Rituale Metense) z r. 1713.

Dále zjišťuje dva germánské právní symboly v obřadu birmovacím. Je to dnes už zvykově pomíjené, u nás skoro úplně neznámé, symbolické vložení nohy birmovancovy na pravou nohu kmotrovu,

1 Uved. De essentia sacramenti Ordinis... str. 136.

2 Heidelberg 1913, Deutschrechtliche Beiträge, Band VIII., Heft 4.

3 Die katholischen Ritualbücher der nordischen Kirche und ihre Bedeutung für die germanische Rechtsgeschichte, Deutschrechtliche Beiträge, B. III, Heft 2, Heidelberg 1909.

4 Erinnerung an das „Trauungsbier“ oder an das „Trinken des Brautlaufs“. V uved. str. 9.

5 Überrest des letzten Aktes der germanischen Eheschließung — des Beilagers. Tak soudí Herwegen (na uved. místě) s F. Rodeckem (Beiträge zur Geschichte des Eherechtes deutscher Fürsten bis zur Durchführung des Tridentinums, Münstersche Beiträge zur Geschichtsforschung, Heft 38, str. 37).

o němž dosud mluví rubrika pontifikálu římského: „*Infantes per paternos ante Pontificem confirmare volentem teneantur in brachiis dextris. Adulti vero, seu alii majores, ponant pedem suum super pedem dextrum patris sui.*“¹ Je to nesporně právní symbol germánský, který má v biřmovacím obřadu ráz emancipačního ritu.

Dále pak známý *symbolický políček*, předepsaný rubrikou římského pontifikálu: *Deinde leviter eum (confirmatum) in maxilla caedit, dicens: „Pax tecum.“*

Je to rovněž původem svým symbolický právní úkon germánský, který na germánské půdě přešel v obřad biřmovací, a to ne před 10. stoletím. Také na francké půdě byl dávno používán, než — od 12. století — přijat byl do textu pontifikálu římského. Tento symbolický úkon je rozmanitě vykládán, ale ani jeden výklad plně neuspokojuje.²

Herwegen poukazuje na dvojí význam tohoto symbolu v právní symbolice germánské. Především byl to výrazný prostředek chránící před zapomenutím, zajišťující trvalou vzpomínku na právní akt.³

1 Pontificale Romanum, De confirmandis.

2 Nejobvyklejší výklad: symbolický úkon pasování na rytíře ve vojště Kristově. *Assemani* (Codex liturgicus ecclesiae universae, III., Paris 1902, str. 23) a *Dölger* (Das Sakrament der Firmung, Theol. Studien der Leo-Gesellschaft, B. 15., Wien 1906, str. 155) vidí v tomto úkonu jakési přetvoření a náhradu za políbení pokoje (Viz slova provázející: Pax tecum!) Z decentnosti zavedeno nejprve u biřmovanek. Později rozšířeno i u biřmovanců. Teprv později ve středověku spatřován v původním mírném pohlazení tváře políček (alapa).

3 „Er sollte das Gedächtnis der an dem Rechtsakte Beteiligten stärken. So wurden beim Grenzbegang Knaben an der Grenzmark geohrfeigt, damit sie sich ihr Leben lang an die Flurgrenze erinnerten und über den richtigen Stand der Grenzsteine Zeugnis ablegen könnten. Lex Ribuaria, LX, 1. Si quis villam aut vineam vel quamlibet possessiunculam ab alio comparaverit . . cum 12 ad locum traditiones [traditionis] cum totidem numero pueros accedat et sic eis praesentibus praetium tradat et possessionem accipiat et unicuique de parvulis alapes donet et torquat aurículas, ut ei in postmodum testimonium praebeant. MG., Leges V, 250 f. Ein Beispiel ebenda, S. 251, Anm. 39. Nach der Lex Baiuvariorum wurden die Zeugen bei ähnlichen Anlässen am Ohre gezupft. Lex Baiuvariorum, XVI, 2. Ille testis per aurem debet esse tractus, quia sic habet lex vestra. M G., Leges III, 321. Und XVII, 6. Prendat manum proximi sui et dicat: Sic illum Deus adiuvet et illum, cui manum teneo, quod ego ad testem inter vos per aurem tractus fui de ista causa ad veritatem dicendam. Ebenda, S. 327. Diese Bedeutung eines Erinnerungszeichens ist auch vielfach dem Backenstreich bei der Firmung ge-

Podle pozdějšího zevšeobecnělého významu byl to *symbolický ex-empční ritus*.¹

ben worden. Er soll für die Kinder eine dauernd im Gedächtnisse haftende Mahnung sein, daß sie sich nicht noch einmal firmen lassen. So sagt das Konzil von Besançon im Jahre 1571: *Pueris (confirmatio) non conferatur, donec memoriam habent competentem, ne ignorantes se esse confirmatos, faciant se denuo confirmari. Ideo admoneantur alapa, quam daturus est episcopus, ut ex eo metu se recepisse recordentur hoc sacramentum.* (De sacramento confirmationis statutum VIII.) Friderich Brenner, Geschichtliche Darstellung der Verrichtung der Firmung von Christus bis auf unsere Zeiten mit beständiger Rücksicht auf Deutschland und besonders auf Franken, Bamberg und Würzburg, 1820, S. 66. Vgl. Münz, „Katholik“, XXI, S. 54 ff.“ Herwegen l. c. str. 322.

1 „Schon in germanischer Zeit war die Entlassung aus einem Abhängigkeitsverhältnis von einer feierlichen Schändung begleitet, der sich der Freizusprechende zum letzten Male vor seiner Emanzipation unterziehen mußte. Schon in frühester Zeit ist das Scheren des Haupthaars ein Zeichen der Abhängigkeit. Der Herr schneidet dem Sklaven, der Vater dem Adoptivsohne das Haar ab. Daneben aber wird die gleiche Formalität bei der Entlassung des Sohnes aus der väterlichen Munt vorgenommen. Zum letzten Male muß er sich alsdann die Ausübung der Gewalt gefallen lassen. Die Haarschur ist hier Symbol der Emanzipation aus der väterlichen Munt. Das letzte Abschneiden des Haars wird damit aber auch zum Initiationsritus der Selbständigkeit. Wie der Schlag auf den Hals oder die Wange schon zur Karolingerzeit — allerdings auf norditalienischem Boden — als Verknechtungssymbol bekannt ist, so dürfte er, vielleicht unter Einwirkung der schon erwähnten römischen Manumissio, auch wohl als Freilassungssymbol angewandt worden sein. Tatsächlich erscheint die dubba, ein Schlag mit der Hand oder mit dem Schwerte, schon früh als Zeichen der Freilassung. Als Symbol der Standesänderung von der Abhängigkeit zur Selbständigkeit scheint die alapa mit dem vorrückenden Mittelalter immer allgemeiner geworden zu sein. Am häufigsten bezeugt ist sowohl der Backenstreich wie der Schwertschlag für die Ritterweihe, und zwar auch hier als *die letzte, vom Muntwalt ausgehende Demütigung des Knappen*. Beide Symbole drückten gleichzeitig eine Emanzipation und eine Initiation aus: Entlassung aus dem Dienstverhältnis des Knappen und Erhebung in den Ritterstand. Diesen Gedanken spricht das Pontificale Romanum heute noch deutlich aus: *de minori gradu ad novum militiae promovetur honorem*. Für die Verbreitung des Backenstreiches als Symbol der Mündigkeitserklärung und Freilassung zeugt das altdeutsche Innungswesen. Als Beispiel führe ich die Wehrhaftmachung eines Jägersburschen an, der von seinem Lehrmeister also angeredet wurde: „Du bist nunmehr kein Kind mehr und hast deine mündigen Jahre erlebt, ich frage dich also: Willst du wehrhaftig gemacht werden? Dieses beantwortete der Junge mit Ja. Alsdenn gab ihm der Jäger mit der rechten Hand eine Maulschelle und sprach: die verträge von mir und sonst von niemand mehr, erinnere dich aber des Backen-

Nejzajímavější stopy vlivů právní symboliky germánské jsou v ordinačním obřadu.

Nejneklamnější stopu nesporného vlivu staré právní symboliky vykazuje především *ceremonie slavné přípovědi poslušnosti* uzavírající ordinační obřady. Rubrika římského pontifikálu předpisuje tuto ceremonii takto: Et mox (po rozvinutí kasule) unusquisque (ordinatus) iterum ad Pontificem accedit; et genuflexus ponit suas iunctas inter manus Pontificis, dicentis cuilibet, si suus est Ordinarius: Promittis mihi et successoribus meis reverentiam et obedientiam? Et ille respondit: Promitto — — — Tunc Pontifex, tenens manus illius inter suas, osculatur unumquemque dicens: Pax Domini sit semper tecum. Et ille respondet: Amen.¹

Obřad tento je v podstatě přejat ze známých právních zvyklostí germánských. Stejně vkládal vasal složené ruce do rukou seniora. Stejně doplňován tento úkon symbolickým políbením. Poté následovala přísaha věrnosti. Ruce vkládané do rukou pána symbolisovaly služby, které vasal svému pánu nabízel. Později se toto podávání rukou objevovalo, i když běželo pouze o nějakou slavnou přípověď (promissio solemnis). A tak přešlo jako výborně přiléhavá ceremonie do obřadu ordinačního. Ovšem symbolické políbení při této ceremonii nemá nic společného s políbením před sv. přijímáním. Toto osculum pacis bylo již novokněžím dáno. Políbení při slibu poslušnosti jest *adoptivní ritus*.² Ač obřad podání rukou a políbení je původu germánského, otázky a odpovědi při něm mají asi vztah k starému římskému právnímu *stipulatio*, místo něhož později zavedeno podání streichs, so unser liebster Heyland bey seinem unschuldigen Leiden um unsertwillen hat erdulden müssen. Nachgehends reichte er ihm mit der linken Hand den Hirschfänger mit dem Gefäß hin und sprach ferner:

Hier hast du nun deine Wehr,	Doch unnütze Händel meide
Die Gebrauch zu Gottes Ehr,	Gürte deine Lenden wie ein Mann
Zu Lieb und Nutz des Herren dein	Der sein Horn recht blasen kann
Halt dich ehrlich, treu und fein	Nunmehr hast du die Freiheit
Wehr dich damit deiner Feinde	Es gehe dir wohl allezeit."

Herwegen l. c. str. 323 a n.

1 Pontificale Romanum: De ordinatione presbyteri.

2 Der Kuß bei der Handreichung ist ein Adoptivritus, durch den die soeben mit dem Gehorsamsversprechen eingetretene väterliche Muntschaft zum Ausdruck gebracht wird. Tak Grim, Rechtsaltertümer I. str. 638. Též Michelet, Origènes du droit français, I., Bruxelles 1838, str. 12.

rukou. Jeden starý Ordo Romanus podle publikace Hittorpovy¹ uvádí stipulaci ordinací v tomto dialogu mezi biskupem a svěcencem:

Vis presbyterii gradum in nomine Domini accipere ?

Resp. : Volo.

Vis in eodem gradu, quantum praeuales et intelligis secundum canonum sanctiones iugiter manere ?

Resp.: Volo.

Vis episcopo tuo, ad cuius parochiam ordinandus es, obediens et consentiens esse secundum iustitiam et ministerium tuum ?

Resp.: Volo et hoc Deo et sanctis eius ita in praesenti promitto, prout scio et implere valeo : ita me Deus adiuvet et sancti eius.

Et episcopus dicit : Voluntatem tuam bonam et rectam ad perfectionem sibi beneplacitam Deus perducere dignetur.

Resp.: Amen.

Herwegen se domnívá, že klausule „quantum praeuales et intelligis“, „prout scio et implere valeo“ jsou germánskými dodatky k slavné stipulaci starořímského stylu . . .²

Podobné ovlivnění právní symbolikou germánskou vykazuje *promissio solemnis* při t. zv. konsekraci panen (consecratio virginum).³

Zvláště zajímavé však sledovat vliv germánské právní symboliky na rituální investitury římské liturgie, hlavně pak na *obřad podání obětního náčiní* při kněžské ordinaci.

Římské státní právo neznalo investitury při ustanovování úředníků. Před Diokleciánem i v éře podiokleciánské hlavně za monarchie konstantinské byli úředníci ustanovováni patenty. Už sice v první polovici 4. století mají úředníci podobně jako konsulové, senátoři a rytíři republiky zvláštní odznaky (ornamenta). Avšak udělením těchto úředních odznaků nebyl formálně udělen úřad.

Naproti tomu u Germánů udělena právní moc podáním nástrojů (instrumenta) potřebných při vykonávání právních funkcí. Právní moc formálně udělena odevzdáním těchto předmětů.

Je charakteristické, že římský hoch v době, kdy dospívá, mění své roucho. Vesticeps dostává togam virilem. Germánský jinoch v době dospělosti je opasován mečem. Říman dostává své ornamentum jako

1 Melchior Hittorp, *De divinis catholicae ecclesiae officiis ac ministeriis*, Köln 1568, str. 93.

2 L. c. str. 26.

3 Viz Hittorp, L. c. str. 141.

civis Romanus, Germán je vyzbrojován mečem, aby chránil své svobody.

Investitura zavedená ve středověkém lenním zřízení i do církevního práva je germánský symbol,¹ který se známým způsobem vhodně v zřízení církevním uplatnil.

Stará římská církev nezná liturgické investitury. Podání závoje Bohu zasvěcené panně, jakož i odevzdání rozvíjejících se paramentů klerikovi je pouhým přiodíváním v posvátné stavovské roucho.

Na počátku středověku zavádí se systematicky liturgická investitura při uvádění v církevní úřad. Biskupu podávána berla, opatu a abatyši s berlou i klášterní regule, Bohu zasvěcené panně kniha, z níž jest jí officium divinum zpívati, křížáku posvěcený kříž „ad corporis et animae defensionem“.²

Vlivem germánské právní symboliky tyto rituelní investitury bohatě rozmnoženy.

Traditio instrumentorum při ordinaci vykazuje *týž charakter* jako uvedené liturgické investitury.

Podání posvátného náčiní je staré římské církvi *cizí*. *Nížší svěcení původně udílena pouhou žehnací modlitbou, vyšší, svátostná svěcení uzkládáním rukou s modlitbou.*³

Ovšem už před 6. stol. objevují se v Římě první počátky rituelního podávání posvátného úředního náčiní. Acolyth, mezitím co je benedikován, drží v ruce plátěný pytlík, v němž má nositi nejsvětější Eucharistii; toto instrumentum není však mu oficielně odevzdáváno. Subdiakon přijímá z rukou asistujícího archidiákona neb biskupa-světitele prázdný kalich. *Duchesne* však důrazně poukazuje, že toto podání kalichu není a nevydržuje udělení duchovního úřadu. Vlastní svěcení udíleno pouze modlitbou.

Vlastní *traditio instrumentorum* při všech nižších svěceních vykazují teprv tak sv. *Statuta ecclesiae antiqua*, běžně uváděná jako kánony IV. sněmu kartaginského. Je to rituelní příručka pro bisku-

1 „Eine dem germanischen Sachenrechte eigentümliche symbolische Handlung“ A. Scharnagl, *Der Begriff der Investitur in den Quellen und der Litteratur des Investiturstreites*, Kirchenrechtliche Abhandlungen, Stuttgart, Heft 56 (hsg. von U. Stutz). Tam obšírné zdůvodnění.

2 Pontificale Romanum: De benedictione et impositione crucis proficiscen-
tibus in subsidium et defensionem fidei christianae seu recuperationem terrae
sanctae.

3 *Duchesne*, Origenes, str. 352 u *Herwegena* I. c. str. 33.

pa a klerus, která sestavena byla počátkem 6. stol. v církevní provincii *arleské*. Tento starobylý rituál předpisuje podávání liturgického náčiní pro všech pět tehdejších nižších svěcení, při nichž *nepoužívá-no uzkládání rukou*: Subdiákonovi podává biskup prázdnou patenu a prázdný kalich, akolythovi svícen se svící, exorcistovi knihu exorcismů, lektorovi — „*spectante plebe*“ knihu s lekcemi a ostiariovi kostelní klíč.

*Malnory*¹ pokládá *Statuta*, pokud neobsahují starší kánony, za dílo sv. Caesaria z Arles. Herwegen kloní se k témuž názoru. Jednotná myšlenková stavba tohoto rituálu poukazovala by na jednu ruku, na jednoho autora neb aspoň kompilátora. O sv. Caesariovi je známo, že se proslavil úpravou lidové bohoslužby. Kontakt s germánským světem, hlavně s Franky vstupujícími do církve dosti pravděpodobně by nasvědčoval možnosti nacionálních vlivů s této strany. Už poloha biskupského sídla Caesariova tomu napomáhala. „Arles — praví Bardenhewer — der Schauplatz seiner vierzigjährigen bischöflichen Amtstätigkeit, war ein Knotenpunkt, an welchen Ost- und Westgoten, Franken und Burgunder aufeinander stießen.“² Není tu ovšem vyloučen značný vliv východních kánonů na zavedení podání náčiní. Ale i kdyby tu jediný známý takový orientální ritus — podání knihy lektorovi v řecké ordinaci — sloužil za vzor, přece — jak velmi oprávněně soudí Herwegen — juristické zdůraznění *traditionis libri* („*spectante plebe*“!) a zavedení podobných symbolicko-rituelních podávání liturgického náčiní a liturgických nástrojů při ostatních nižších svěceních, dostatečně by nasvědčoval ovlivnění formami lidové zbožnosti a symbolikou právních zvyklostí germánských.

I kdybychom nepřiznali důvodům Malnoryho a Herwegena úplné peremptorní průkaznosti stran autora Statut, stačí prokázaný fakt, že kolébkou rituelních investiturních symbolických obřadů dosud používaných při nižších svěceních byla jižní Gallie kolem Arles v dobách, když vlivy, o něž běží, se počínaly ponenáhlu uplatňovati.

S ještě větší bezpečností a oprávněností — ač Herwegen toho přímo nedokazuje — lze konstatovat tyto vlivy germánské právní symboliky na mladší obřad téhož charakteru: *podání pateny s hostií a kalicha s vínem při kněžské ordinaci*. V desátém století, v době, kdy už vliv forem germánské zbožnosti a hlavně germánských právně-sym-

1 Saint Césaire, évêque d'Arles, Paris 1894, str. 50 a n.

2 Patrologie, Freiburg, 1895, str. 150 a n.

bolických zvyklostí na bohatě rozvíjející se liturgii západní je prokázané — jak z předchozího patrně — velmi silný, objevuje se tato pronikavě symbolicky výrazná ceremonie rituálně-investiturního oblíbeného rázu porůznu tu a tam *mimo Řím*. Poněvadž vyhovuje charakteru tehdejší zbožnosti a vžitým symbolickým zvyklostem a do ordinálních obřadů přilehavě zapadá, nabývá stále větší obliby, zavádí se zvykově od diecése k diecési, až posléz zevšeobecňuje . . .¹

¹ Jako kuriosum uvádím, že i t. zv. československá církev přijala do svých bizarně kompilovaných ordinálních obřadů podávání kalicha při svěcení kněžském. Při vši své nevěře podržela „nesvátočné zřizování biskupů“ a *svátočné* svěcení kněžské i jáhenské. Svátost je jí ovšem pouze „posvátným úkonem, kterým se povznáší věřící, aby se při různých okolnostech životních sjednocovali s Bohem v duchu Ježíšově“. (Československý katechismus, Ot. 15. III.) Zůstává jí tedy jako ze všeho ostatního pouhá slupka, zbavená vlastního obsahu, násilně plněná nanejvýš jalovým pathosem dutého verbalismu. Kdežto při zřizování biskupském a svěcení jáhenském podává se bible Kralická, při svěcení kněžském odevzdává biskup svěcencům mimo stolu i kalich se slovy: „A zde, hle! Kalich Páně, svatý odkaz předků našich, symbol života! Hospodin, jenž píti dává veškerému tvorstvu z kalicha života jeho dobré i zlé, často utrpení, ale též slávu a slast, On provázej dílo své ve vás požehnáním svým, byste v slavném kalichu Páně každému vždy potěšivou sílu přinášeli.“ (Český zápas, 1925, č. 2.) Jako vše ostatní, tak i tento nepochopený a násilně *opravený* obřad v duchu moderní nevěry, organisované ve formě církve, ukazuje dostatečně blednou racionalistickou zplaněnost celé reformy, provedené pod prapory československé církve . . .

DOSLOV

Dokazujeme-li, že obřad podání obětního náčiní nepatří k podstatě kněžské ordinace, neplyne z toho, že by směl být nějak znevažován. Zasluguje veliké úcty, jako *významná součást svátostných ceremonií*, jimiž ovínuto a orámováno svátostné znamení ordinační, aby tím buzena byla v přísluhovateli i v přijímateli a též ve věřících větší úcta před vznešeným úkonem svátostným a zároveň, aby svátostné účinky názorněji, výrazněji a slavnostněji byly vyjádřeny. Právě těchto svátostných ceremonií velmi důrazně a vši váhou své autority zastala se církev na sněmu tridentském proti protestantům, zapověděvši pod trestem vyobcování obřady těmito opovrhovati neb je opomíjeti anebo pozměňovati . . .¹ Ceremonie svátostné patří v širším smyslu k svátostninám. Ne neprávem nazývali je starší bohoslovci sacramentalia neb sacramenta minora. Moc a právo tyto obřady zavést, neb i když zvykově se ujaly, autoritativně schváliti případně změnití přísluší *církvi*, jak důrazně prohlášeno na sněmu tridentském.² Ať jakékoliv partikulární vlivy uplatnily se při zavedení některé svátostné ceremonie,³ *církev ji posvětila* a její symbo-

1 Sess. 7. can. 13: Si quis dixerit, receptos et approbatos ecclesiae catholicae ritus, in solemni sacramentorum administratione adhiberi consuetos, aut contemni, aut sine peccato a ministris pro libito omitti, aut in novos alios per quemcumque ecclesiarum pastorem mutari posse, a. s."

Sess. 23. can. 5: Si quis dixerit, sacram unctionem, qua ecclesia in sancta ordinatione utitur, non tantum non requiri, sed contemnendam et perniciosam esse, similiter et alias ordinis caeremonias, a. s."

Sess. 21, c. 2: Declarat (s. synodus Tridentina) hanc potestatem perpetuo in Ecclesia fuisse, ut in Sacramentorum dispensatione, salva illorum substantia, ea statueret vel mutaret, quae suscipientium utilitati, seu ipsorum Sacramentorum venerationi, pro rerum, temporum et locorum varietate, magis expedire iudicaret.

3 Herwegen upozorňuje své soukmenovce, aby si byli vědomi, že germánská právní symbolika zaujímá čestné místo v římské liturgii: „Während sie in unserm eigenen Rechts- und Volksleben völlig untergegangen und vergessen ist, lebt sie fort, geheiligt und verklärt, in sakramentalen Riten der Kir-

lické formy posv. obsahem naplnila, *přijavši ji v rámec rituelního ceremonielu* a učinivši ji společným sv. majetkem všech národů, jež v jednu rodinu pojí království Kristovo na zemi. A běží-li konkrétně o obřad podání obětního náčiní, třebaš nepochází z dob apoštolských, má též svou posvátnou patinu, která nám připomíná doby žhavé víry a epochu nejslavnějších zápasů o upevnění vlády Kristovy v srdci pokřesťených národů.

Zasluguje-li která ceremonie *zvláštní* reverence, pak je to tento obřad. Jestliť nesporně nejvýznamnější a kulminační svátostnou ceremonií ordinační, mimořádné symbolické hloubky i důležitosti. Kladení posvěcených rukou novokněžských, po nichž ještě kane sv. olej, na kalich a patenu s obětními dary je nejhlubším a nejposvátnějším symbolem ceremonielním při kněžské ordinaci vůbec, a slova, jež v té chvíli zaznívají z úst biskupa-světitele, jsou snad nejpamátnejším a nejradostnějším *zvěstováním*, jaké zaznívá z ceremonií ordinačních, vrývají se nesmazatelně v srdce novokněží a nesou se vlastně celou církví, nejen bojující, ale i trpící a vítěznou . . . „*Accipe potestatem offere Sacrificium Deo, Missasque celebrare tam pro vivis quam pro defunctis . . .*“ Co znamená toto radostné *annuntiatio* pro oslavu Boží a spásu lidstva, pochopíme plně až na věčnosti . . .

Je to velebná *deklarace*, že církví ordinován byl nový kněz, nový náměstný obětník *oběti* pro totius mundi salute, nový nositel *nejsvětější moci*, kterou když vykonává, „*Deum honorat, Angelos laetificat, ecclesiam aedificat, vivos adjuvat, defunctis requiem praestat et sese omnium bonorum participem efficit . . .*“¹

che. Zu Sankt Peter in Rom wie in unserer heimatlichen Dorfkirche, in der Bambuskapelle der Tropen wie in der äußersten Missionsstation an den Grenzen der Eisregion werden jene symbolischen Handlungen in den weihvollsten Stunden zu Gnadenträgern, deren sich unsere freiheitsliebenden Vorfahren schon vor Jahrtausenden zur Gewährleistung ihrer Rechte bedienten. Dessen darf sich jeder Deutsche freuen. L. c. str. 36.

¹ Imitatio Christi, 4, 5.

LITERATURA

- Assemani S.*, Codex liturgicus ecclesiae universae, Paris, 1902.
- Bardenhewer O. Dr.*, Patrologie, Freiburg im Br., 1910.
- Geschichte der altchristlichen Literatur, Freiburg im Br., 1912.
- Bartmann B. Dr.*, Lehrbuch der Dogmatik, 3. Auflage, Freiburg im Br., 1918.
- Bertrams J.*, Das Wesen des Geistes nach der Anschauung des Apostels Paulus, Neutestamentliche Abhandlungen, IV., 1913.
- Bichlmair G. S. J.*, Urchristentum und katholische Kirche, Innsbruck, 1925.
- Billot L. S. J. (S. R. E. Card.)*, De Ecclesiae Sacramentis Commentarius in tertiam partem S. Thomae, Ed. 6., Tom. posterior, Romae, 1922.
- Bruders H. S. J.*, Die Verfassung der Kirche von den ersten Jahrzehnten der apostolischen Wirksamkeit an bis zum Jahre 175 n. Chr., Forschungen zur chr. Literatur- u. Dogmengeschichte, Mainz, 1904.
- Camerlynck A.* — *Vander Heeren A.*, Commentarius in Actus Apostolorum, Brugis (Belgii), 1923.
- Ceulemans F. C.*, Commentarius in Actus Apostolorum, Mechliniae, 1903.
- Dalponte J. Dr.*, Compendium Theologiae dogmaticae, Tridenti, 1899.
- Diekamp F. Dr.*, Katholische Dogmatik nach den Grundsätzen des hl. Thomas, Münster i. W., 1922.
- Duchesne L.*, Origines du culte chrétien, Paris, 1903.
- Dunin-Borkowski von S. J.*, Die Kirche als Stiftung Jesu, Religion Christentum Kirche, Herausg. von Esser und Mausbach, Kempten 1921.
- Die Interpretation der wichtigsten Texte zur Verfassungsgeschichte der alten Kirche, Zeitschrift für katholische Theologie, 1903.
- Studien zur ältesten Literatur über den Ursprung des Episkopates, Historisches Jahrbuch, 1900.
- Einig P. Dr.*, Institutiones Theologiae dogmaticae, Treveris, 1900.
- Frëisen J.*, Die katholischen Ritualbücher der nordischen Kirche und ihre Bedeutung für die germanische Rechtsgeschichte, Deutschrechtliche Beiträge, Heidelberg, 1909.
- Gasparri P.*, Tractatus canonicus de s. ordinatione, 1893.
- Gahr Nik. Dr.*, Die heiligen Sacramente der katholischen Kirche, Freiburg im Br., 1897.
- Gutberlet C. Dr.*, Der sakramentale Ritus der Priesterweihe, Zeitschrift für katholische Theologie, Innsbruck, 1901, XXV. Jahrgang.
- Harnack A.*, Entstehung und Entwicklung der Kirchenverfassung und des Kirchenrechtes in den ersten zwei Jahrhunderten, 1910.
- Heinrich J. B. Dr.*, — *Gutberlet C. Dr.*, Dogmatische Theologie, Münster, 1904.
- Herwegen Ildefons O. S. B.*, Germanische Rechssymbolik in der römischen Liturgie, Deutschrechtliche Beiträge, Band VIII, Heft 4.
- Hittorp M.*, De divinis catholicae ecclesiae officiis ac ministeriis, Köln, 1568.
- Hurter H. S. J.*, Theologiae dogmaticae compendium in usum studiosorum theologiae. Editio VI., Oeniponte, 1889.
- Medula Theologiae dogmaticae, Oeniponte, 1880.

- Jacquier E.*, Les Actes des Apôtres, Etudes Bibliques, Paris, 1926.
- Malnory A.*, Saint Césaire, évêque d'Arles, Paris, 1894.
- Martène E.*, De antiquis ecclesiae ritibus, Antwerpen, 1763.
- Meinertz M. Dr.*, Die Pastoralbriefe des hl. Paulus, Bonn, 1916.
- Migne J. P.*, Patrologiae cursus completus.
- Morinus*, Coment. hist. et dogm. de sacris ecclesiae ordinationibus, Antwerpen, 1695.
- Noldin H. S. J.*, Summa theologiae moralis iuxta Codicem iuris canonici, Oeniponte, 1927.
- Pesch Chr. S. J.*, Praelectiones dogmaticae, Friburgi Brig., 1909.
- Pohle J. Dr.*, Lehrbuch der Dogmatik, Freiburg im Br., 2. Auflage, 1906.
- Van Rossum C. SS. R., S. R. E. Cardinalis*, De essentia sacramenti Ordinis. Friburgi Brigoviae, 1914.
- Schanz P.*, Die Lehre von den hl. Sakramenten der katholischen Kirche, Freiburg, 1893.
- Scheeben M. J. Dr.*, Handbuch der katholischen Dogmatik, Freiburg im Br., 1903.
- Straub A. S. J.*, De Ecclesia Christi, Oeniponte, 1912.
- Šanda A. Dr.*, Synopsis Theologiae dogmaticae specialis, Friburgi, Brigoviae, 1916.
- Špaček Rich. dr.*, Katolická věrouka, Praha, 1922.
- Vacant — Mangenot*, Dictionnaire de théologie catholique, Paris, 1909.
- Weizsäcker C.*, Das apostolische Zeitalter der Christlichen Kirche, Tübingen, 1902.

OBSAH

Úvodem	9
I. K dnešnímu stavu staré proslulé kontroverse	13
II. V čem zjišťujeme bezpečně podstatu svátostného znamení	
kněžské ordinace	27
a) Svědectví biblická	29
Ordinace sedmi jáhnů	38
Svěcení Pavla a Barnabáše	38
Ordinování představených obcí Pavlem a Barnabášem	41
Svědectví Pavlovo o ordinačním obřadu	43
Závěr k biblickým svědectvím	45
b) Svědectví tradice	47
α) východní	47
β) západní 1. do 9. století včetně	51
2. od 10. století	54
c) Pokud dotýkají se církevní sněmy otázky látky a formy	
kněžské ordinace	60
Souhrnný resultát	62
III. Zdroj domněle největších obtíží. (Dekret Evžena IV.)	65
IV. Co soudit o názoru kard. Billota a Gutberleta	77
V. Původ a liturgický charakter obřadu podání obětního ná-	
činí při kněžské ordinaci	103
Doslov	115
Literatura	119

Doc. Th. Dr. František Cinek

PODSTATA KNĚŽSKÉ ORDINACE

Vytiskly a v komisi mají

Lidové závody tiskařské a nakladatelské,

spol. s ruč. obm. v Olomouci

L. P. 1929

Od téhož autora vyšlo :

Projev božského sebevědomí Kristova

a škola Ritschlova-Harnackova,

Kroměříž, roku 1916.

K náboženské otázce v prvních letech

naší samostatnosti,

Olomouc, roku 1925.